

วิวัฒนาการของหมู่บ้านมิตตคาม

โดย

นายทีรติ บุญเจือ

ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารการวิจัย สถาบันไทยศึกษา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2525

ในโอกาสครบรอบ 200 ปีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์

สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิวัฒนาการของหมู่บ้านมิตตคาม

โดย

นายเกียรติ บุญเจือ
ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารการวิจัย
สถาบันไทยศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2525

ในโอกาสครบรอบ 200 ปีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์

3077

ท 257/0

0359 ๑-6

๒๐ ๑๐ ๖๖

กิติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในโครงการวิจัยกรุงเทพมหานครครบรอบ 200 ปี ผู้วิจัยจึงขอประกาศเกียรติคุณและขอขอบคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ ส่วนบุคคลที่ทำให้ทุนนี้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างแท้จริงก็คือ เพ็ญศรี บุญเจือคูชีวิตของผู้วิจัยเอง เธอเป็นคนที่สืบเชื้อสายจากตระกูลสีเบยโร ซึ่งให้พระยาวิเศษสงครามรามภักดีรับใช้ประเทศชาติในราชวงศ์จักรีสืบต่อกันเท่าที่สืบได้ถึง 7 ท่านรวมทั้งพระยา พระ ชุน หลวงที่มีราชทินนามอื่น ๆ อีกมาก พระยาท่านสุดท้ายของตระกูลคือพระยาสมุทรซึ่งเป็นปู่ของเธอเอง เธอได้คลุกคลีอยู่ในหมู่บ้านมิตตคามมาแต่เล็กแต่น้อยจนถึงวาระสมรสจึงได้ออกมาอยู่นอกหมู่บ้าน เธอเป็นผู้ช่วยวิจัยที่มีค่ายิ่งยวดสำหรับงานวิจัยครั้งนี้ โดยเป็นผู้นำการสำรวจสอบถามเรื่องราวอันเป็นการฟื้นฟูประวัติศาสตร์แห่งวงศ์ตระกูลของเธอเอง ทั้งนี้โดยมิได้เบียดเบียนหรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น ผลสำเร็จของงานวิจัยนี้จึงเป็นของเธอโดยเฉพาะ ผู้วิจัยจึงขอประกาศเกียรติคุณแก่เธอเป็นพิเศษไว้ ณ ที่นี้ ในขณะที่เดียวกันก็ขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนร่วมมิอ่ให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การสื่อมวลชนคาทอลิกแห่งประเทศไทยที่ให้ความร่วมมือจัดอัดเสียงสวดภาวนาญวนแก่ด้วยอุปกรณ์ขององค์การโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย และอาจารย์ชัยณรงค์ มนต์เขียววิเชียรฉายผู้อำนวยการโรงเรียนเซนต์จอห์น ที่ได้ช่วยหาบุคคลที่สามารถในการสวดมนต์ภาวนาญวนแก่ให้อัดเสียงได้อย่างดี ยังมีผู้ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งอีกมากเหลือเกินจนไม่อาจจะเลือกมาประกาศชื่อเป็นรายบุคคลไว้ทั้งหมดได้ ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ ความบกพร่องใด ๆ ที่มีอยู่ทั้งหมด ผู้วิจัยขอรับว่าเป็นความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของผู้วิจัยแต่ผู้เดียว และขออภัยรับคำตำหนิชี้แจงทั้งหลายไว้พิจารณาแก้ไขต่อไป

ชื่อโครงการ

วิวัฒนาการของหมู่บ้านมิตตคาม

ชื่อผู้วิจัย

รองศาสตราจารย์กรีติ บุญเจือ

เดือนและปีที่ทำวิจัยเสร็จ

มิถุนายน พ.ศ. 2525

บทคัดย่อ

หมู่บ้านมิตตคาม เป็นหมู่บ้านชาวคริสต์ที่เก่าแก่ที่สุดของกรุงเทพมหานคร เริ่มมีขึ้นในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยทรงพระราชทานที่ดินแห่งนี้ ให้เป็นที่ตั้งค่ายทหารอาสาสมัครโปรตุเกสซึ่งนับถือศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิก ถูกหลานได้รับพระมหากรุณาให้เข้ารับราชการใหม่อีกครั้งหนึ่งในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และต่อจากนั้นก็รับราชการเป็นทหารแมนปิ่นใหญ่ สมองพระมหากรุณาธิคุณราชจักรีวงศ์เรื่อยมาจนถึงรัชกาลที่ 6 จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้ยุบกองทหารดังกล่าวเพื่อให้ย้ายไปรับราชการในหน่วยอื่น ๆ ในรัชกาลที่ 1 ได้มีชาวเขมรส่วนหนึ่งนับถือศาสนาคริสต์เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ก็ได้โปรดเกล้าฯ ให้มาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านมิตตคาม อยู่ได้ 10 ปีเศษ ก็อพยพกลับคืนสู่บ้านเกิดเมืองนอน ต่อมาในรัชกาลที่ 3 มีชาวญวนนับถือศาสนาคริสต์เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร จึงโปรดเกล้าฯ ให้เข้ามาอยู่ในหมู่บ้านมิตตคามส่วนนอก ตลอดระยะเวลาดังกล่าวได้มีชาวไทยและชาวจีนจากนอกหมู่บ้านเข้ามาอาศัยปะปนอยู่ควยไม่ขาดสาย ทำให้หมู่บ้านมิตตคามเป็นที่รวมของคนไทยเชื้อชาติต่าง ๆ และเป็นแหล่งสะสมวัฒนธรรมต่าง ๆ ซึ่งตกตะกอนอยู่เบื้องหลังประวัติศาสตร์ของหมู่บ้านแห่งนี้ที่น่าประหลาดยิ่ง

ชาวหมู่บ้านมิตตคามเลือกพูดภาษาโปรตุเกสตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 โดย
 หนีไปพูดภาษาเขมรตามอย่างชาวเขมรอพยพ ต่อมาจึงหันมาพูดภาษาไทยและ
 เขียนภาษาไทยด้วยอักษรโรมัน เรียกว่า "ภาษาเขมร" ชาวญวนที่เข้ามาสมทบ
 ในรัชกาลที่ 3 พูดภาษาถิ่นของญวนเก่าแห่งคริสตศตวรรษที่ 18 เรียกว่า "ภาษา
 อันทาม" และใช้กันเรื่อยมาโดยมิได้พัฒนาไปตามภาษาญวนของชาวเวียดนาม
 เพิ่งจะเลิกใช้เมื่อคราวสงครามโลกครั้งที่ 2 เพื่อตอบสนองรัฐนิยมของรัฐบาล
 ในสมัยนั้น

ประเพณีในหมู่บ้านแห่งนี้มีทั้งของชาวโปรตุเกส ญวนเก่าและไทยผสม
 กันอยู่ราวกับชั้นหินไทรุนี ประเพณีเขมรไม่เหลืออยู่เลย ส่วนประเพณีโปรตุเกส
 และประเพณีญวนเก่ากำลังจะสูญหายไปอย่างรวดเร็ว เพราะทุกคนในหมู่บ้าน
 แห่งนี้ต้องการเป็นไทยอย่างสมบูรณ์ โดยเกิดความเข้าใจผิดกันเป็นส่วนใหญ่ว่า
 จะเป็นไทยอย่างสมบูรณ์ต้องลืมประวัติศาสตร์ของตน และพยายามเชื่อว่า
 บรรพบุรุษของตนคือไทยน้อยที่อพยพหนีจีนมาตามลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ความเข้าใจ
 ผิดเช่นนี้เป็นอันตรายต่อหลักฐานอันมีค่าทางประวัติศาสตร์อย่างยิ่ง และเป็นการ
 สร้างความเชื่อที่ผิดข้อเท็จจริงอย่างน่ากลัว เรื่องเช่นนี้คงจะมีขึ้นเกิดขึ้นเฉพาะ
 ในหมู่บ้านมิตตคามนี้เพียงแห่งเดียวในประเทศไทย จึงควรที่นักวิชาการจะช่วย
 กันหาทางแก้ไขและป้องกัน ก่อนที่หลักฐานอันมีค่าทางประวัติศาสตร์ไทยและ
 วัฒนธรรมไทยจะสูญหายไปอย่างไม่มีทางเรียกกลับคืนมาอีก

PROJECT TITLE: : Development of Mittakham
District.
NAME OF INVESTIGATOR: Associate-Professor
Kirti Bunchua.
YEAR : June 1982.

ABSTRACT

Mittakham District is the oldest Catholic community in Bangkok. It was founded in the Reign of King Narai the Great of Ayuthya, as this piece of land was donated to be a military camp for the Portuguese volunteers who were all Catholic. Their descendents were called to military service once more in the Reign of King Tak Sin the Great of Thonburi. Thence, from the Reign of Rama I to the Reign of Rama VI, they served the Chakri Dynasty as the Canon Expert Regiment. When the military was improved and the Regiment was dissolved they had to serve in various capacities. During the Reign of Rama I, a number of Cambodians came to Bangkok under His Majesty's patronage. As some of them were Catholic, they were allowed to live in this village with their coreligionists. After ten years, most of the Cambodians returned to their native land.

During the Reign of King Rama III, a number of Catholic Annamites came under His Majesty's patronage. They were allowed to live near their coreligionists in the outer part of the same district. During all this time, Chinese and Thai peoples from outside intermittently moved into the district, so that it became a meeting place of races, where various cultures were mixed to form the back ground of its history.

The Portuguese language was dropped, except a few words, since the time of Rama I, by adopting the Cambodian language of the refugees. When the Cambodians went away, those who remained began to speak Thai, but kept on writing Thai with the Roman alphabet: it was called then the Cambodian language. The Annamite refugees in the Reign of Rama III spoke an old Vietnamese dialect of the 18th century A.D.. the Annamite language, as it was called by the users. They used this dialect among themselves, ignoring all the changes of the Vietnamese language to the present time. This language was abandoned during the Second World War, complying to the policy of the Government of that time.

The traditions of this district, are partly of Portuguese origin, partly of old Vietnamese origin, and partly of Thai origin. All are deposited like sediments of the geological strata. No Cambodian tradition was detected, by this research. As for the Portuguese and old Vietnamese ones, they are disappearing rapidly, as the people of this district want to be Thai, mistakenly thinking that, to be perfectly Thai, one has to forget one's own history, and has to convince oneself that one's own ancestors are the Thai Noi, once having fled the Chinese invaders to the Chao Phya basin. Such misunderstanding is menacing to precious historical documents, and dangerously imposes illusion as fact. The Mittakham district is not the only such one. Such examples should encourage intellectuals to the rescue, before the treasures of Thai History and Culture sink to the unfathomable depth of complete forgetfulness.

สารบัญ

	หน้า
กิติกรรมประกาศ.....	ก
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
บทที่ 1 บทนำ.....	1
บทที่ 2 ประวัติของหมู่บ้านมิตตคาม.....	5
บทที่ 3 ภาษาของหมู่บ้านมิตตคาม.....	22
บทที่ 4 ประเพณีของหมู่บ้านมิตตคาม.....	63
บทที่ 5 บทสรุป.....	112
บรรณานุกรม.....	121
ภาคผนวก.....	123
1. โฉนดที่ดินพระราชทานหมู่บ้านมิตตคาม.....	124
2. ตัวอย่างภาษาไทยอักษรโรมัน.....	126
3. ศัพท์ภาษาญวนเก่าของหมู่บ้านมิตตคาม.....	127

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและสาระสำคัญ

หมู่บ้านนิคคคามซึ่งตั้งอยู่ระหว่างโรงพยาบาลวชิระกับวัดราชาธิวาส มีเนื้อที่ตามโฉนดพระราชทาน 68 ไร่ 2 งาน 90 วา อาณาเขตทิศเหนือจดถนนราชวิถี (ตอนเชิงสะพานกรุงธนฯ ฝั่งพระนคร) ยาว 12 เส้น 6 วา ทิศใต้จดวัดราชาธิวาสยาว 12 เส้น ทิศตะวันออกจดถนนสามเสนยาว 6 เส้น 5 วา ทิศตะวันตกจดแม่น้ำเจ้าพระยา ยาว 6 เส้น 19 วา ทั้งนี้ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยลักษณะฐานะของวัดบาคหลวงโรมันคาทอลิกในกรุงสยาม ร.ศ. 128 หมู่บ้านแห่งนี้เดิมเป็นค่ายของทหารโปรตุเกสตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ชาวโปรตุเกสนับถือศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิก ดังนั้นเมื่อมีชาวเขมรและชาวญวนอพยพเข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 1 และ 3 พวกที่เป็นคาทอลิกจึงได้รับพระบรมราชานุญาตให้อาศัยอยู่ในค่ายของทหารโปรตุเกสและรับราชการสนองพระมหากษัตริย์ ควบคู่ตลอดมา ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาก็มีชาวไทยและชาวจีนแทรกเข้าไปอาศัยอยู่ด้วย ในปัจจุบันทุกคนในหมู่บ้านนี้ตระหนักว่าตนเป็นคนไทยอย่างสมบูรณ์ทั้งเชื้อชาติและสัญชาติ อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมเดิมที่บรรพบุรุษนำติดตัวมาก็ยังคงปรากฏให้เห็นเป็นหลังจากอยู่บ้าง วัฒนธรรมเหล่านี้เป็นของเก่าแก่ซึ่งในประเทศอื่นเป็นที่มา ก็ไม่มีปรากฏให้เห็นแล้ว วัฒนธรรมดังกล่าวกำลังจะสูญหายไปอย่างรวดเร็ว หากไม่รีบนำมาเก็บรวบรวมบันทึกไว้ ก็คงจะสูญสิ้นไปอย่างหมดสิ้นอย่างแน่นอนภายใน 20-30 ปีนี้

หมู่บ้านนี้เคยแยกกันเป็น 2 ส่วน ส่วนในเรียกว่า บ้านเขมร ส่วนนอก เรียกว่า บ้านญวน แต่ละส่วนมีโบสถ์ประจำ คือ ส่วนในมีโบสถ์แม่พระนิรมล ซึ่งปัจจุบันนิยมเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า โบสถ์คอนเซ็ปชัน (The Church of the Immaculate Conception of Mary) ส่วนนอกมีโบสถ์นักบุญฟรันซิส เซเวียร์ (The Church of St. Francis Xavier) มีคลองเป็นอาณาเขตกันระหว่าง 2 ส่วนนี้ แต่ก่อนสองเขตนี้มีเรื่องทะเลาะวิวาทกันเนือง ๆ ทั้ง ๆ ที่นับถือศาสนาและนิกายเดียวกัน คงจะเป็นเพราะมีความรู้สึกว่าเป็นคนละเชื้อชาตินั้นเอง คนรุ่นใหม่ต่างฝ่ายต่างรู้สึกว่าเป็นคนไทย จึงเลิกทะเลาะวิวาทกัน และพร้อมใจกันเรียกชื่อหมู่บ้านรวมกันว่า "หมู่บ้านมิตตคาม" ผู้อาศัยอยู่ในทั้ง 2 ส่วนของหมู่บ้านไม่ต้องการให้ใคร เรียกแยกเป็นหมู่บ้านเขมรและหมู่บ้านญวนอีกแล้ว เพราะขณะนี้หมู่บ้านมิตตคามกลายเป็นหมู่บ้านคนไทยแล้วอย่างสมบูรณ์ ทุกคนในหมู่บ้านรู้สึกดีว่าเป็นคนไทยอย่างสมบูรณ์ทั้งเชื้อชาติ สัญชาติ และจิตใจ เพื่อสะดวกในการเสนอรายงานวิจัยนี้ เมื่อจำเป็นต้องรายงานแยกกันเป็น 2 ส่วนก็จะเรียกว่า หมู่บ้านมิตตคามใน และหมู่บ้านมิตตคามนอก ตามลำดับ ทั้งนี้เพื่อรักษาไมตรีจิตกับบุคคลในหมู่บ้านมิตตคาม ซึ่งมีความรู้สึกว่าเป็นไทยอย่างสมบูรณ์แล้วทุกคน และได้ให้ความร่วมมือกับผู้วิจัยอย่างดียิ่ง ในการให้ข้อมูลสำหรับงานวิจัยนี้

ในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีความตั้งใจที่จะรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับกรุงรัตนโกสินทร์ตลอดเวลา 200 ปีที่ผ่านมา ในโครงการดังกล่าว มีโครงการวิจัยเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในกรุงรัตนโกสินทร์รวมอยู่ด้วย แม้หมู่บ้านมิตตคามจะไม่ใช่มูลนิธิของชนกลุ่มน้อยอีกต่อไปแล้ว แต่ก็น่าจะวิจัยดูว่า ชาวโปรตุเกส เขมร และญวน ที่เป็นบรรพบุรุษของชาวไทยเหล่านี้ ได้มีวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมอย่างไร ในช่วง 200 ปีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์จนกลายเป็นคนไทยที่สมบูรณ์ทั้งนิตินัยและพฤตินัย แต่ก็ยังมีเอกลักษณ์เฉพาะของหมู่บ้านแห่งนี้ ทำให้หมู่บ้านแห่งนี้เป็นหมู่บ้านพิเศษสุดแห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานครและของประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของชุมชนมิตตคามตลอดเวลา 200 ปี ที่กรุงรัตนโกสินทร์ เป็นนครหลวงของประเทศไทย
2. เพื่อสำรวจวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนแห่งนี้ตลอดระยะเวลาดังกล่าว
3. เพื่อเข้าใจชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนแห่งนี้ในปัจจุบัน
4. เพื่อเป็นเอกสารสำหรับงานฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาจากเอกสารเท่าที่จะหาได้
2. ศึกษาจากการสอบถามปากคำของผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่และรู้เรื่องราวของหมู่บ้านแห่งนี้
3. ศึกษาจากชีวิตความเป็นอยู่และการปฏิบัติที่มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งยังหลงเหลือให้เห็นแก่ได้ในปัจจุบัน

หมายเหตุ เนื่องจากทุนและเวลาสำหรับการวิจัยครั้งนี้มีจำกัด ผู้วิจัยจำเป็นต้องเลือกเอาระหว่างการวิจัยเอกสารกับการวิจัยภาคสนาม ทั้ง ๆ ที่จำเป็นต้องทำทั้ง 2 ด้านเพื่อให้งานวิจัยนี้สมบูรณ์ ผู้วิจัยเลือกเน้นหนักทางการวิจัยภาคสนาม และใช้เอกสารเท่าที่มีพร้อมอยู่แล้วเท่านั้น ยังไม่เข้าไปค้นในกองจดหมายเหตุแห่งชาติ ทั้งนี้ก็เพราะว่าเอกสารในกองจดหมายเหตุแห่งชาตินั้นไม่อยู่ในอันตรายที่จะสูญหายไปทางไหน จะวิจัยเมื่อใดก็ได้หากมีทุนและเวลาเพียงพอ ส่วนการวิจัยภาคสนามนั้นเป็นงานเร่งด่วน พยานหลักฐานกำลังสูญหายไปอย่างรวดเร็ว หากไม่รีบสอบถามและรวบรวมเสียตั้งแต่บัดนี้ ในไม่ช้าจะไม่เหลือไว้ให้วิจัยได้ และจะสูญหายไปตลอดกาลอย่างน่าเสียดาย ผู้วิจัยจึงตัดสินใจเน้นหนักทางด้านภาคสนามเสียก่อนในครั้งนี้ หากโอกาสอำนวยก็จะได้วิจัยจากเอกสารในกองจดหมายเหตุแห่งชาติ และเอกสารที่หายากอื่น ๆ ต่อไป

ความสำคัญและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. การเข้าใจความเป็นมาของชุมชนแห่งนี้ อาจจะช่วยทำให้เข้าใจเหตุการณ์บางข้อที่ยังคลุมเคลืออยู่ในประวัติศาสตร์ของแหลมอินโดจีน
2. จะช่วยให้เข้าใจได้ว่า ชนต่างชาติที่อยู่ในประเทศไทยนาน ๆ หลายนับว่าคนอาจจะกลายเป็นคนไทยอย่างสมบูรณ์ได้อย่างไร
3. จะช่วยให้เข้าใจขนบธรรมเนียมและการปฏิบัติบางอย่างที่ยังเห็นได้ในหมู่บ้านแห่งนี้ได้ดียิ่งขึ้นว่ามีความเป็นมาอย่างไร
4. จะช่วยให้ฝ่ายปกครองสามารถดูแลชุมชนแห่งนี้ได้อย่างเหมาะสมมากขึ้น
5. ช่วยให้เข้าใจวิวัฒนาการของกรุงเทพมหานครในระยะ 200 ปีที่ล่วงมาแล้วได้สมบูรณ์ขึ้น

การแบ่งเนื้อหา

เพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดต่าง ๆ ข้างต้น ผู้วิจัยจะขอแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 เรื่อง คือ

- ประวัติของหมู่บ้านมิตตคาม
- ภาษาของหมู่บ้านมิตตคาม
- ประเพณีของหมู่บ้านมิตตคาม

ประวัติของหมู่บ้านมิตตคาม

ความเป็นมาของหมู่บ้านมิตตคาม

จากคำบอกเล่าของบุคคลในหมู่บ้านมิตตคาม ประกอบกับบทความที่ชาวบ้านเขียนไว้เท่าที่หาได้ พอจะเก็บความได้ว่า ในราวต้นรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (ในราว พ.ศ. 2200) มีชาวโปรตุเกสกลุ่มหนึ่ง ประมาณ 60-70 ครอบครัว เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร จึงโปรดเกล้าฯ ให้รับราชการเป็นทหารอาสาสมัครโปรตุเกส พระราชทานที่ดินให้ตั้งภูมิลำเนา ณ ตำบลสวนพลู อันเป็นบริเวณเหนือวัดราชาธิวาสในปัจจุบัน มีหน้าที่ป้องกันข้าศึกที่อาจจะยกมาทางทะเลขึ้นตามลำน้ำเจ้าพระยา ชาวโปรตุเกสเหล่านั้นนอกจากเป็นทหารแล้วยังมีความชำนาญทางก่อสร้าง ตีทอง และทำการประมงด้วย เนื่องจากนับถือศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิก จึงมีบาทหลวงชาวโปรตุเกสร่วมเดินทางเข้ามาดูแลทางด้านศาสนาด้วย นามสกุลของชาวโปรตุเกสที่เข้ามาในครั้งนี้พอจะสืบได้มี อาทิเช่น ลีเบย์โร (Libeiro) ฟอนเซคา (Fonseca) เดเยซู (De Jesu) ดีอัซ (Diaz) คากูซ (De Cruz) เด ฮอร์ต้า (De Horta) เด ปาวา (De Paiva) เฟเรย์โร (Fereiro) เปสโร (Pezro) เป็นต้น ทั้งนี้โดยสำรวจจากนามสกุลผู้ตายบนหลุมฝังศพและจากการสอบถามคนแก่แก่ที่เคยใช้นามสกุลภาษาโปรตุเกส และที่รู้จักผู้ใช้นามสกุลโปรตุเกส ผู้สืบเชื้อสายในปัจจุบันเปลี่ยนนามสกุลเป็นภาษาไทยกันหมดแล้ว ยังมีอีกนามสกุลหนึ่งเท่าที่รู้จักคือโรดีเกส (Rodiguez)

ครั้นชาวโปรตุเกสเหล่านี้ขาดบาทหลวงชาวโปรตุเกสด้วยกันดูแลศาสนา
บาทหลวงชาวฝรั่งเศสซึ่งเป็นมิชชันนารีสำหรับประเทศไทยนามว่า ลาโน
(Laneau) ก็เข้ามาดูแลแทน¹ บาทหลวงลาโนจึงทูลขอพระบรมราชานุญาต
จากพระนารายณ์มหาราชาสร้างโบสถ์ขึ้นเป็นหลักแหล่งในบริเวณค่ายทหารนั้นเอง²

โบสถ์แรกที่สร้างขึ้นครั้งนี้เป็นโบสถ์ไม้จึงไม่เหลือซากมาให้เราเห็นใน
ปัจจุบัน ได้รับการขนานนามว่าโบสถ์แม่พระปฏิสนธิ์นิรมล ซึ่งยังเป็นนามโบสถ์ของ
หมู่บ้านมิตตคามในมาจนทุกวันนี้

บาทหลวงโปรตุเกสที่เข้ามาในประเทศไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา
เข้ามาในฐานะผู้ติดตามพ่อค้าและทหารอาสาสมัคร มิได้รับอำนาจหรือพระบรม
ราชานุญาตเป็นพิเศษแต่ประการใด ดังนั้นบาทหลวงโปรตุเกสจึงปฏิบัติหน้าที่ดูแล
ศาสนกิจของชาวโปรตุเกสจริง ๆ ไม่เผยแผ่ศาสนาและไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง

¹ เป็นเพราะสาเหตุใดที่ยังไม่อาจสอบปากคำได้ คงต้องดูหลักฐานทาง
ประวัติศาสตร์ว่าเพราะเหตุใดเมื่อมิชชันนารีชาวฝรั่งเศสเริ่มเข้ามาในประเท-
สไทยแล้ว บาทหลวงชาวโปรตุเกสจึงไม่เข้ามาอีก และบาทหลวงที่ประจำอยู่ใน
ค่ายทหารโปรตุเกสแห่งนี้ต้องจากไปเพราะเหตุใด หรือว่าถึงแก่กรรมไปแล้วไม่มี
บาทหลวงโปรตุเกสอื่นมารับหน้าที่แทน เพราะโดยปกติในสมัยนั้นทหารโปรตุเกส
คงไม่ยอมให้บาทหลวงชาติอื่นมาดูแลคนโดยไม่มี ความจำเป็นจริง ๆ

² ขณะที่ยังไม่มีโบสถ์ชาวคริสต์จะมาชุมนุมกันประกอบพิธีกรรมทางศาสนา
ในบ้านที่ใหญ่ ๆ หลังหนึ่งในหมู่บ้าน ดังนั้นก่อนจะมีการสร้างโบสถ์ในค่ายโปรตุเกส
แห่งนี้ พิธีกรรมทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งพิธีมิสซา คงได้กระทำกันในบ้าน
ของหัวหน้าค่ายนั่นเอง และบาทหลวงก็คงพักอาศัยอยู่ในครุภัณฑ์ของหัวหน้าค่าย
ด้วย

ส่วนบาทหลวงฝรั่งเศสที่เริ่มเข้ามาในประเทศไทยในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชนั้น เข้ามาคอยวิถีทางการทูต คือ ติดตามราชทูตฝรั่งเศสของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 เข้ามา และได้รับสิทธิตามข้อตกลงทางการทูตด้วย ดังนั้นเมื่อบาทหลวงฝรั่งเศสเข้ามาดูแลการปฏิบัติศาสนกิจในค่ายโปรตุเกสก็พยายามจะให้ชาวโปรตุเกสในความอารักขาของตนได้รับสิทธิพิเศษ เช่น สิทธิทางการศาล นั่นคือเมื่อมีคดีไม่ท้องถิ่นศาลไทย แต่ขึ้นศาลกงสุลฝรั่งเศสได้ ความจริงบาทหลวงฝรั่งเศสทำด้วยความหวังคือผู้อยู่ในอารักขา แต่ชาวโปรตุเกสหาพอใจไม่ กลับขอขึ้นศาลไทย เช่นเดียวกับคนไทยทั้งหลาย จนได้รับคำชมเชยจากพระเจ้าอยู่หัว เป็นเรื่องที่ชาวมิชชันนารีในเดาให้ลูกหลานฟังด้วยความภูมิใจมาจนทุกวันนี้

ตั้งแต่สิ้นรัชกาลของพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2231) จนถึงเริ่มศักราชรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2325) เกือบจะไม่มีเหตุการณ์อะไรเหลืออยู่ในความทรงจำของชาวบ้านเลย คงต้องค้นคว้าวิจัยจากพงศาวดารและจดหมายเหตุกันต่อไป สืบได้เกล็ดเรื่องหนึ่งเล่าว่า เมื่อพระเจ้าตากสินมหาราชทรงตั้งกรุงธนบุรีขึ้นเป็นราชธานีแล้ว ก็ทรงรับเอาชาวมิชชันนารีเชื้อสายโปรตุเกสเข้ารับราชการเป็นทหารรักษาพระองค์อีก ในคราวที่พระยาสุรศักดิ์เป็นกบฏยกทัพเข้ายึดพระราชวังเหลาทหารเชื้อสายโปรตุเกสเหล่านี้ก็ได้สู้รบป้องกันอย่างเข้มแข็งสามารถรักษาพระราชวังไว้ได้อย่างปลอดภัย รอให้สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก (พระพุทธยอดฟ้าฯ) กลับจากแนวรบมาจัดการจนเป็นที่เรียบร้อย ทหารเหล่านี้จึงได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณราชวงศ์จักรีต่อมาในฐานะทหารฝรั่งอาสาสมัคร

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ มหาราชปราบดาภิเษกขึ้นครองราชสมบัติในปี พ.ศ. 2325 นั้น ฟ้าทะละหะ (มู) เป็นเจ้าปกครองเขมรและมีใจฝักใฝ่ข้างญวนอยู่ จึงโปรดให้พระยายมราช (แบน) ยกทัพไปปราบ จับตัวเจ้าฟ้าทะละหะสำเร็จโทษได้สำเร็จ ทรงแต่งตั้งพระยายมราชเป็นผู้สำเร็จราชการ

ประเทศเขมร โดยชูปเลี้ยงโอรสและธิดาของฟ้าทะละหะไว้เป็นเจ้าเขมรสืบ
 ราชสมบัติต่อไป แต่ทว่าอยู่ไต่ไม่นาน พวกแขกจามยกทัพใหญ่มาโจมตี พระยา
 ยมราชเห็นจะสู้ไม่ได้ ก็ยกทัพกลับพระนคร โดยพานักองเองซึ่งดำรงตำแหน่ง
 มกุฎราชกุมารเขมร ซึ่งขณะนั้นมีพระชนมายุได้ 8 พรรษา กับเจ้านายเขมร
 ทั้งหลาย รวมทั้งข้าราชการบริพาร 500 คน ซึ่งส่วนมากนับถือศาสนาคริสต์นิกาย
 คาทอลิก เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารด้วย พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
 ทรงชูปเลี้ยงนักองเองเป็นราชบุตรบุญธรรม นักองอื่กับนักองเกาซึ่งเป็นพี่สาวนั้น
 กรมพระราชวังบวรราชออพระราชทานไปชูปเลี้ยงเป็นสนม ส่วนข้าราชการบริพารชาว
 เขมรก็โปรดให้อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกันกับชาวโปรตุเกส เพราะเห็นว่านับถือ
 ศาสนาเดียวกันจะได้สะดวกในการปฏิบัติศาสนกิจร่วมกัน เป็นเหตุให้หมู่บ้านนี้ได้
 ชื่อว่าหมู่บ้านเขมรติดปากมาจนทุกวันนี้ ชาวบ้านมิตตคามในเองเล่าว่า มีชาว
 โปรตุเกสที่เป็นทหารอาสาสมัครในประเทศเขมรยกครอบครัวเข้ามารวมอยู่ด้วย
 จึงเป็นเหตุให้ได้รับพระบรมราชานุญาตมาอยู่ใกล้เคียงกับชาวโปรตุเกสเดิม

สองปีต่อมา ชาวเขมรสามารถกอบกู้เอกราชจากพวกแขกจามได้สำเร็จ
 โดยฆ่าหัวหน้าตาย ลูกน้องจึงล่าทัพกลับไป ชุมนางเขมรส่งตัวแทนมาขอนักองเอง
 ไปปกครอง สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าทรงเห็นว่านักองเองยังทรงพระเยาว์เกินไป
 มีพระชนม์ได้เพียง 10 พรรษาเท่านั้น จึงให้พระยายมราชซึ่งเลื่อนขึ้นเป็น
 เจ้าพระยาภูเบศร์ออกไปเป็นผู้สำเร็จราชการ ต่อมานักองเองเจริญพระชนมายุ
 ครบผนวชได้ก็ทรงผนวชให้ ครบพรรษาลาสิกขาบทแล้วก็ทรงแต่งตั้งให้ครองราชย์
 สืบสันตติวงศ์ต่อไปเมื่อปี พ.ศ. 2337 พระราชทานนามว่า สมเด็จพระนารายณ์
 ราชธิดา โปรดให้เจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ไปครองเมืองพระตะบอง เสียมราช
 โดยขึ้นต่อพระนครโดยตรง ในเมื่อประเทศเขมรสงบราบรื่นเช่นนี้แล้ว ชาวเขมร
 แท้ ๆ ที่อพยพติดตามพระยายมราช (แบน) มาพึ่งพระบรมโพธิสมภารตั้งแต่ปี
 พ.ศ. 2325 ทูลขอพระบรมราชานุญาตกลับเมืองเป็นส่วนใหญ่ก็โปรดให้กลับไป
 ตามความประสงค์ คงมีแต่ชาวโปรตุเกสและชาวเขมรที่สมรสกับชาวโปรตุเกส
 ที่ปรารถนาจะอยู่ในเมืองไทยต่อไป

ชาวบ้านมิตตคามในยังคงเล่าสืบต่อมารู้กันทั่วไปว่า ในคราวที่ชาวเขมร 500 คนอพยพเข้ามาในปี พ.ศ. 2325 นั้น ได้นำเอารูปแม่พระเข้ามาด้วยรูปหนึ่ง เป็นรูปแกะสลักด้วยไม้หายาก ฝีมือปราณีตบรรจง ลงรักปิดทองงดงามมาก ตอนจะ กลับประเทศในปี 2337 ก็คิดจะนำกลับไปด้วย แต่พระรูปไม่ยอมเสด็จไปด้วย โดย แสดงปาฏิหาริย์เป็นที่ประจักษ์ คือ เรือลำที่พระรูปประทับอยู่นั้น แฉวออกจากท่าไป ไม่ได้เท่าไรก็ไม่ยอมเคลื่อนที่ไปอีก พยายามแฉวสักเท่าไรก็ไม่ขยับเขยื้อนครั้นหวน กลับก็แฉวได้ พลแฉวทดลองเช่นนี้อยู่หลายครั้ง จนเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาของ ทุกคน จำต้องนำพระรูปกลับมาคืนให้ที่โบสถ์แม่พระปฏิสนธิ์นิรมลตามเดิม และพระรูป ยังคงประดิษฐานอยู่ในวัดนี้เป็นมิ่งขวัญของชาวหมู่บ้านมิตตคามในมาจนตราบเท่า ทุกวันนี้ ถวายนามพระรูปเป็นภาษาโปรตุเกสภาษาไทยว่า "แม่พระเคแมร์เซเค" ชาวบ้านนิยมเรียกกันว่าแม่พระขนมจีน มีการสมโภชประจำปีในวันที่ 24 กันยายน ในวันนั้นทั้งหมู่บ้านจะทำขนมจีนแกงไก่สับแจกจ่ายรับประทานกันทั้งหมู่บ้าน ในตอนค่ำ มีการแห่แห่นพระรูปรอบโบสถ์ตามแบบอย่างของชาวโปรตุเกส ประดับชงทิวดอกไม้ และโคมไฟงดงามทั้งภายในและภายนอกโบสถ์ บุคคลที่ประทับของพระรูปมีการ ตกแต่งเป็นพิเศษ มีผู้เข้าชวบนแท่นเป็นแถวยาวเหยียด ร่วมใจกันขับร้องเพลง สรรเสริญตลอดเวลา ธรรมเนียมนี้ยังคงถือสืบต่อมาจนทุกวันนี้ ชาวบ้านถือกันว่า บุคคลหลังนี้ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ชาวมิตตคามในมีศรัทธาต่อพระรูปแม่พระองค์นี้มาก ยังคงเล่าสืบกัน จนทุกวันนี้ว่าพระรูปนี้ศักดิ์สิทธิ์มาก ใครขออะไรก็มักจะไต่ดังประสงค์ ได้เคยมี ปาฏิหาริย์จากพระรูปนี้ในเหตุการณ์สำคัญ ๆ ของหมู่บ้านหลายครั้ง เท่าที่รวบรวม ได้จากคำบอกเล่าของชาวบ้าน มีดังนี้

1) ครั้งหนึ่งเกิดโรคคอหิวดำระบาดในพระนคร (ไม่มีใครสามารถกำหนดได้แล้วว่าครั้งใดปีใด) ผู้คนในพระนครล้มตายกันมาก รวมทั้งชาวบ้านมิตตคามด้วย ที่กำลังป่วยรอความตายอยู่ก็มี ชาวบ้านโดยการนำของบาทหลวงประจำโบสถ์ จึงพร้อมใจกันนำพระรูปออกแห่แห่นทั่วหมู่บ้าน เล่ากันว่าโรคระบาดในหมู่บ้านมิตตคาม ยุติลงในที่ ผู้ที่กำลังป่วยอยู่ก็หายป่วยด้วย

2) ครั้งหนึ่งเกิดโรคท้องร่วงอย่างแรงระบาดในหมู่บ้าน ได้มีผู้เห็นแม่พระประจักษ์บนหลังคาโบสถ์ ถือคนโทน้ำเพลงมา โรคท้องร่วงก็หยุดระบาด ตั้งแต่วันนั้น

หมายเหตุ ผู้วิจัยไม่แน่ใจว่า 2 เรื่องข้างต้นกล่าวถึงเหตุการณ์เดียวกันหรือไม่ แต่เนื่องจากมีคำเล่าเป็น 2 แบบ จึงบันทึกเก็บไว้ทั้ง 2 แบบ

3) ครั้งหนึ่งเกิดไฟไหม้ในหมู่บ้าน มีผู้เห็นแม่พระประจักษ์บนหลังคาโบสถ์ ถือผ้าเช็ดหน้าโบกปิดไฟ ปรากฏว่าไฟสงบลงทันที

4) คืบหนึ่งระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ขณะที่เครื่องบินของฝ่ายสัมพันธมิตรกำลังบินว่อนทิ้งระเบิดพระนครอยู่นั้น จาทหารเรือคนหนึ่งประจำอยู่บนเรือรบของราชนาวีไทยซึ่งกำลังลอยลำเกาะทุนอยู่กลางแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณหน้าโบสถ์ ได้เห็นลูกระเบิดถูกปลดลงจากเครื่องบินในระยะอันตรายนอกหมู่บ้าน เขาคิดว่าลูกระเบิดคงจะลงตรงหมู่บ้านแน่แล้ว จึงจับตาดูกลับเห็นสตรีสวยยืนบนยอดหอระฆังใช้ผ้าเช็ดหน้าโบกปิดลูกระเบิดให้เลยไปเสีย (จับความไม่ได้ว่าลูกระเบิดลูกนั้นเลยไปตก ณ ที่ใด)

5) เมื่อคราวที่ไฟไหม้หมู่บ้านมิตตคามนอกอันเป็นเขตติดต่อกับหมู่บ้านมิตตคามใน (วันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2508) ก็ได้มีผู้เห็นสตรีสวยประจักษ์บนยอดหอระฆังใช้ผ้าเช็ดหน้าโบกปิดไฟไปเช่นกัน และไฟก็ได้ลุกลามเข้าหมู่บ้านมิตตคามในแม่แต่น้อย จึงได้มีธรรมเนียมนำเอาพระรูปแม่พระขนมจีนออกแห่แห่นรอบโบสถ์ในคืนวันที่ 16 มิถุนายนทุกปีมาจนทุกวันนี้ นอกเหนือไปจากวันแม่พระขนมจีนซึ่งตรงกับวันที่ 24 กันยายน ตามประเพณีดั้งเดิม

สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าให้ชาว
 หมู่บ้านมิตตคามในสมัยนั้นเข้ารับราชการสนองพระเดชพระคุณเป็นเหล่าทหารอาสาสมัคร
 ในกรมท่าข้างเรียกว่าอาสาสมัครโปรตุเกส เมื่อมีการส่งปืนใหญ่ชนิดใหม่เข้ามาใช้ใน
 ราชการสงคราม ก็ได้มีการทดลองยิงปืนถวายหน้าพระที่นั่ง ณ บริเวณปากแม่น้ำเจ้าพระยา
 ชาวมิตตคามในเวลานั้นบอกกันว่า ทรงโปรดให้เอาผ้าขาวผูกปากคู่มือเครื่อง ปล่อยให้
 ลอยอยู่กลางลำน้ำ ทรงอนุญาตให้อาสาสมัครแขกยิงก่อน 2 นัด ปรากฏว่าผิดเป้าทั้ง 2 นัด
 ต่อมาทรงอนุญาตให้อาสาสมัครจีนลองยิงดูบ้าง ปรากฏว่ายิงถูก 1 นัด ผิด 1 นัด ท้ายที่สุด
 จึงทรงอนุญาตให้อาสาสมัครโปรตุเกสลองยิงดูบ้าง ปรากฏว่าถูกทั้ง 2 นัด ยังทรงแกลง
 พระทัยว่าอาจจะเป็นเหตุบังเอิญก็ได้ จึงทรงอนุญาตให้ยิงแถมอีก 1 นัดก็ถูกเป้าอีก ผู้ยิง
 เป็นชาวไทยเชื้อสายโปรตุเกสแห่งหมู่บ้านมิตตคาม มีนามเป็นไทยว่านายแก้ว นามสกุล
 โปรตุเกส ว่าดีเบโยโร ทรงสืบถามจึงได้ความว่า มิได้ยิงตามบุญตามกรรม แต่มีการ
 คำนวดตามสูตร จึงทรงพระมหากรุณาฯ เหล่าอาสาสมัครโปรตุเกสขึ้นเป็นกอง
 ทหารฝรั่งแมนปืนใหญ่หน้า โดยโปรดเกล้าแต่งตั้งนายแก้ว ดีเบโยโร เป็นจางวาง
 ทหารฝรั่งแมนปืนใหญ่หน้า มีโรงเก็บปืนใหญ่อยู่ในบริเวณวังสราญรมย์ ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ตั้ง
 ของกระทรวงการต่างประเทศ พระยาวิเศษสงครามรามภักดีเป็นเจ้ากรม มีหน้าที่
 ควบคุมเรือพระที่นั่งในเวลาเสด็จพระราชดำเนินทางชลมารค และมีหน้าที่รักษาพระบรม-
 มหาราชวังในระหว่างที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสนอกพระนคร และใน
 ขณะเดียวกันก็ให้มีตำแหน่งหัวหน้าค่ายโปรตุเกสด้วย มีอำนาจเด็ดขาดในการตัดสินคดี
 และลงโทษผู้กระทำผิดในชั้นโอบย จำ กักขัง และจำจอง นายแก้ว ดีเบโยโรได้รับราชการ
 สอนพระเดชพระคุณด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและกล้าหาญ มีความดีความชอบจนได้เลื่อน
 ขึ้นรับบรรดาศักดิ์เป็นพระยาวิเศษสงครามรามภักดี เป็นต้นตระกูลของสกุล
 "วิเศษรัตน์" และ "วงศ์ภักดี" ในปัจจุบัน ลูกหลาน เหลนของท่านได้สืบตำแหน่งพระยา
 วิเศษสงครามรามภักดีเรื่อยมา มีนามเดิมว่า แบน นอน และแก้ว ตามลำดับ

พระยาวิเศษสงครามฯ (แก้วที่ 2) ดำรงตำแหน่งในรัชกาลที่ 2 ถึง
 รัชกาลที่ 3 มีสาเหตุให้ไทยต้องออกไปรบกับญวนเพื่อชิงเมืองเขมร พระยาวิเศษ-
 สงครามฯ (แก้ว) ได้รับมอบหมายให้ยกกองทหารแมนฝรั่งออกไปรบในกองทัพ
 ของเจ้าพระยาบดินทรเดชาฯ (สิงห์ สิงหเสนี) คุ้ม ในกองปืนใหญ่ที่พระยาวิเศษ-

สงครามมาเป็นผู้บังคับบัญชาชกไปนั้น มีทหารผู้ใหญ่ผู้น้อย ซึ่งล้วนแต่เป็นชาวคริสต์จากหมู่บ้านมิตตคามทั้งสิ้น นอกจากนั้นยังมีกองทหารของพระยาณรงค์ฤทธิ์โกษา ซึ่งเป็นชาวคริสต์ เชื้อสายโปรตุเกสคุมกองทหารเชื้อสายโปรตุเกสไปอีกกองหนึ่ง¹ ทั้งนี้ถือศาสนาคริสต์ทั้งกองเช่นกัน พระยาวิเศษสงครามฯ จึงขอบาทหลวงชาวฝรั่งเศสรูปหนึ่งติดตามไปในกองทัพด้วย เพื่อประกอบศาสนกิจให้ชาวคริสต์ ชาวบ้านยังจำได้ว่าบาทหลวงรูปนั้นมีนามว่า เปโร²

ขณะที่กองทหารของพระยาวิเศษสงครามฯ และของพระยาณรงค์ฤทธิ์โกษารบติดพันกับกองทัพญวนบริเวณปากคลององเจื่องอยู่นั้น มีชาวยุวนนับถือศาสนาคริสต์หลบซ่อนตัวอยู่ในป่าบริเวณยึดครองของกองทัพไทยอยู่จำนวนมาก ที่ต้องมาหลบซ่อนตัวอยู่ก็เพราะพระเจ้ามิ่งหม่างตี้กวางเต๋ แห่งราชอาณาจักรญวนทรงประกาศห้ามนับถือศาสนาคริสต์ ทรงวางบทลงโทษไว้ถึงขั้นประหารชีวิต และได้มีการจับตัวไปประหารชีวิตเป็นตัวอย่างเดียวเป็นจำนวนหนึ่งแล้วด้วย ผู้ไม่ยอมละทิ้งการนับถือศาสนาคริสต์จึงหลบซ่อนตัวตามป่าตามเขา อย่างบริเวณคลององเจื่องเมืองโจกคก เป็นต้น³ ชาวคริสต์เหล่านี้พอได้รับคำสั่งแนะจากบาทหลวงเปโรว่า ในประเทศไทยมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา จึงได้ขออพยพครอบครัวติดตามกองทัพไทยเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารแห่งกษัตริย์ไทย จำได้ว่ามาประมาณห้าร้อยเศษ อีกกระแสดหนึ่ง

¹ เข้าใจว่าคงเป็นเชื้อสายโปรตุเกสแห่งหมู่บ้านกุ๊จิ้นซึ่งแยกกลุ่มออกจากหมู่บ้านมิตตคาม

² ไม่อาจสันนิษฐานได้ว่าเป็นนามสกุลหรือนามของตัวท่าน หากเป็นนามของท่านก็คงแผลงมาจาก Pierre นั่นเอง

³ ผู้วิจัยไม่อาจสืบได้ว่าคลององเจื่องหรือเมืองโจกคกอยู่ตรงไหนของประเทศญวน

ว่าประมาณเจ็ดร้อยเศษ¹

ครั้งกองทัพไทยกลับคืนถึงพระนครเรียบร้อยแล้ว เจ้าพระยาบดินทรเดชา และเจ้าพระยาคลัง พร้อมควยพระยาวิเศษสงครามฯ พระยาณรงค์ฤทธิ์โกษา และ นายทหารชั้นผู้ใหญ่เข้ามารายงานราชการสงครามให้พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ ทรงทราบ คงได้มีการปรึกษากันว่าจะจัดการกับพวกญวนอพยพนี้อย่างไรดี พระยาวิเศษสงครามฯจึงกราบบังคับทูลขอพระบรมราชานุญาตนำมาบริษัคชอบชุบเลี้ยงเอง โดยให้พากันไปตั้งค่ายที่บริเวณวัดส้มเกลี้ยงซึ่งอยู่ติดกับค่ายโปรตุเกสขึ้นมาทางเหนือ พระยาวิเศษสงครามฯได้จัดให้ชายฉกรรจ์รวมตัวกันเป็นทหารอาสาสมัคร ให้สัก ท้องมือว่า "ญวนอาสาสมัคร" ให้มีนายกอง นายหมวดดูแลกันเองโดยขึ้นตรงต่อ พระยาวิเศษสงครามฯ แสดงว่าชายฉกรรจ์เหล่านี้ต้องได้รับการฝึกเป็นทหารอาสาสมัครมาก่อนแล้วในกองทัพของพระยาวิเศษสงครามฯ ขณะตั้งอยู่ในประเทศญวน ภายหลังทรงเห็นว่าพระยาวิเศษสงครามฯ มีภาระรับผิดชอบมากเกินไป จึงโปรดเกล้าฯให้แยกกองทหารแม่นปืนใหญ่ชาวญวนออกเป็นอีกกองหนึ่งต่างหาก ให้หัวหน้า ชาวญวนมีอำนาจบังคับบัญชาตนเองในตำแหน่งพระยาบรรลือสิงหนาท จางวาง เจ้ากรมทหารฝรั่งแม่นปืนใหญ่หลัง มีอำนาจบังคับบัญชาชาวญวนอพยพทั้งหมดด้วย มาถึงรัชกาลที่ 4 จึงโอนไปเป็นทหารรักษาพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ เปลี่ยนเป็นชื่อกรมทหารปืนใหญ่ญวนหน้า ตั้งกองบัญชาการในวังหน้า ส่วนกองทหาร ของพระยาวิเศษสงครามฯ (แก้ว) ได้ชื่อว่าการกรมทหารฝรั่งแม่นปืนวังหลวง ชาว

¹ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า ระหว่างที่กองทัพไทยยึดครองพื้นที่อยู่นั้น ชาวคริสต์ คงได้ชักชวนชาวญวนที่นับถือศาสนาเดียวกับตนมาเข้าค่ายทหารไทยเพื่อความ ปลอดภัย คงได้รวบรวมชายฉกรรจ์อาสาสมัคร เข้าฝึกการรบโดยหมายจะป้องกัน ตัวเองและครอบครัว ครั้งกองทัพไทยได้รับคำสั่งให้ยกกำลังกลับคืนพระนคร บรรดา อาสาสมัครพร้อมทั้งครอบครัวก็ขอติดตามเข้ามาด้วย เพราะทราบดีว่าขึ้นอยู่กับ ก็จะต้องถูกประหารชีวิตอย่างแน่นอน

มิตตคามจึงแยกออกเป็น 2 กลุ่มตั้งแต่บัดนั้น กลุ่มนอกสร้างโบสถ์ของตนเองขึ้นเพื่อ
 สวดมนต์เป็นภาษาญวนที่ตนถนัด โดยสร้างโบสถ์หลังแรกค้ำยันไม้ในปี พ.ศ. 2377
 (ค.ศ. 1834) ต่อมาอีก 69 ปีคือในปี พ.ศ. 2446 (ค.ศ. 1903) จึงสามารถ
 สร้างค้ำยันอิฐตั้งที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน โดยชาวบ้านช่วยกันทำอิฐและร่วมแรง
 ก่อสร้างกันเองจนสำเร็จ ส่วนชาวมิตตคามเดิมซึ่งเป็นเชื้อสายโปรตุเกสมาหลาย
 ชั่วคนแล้ว ใช้ภาษาไทยเป็นพื้น เนื่องจากไม่อาจจะพูดภาษาโปรตุเกสได้อีก ภาษา
 เขมรก็มีคนรู้เพียงไม่กี่คน ในโบสถ์จึงสวดมนต์เป็นภาษาไทย แต่ทว่าพิธีกรรมต่าง ๆ
 ยังคงพยายามรักษารูปพิธีของชาวโปรตุเกสอยู่ อย่างเช่นพิธีแห่แห่น พิธีถอดพระ
 ในวันศุกร์ใหญ่ (คือวันระลึกถึงมรณกรรมของพระเยซู) และการกล่าวให้ศีลให้พร
 กันในขณะที่พบกันเป็นภาษาโปรตุเกสซึ่งออกเสียงเพี้ยนไปและไม่สู้จะมีใคร เข้าใจ
 แล้วว่าแปลว่าอะไร

ตอนปลายชีวิตพระยาวิเศษสงครามฯ (แก้วที่ 2) ได้บริจาคทรัพย์เงิน
 ก่อสร้างโบสถ์ให้หมู่บ้านมิตตคามใน ซึ่งปัจจุบันใช้เป็นที่พักศพก่อนการปลงศพ
 วิถีฝังศพตามคติของชาวคริสต์ ชาวบ้านนิยมเรียกว่าวัดน้อย (ดูภาพสไลด์)
 พระยาวิเศษสงครามฯ (แก้วที่ 2) ถึงแก่อนิจกรรมในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระ
 พระนั่งเกล้าฯ นั้นเอง จึงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้น้องชายชื่อจันขึ้นดำรงตำแหน่ง
 พระยาวิเศษสงครามฯ ต่อไป ระหว่างนี้ถูกหลานชาวญวนที่ไม่ได้รับราชการก็แยกย้าย
 กันออกไปหาแหล่งทำมาหากินตามความถนัดของตน ส่วนมากชอบทำการประมงน้ำจืด
 ขนาดใหญ่ เช่น ปักกันปากคลองในระยะน้ำลคค้ำยเดือกและตาข่าย วางโพงพาง
 ขวางกลางแม่น้ำ วางอวนขนาดใหญ่ถึงกลางแม่น้ำ สามารถจับกุ้งปลาได้มากมาย
 พวกหลานญวนจึงแยกย้ายกันไปหาทำเลที่มีกุ้งปลาชุกชุมตั้งเป็นนิคม "ญวนเข้ารีต"
 (ตามที่ชาวบ้านนิยมเรียกกันในขณะนั้น) เนื่องจากใช้วิถีแปลกใหม่สำหรับประเทศไทย
 ในขณะนั้นทำให้ "ชาวญวนเข้ารีต" เหล่านี้มีฐานะดี สามารถสร้างบ้านเรือนอยู่กัน
 เป็นกลุ่ม ๆ มีผู้ใหญ่บ้านและกำนันปกครองกันเองตามระเบียบการปกครองของ

ราชอาณาจักรไทย และสิ่งที่ขาดไม่ได้ก็คือ ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างโบสถ์ประจำหมู่บ้าน เพื่อสวดมนต์เป็นภาษาญวนและร่วมพิธีกรรมทางศาสนาคริสต์ ถึงวันที่ 3 ธันวาคมของทุกปีซึ่งถือเป็นวันฉลองนักบุญฟรันซิสอันเป็นองค์อุปถัมภ์ของวัดประจำหมู่บ้านมิตตคามนอก ลูกหลานญวนคริสต์ทั้งหลายที่แยกย้ายกันไปอยู่ต่างจังหวัดจะชักชวนกันมาสังสรรค์รวมญาติประจำปี หมู่บ้านเชื้อสายญวนคริสต์ที่แยกย้ายไปอยู่ต่างจังหวัดจนสร้างโบสถ์เป็นปีกแฉ่นที่นับว่าสำคัญ มีอาทิเช่น วัดสองพี่น้อง (จังหวัดสุพรรณบุรี) วัดบ้านแปง (จังหวัดสิงห์บุรี) วัดบางขาม (จังหวัดลพบุรี) วัดปากน้ำโพ (จังหวัดนครสวรรค์) วัดบ้านแพน (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา) วัดบ้านเจ้าเจ็ด (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา) วัดเกาะใหญ่ (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา) วัดอยุธยา (อำเภอเมือง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา) วัดบ้านนาโคก (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา) วัดบางบัวทอง (จังหวัดนนทบุรี) วัดบ้านเล่า (จังหวัดนครนายก) วัดเตยใหญ่ (จังหวัดนครนายก) เป็นต้น

พระยาวิเศษสงครามฯ (จัน) มีเรื่องราวบันทึกในหนังสือประชุมพงศาวดารภาคที่ 62 เกี่ยวกับการต้อนรับทูตอเมริกันในปี พ.ศ. 2393 (รัชกาลที่ 3) ว่า

ณ วันแรม 7 ค่ำ เดือน 5 จัดให้พระยาวิเศษสงครามฯ (จัน) จางวางทหารแมนป็นใหญ่ 1 หลวงวุฒิสรรค์ เจ้ากรมทหารป็นใหญ่ 1 หลวงฤทธิสวัญ เจ้ากรมทหารแมนป็น 1 แ่่งตัวโอโถงลงไปด้วย รับทูตขึ้นเรือนพัก แล้วส่งให้พระยาวิเศษสงครามฝรั่ง เบิกเอาเงินที่เจ้าภาษีกรมท้าวพระคลังสินุศฯ จัดพวกครัวฝรั่งมาอยู่สำหรับทำกับข้าวของกินอย่างฝรั่ง เลี้ยงทูตจนกว่าทูตจะกลับไป ให้พระยาวิเศษสงครามฝรั่ง จัดพอคครัวทำกับข้าว

ที่นิยมเติมฝรั่งเข้าเป็นสร้อยราชทินนามของพระยาวิเศษสงครามรามภักดี (จัน) ก็เพราะมีเชื้อสายโปรตุเกสนั่นเอง

พระยาวิเศษสงครามรามภักดี (จัน) ถึงแก่อนิจกรรมในรัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ พระองค์จึงทรงแต่งตั้งพระเพลิงแดงผลาญผู้เป็น บุตรให้รักษาการ ยังไม่ทันได้โปรดเกล้าฯ เลื่อนตำแหน่งก็ควนถึงแก่กรรมเสียอีก ทายาทเล็กก็ยังเยาว์วัยอยู่ จึงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งมหาดเล็กเกิดคำทรงตำแหน่ง พระยาวิเศษสงครามรามภักดีสืบไป ชาวบ้านเล่าว่ามหาดเล็กเกิดผู้นี้ได้สมรสกับ สุภาพสตรีคนหนึ่งในหมู่บ้านและสมัครใจ เข้าจารีตนับถือศาสนาคริสต์ด้วย

ระหว่างนั้นในปี พ.ศ. 2371 บาทหลวงปัลเลอกัว (Pallegois) ได้รับตำแหน่งเจ้าอาวาสโบสถ์คอนเซ็ปชัน (โบสถ์โน) บาทหลวงรูปนี้เป็นนักปราชญ์ รอบรู้วิทยาศาสตร์แบบตะวันตก แล้วยังสนใจศึกษาภาษาไทย ภาษาบาลี และพระพุทธ- ศาสนาอย่างแตกฉาน ได้สร้างโบสถ์คอนเซ็ปชันที่เห็นในปัจจุบันพอดีขณะนั้นเจ้าฟ้า มงกุฎฯ (พระจอมเกล้าฯ) ทรงผนวชอยู่ที่วัดราชาธิวาสซึ่งมีพระเวณชิตกัน โปรดให้ มหาดเล็กคนโปรดชื่อเกิด¹ เชิญบาทหลวงปัลเลอกัว เข้าเฝ้าเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ กันเนื่อง ๆ จนมีความสนิทสนมกัน ภายหลังเจ้าฟ้ามงกุฎฯ ได้ครองราชย์เป็นพระบาท สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ส่วนบาทหลวงปัลเลอกัวได้รับตำแหน่งเป็นสังฆราช แห่งมณฑลชังสยาม ก็ยังโปรดเกล้าฯ ให้เข้าเฝ้าเป็นพิเศษเพื่อปรึกษาหารือในกิจการ และวิชาการต่าง ๆ อยู่เป็นนิจ

พระสังฆราชปัลเลอกัวถึงแก่มรณภาพลง ณ วันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2405 (ค.ศ. 1862) พระยาวิเศษสงครามฯ (เกิด) จึงนำความขึ้นกราบบังคมทูล แด่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ทรงพระอาลัยถึงเป็นอันมาก โปรดให้เจ้าพนักงาน จัดหีบทองหีบของหลวงไปบรรจุศพพระสังฆราชพร้อมทั้งมีกลองชนะประโคมเชิญหีบศพ ขึ้นวอจากโบสถ์อัลลัมซันญ์ บางรัก แหม่มาลงเรือหลวง จัดเป็นกระบวนแห่ทางน้ำ เพื่อ

¹ซึ่งภายหลังได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นพระยาวิเศษ-สงครามฯ (เกิด) ตั้งกล่าวไว้ข้างต้น

จะนำมาจัดการปลงศพฝังในโบสถ์คอนเซ็ปชัน (วัดใน) ซึ่งท่านได้เคยเป็นเจ้าของ-
 อาวาสและได้แลกเปลี่ยนความรู้กับเจ้าฟ้ามงกุฎฯ ขณะเมื่อกระบวนเรือแห่ศพ
 ผ่านมาตรงพระตำหนักแพ โปรดให้แวะลอยลำเพื่อทอดพระเนตร พระองค์เสด็จ
 ลงประทับในเรือพระที่นั่ง โปรดให้ลดธงเรือพระที่นั่งลงครึ่งเสา ทรงคารวะศพ
 ทรงประนมามนต์ พระราชทานรูปเทียนเครื่องชมาศพ พระราชทานเงินร่วมทำบุญ
 200 เฟื้อง และพระราชทานเงินอีกส่วนหนึ่งสำหรับแจกจ่ายผู้มาช่วยงานศพ ทรง
 กำชับให้เรือหลวงทุกลำที่จอดอยู่ในลำน้ำเจ้าพระยาบริเวณพระนครและป้อมซาน
 พระนครทุกป้อมลดธงลงครึ่งเสา โปรดให้ปืนใหญ่ตามป้อมยิงสลุตการวะศพ และ
 โปรดให้พระเจ้าลูกยาเธอกรมหมื่นมเหศวรศิววิลาสเสด็จแทนพระองค์ในการปลง
 ฝังศพพระสังฆราชด้วย เป็นการไว้พระอาลัยแก่พระสหายต่างชาติต่างศาสนา
 อย่างสมเกียรติจริงๆ ชาวमितตคามในยังเล่าลือและซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณ
 ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ มาจนทุกวันนี้ ในวันฉลองครบรอบ 300 ปี
 ตั้งแต่ตั้งหมู่บ้านमितตคาม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลฯ รัชกาลปัจจุบัน
 ได้ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าเสด็จพระราชดำเนินทางชลมารค เพื่อเป็น
 องค์ประธานเปิดงานเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2517 เวลา 16.30 น.
 นับเป็นการรื้อฟื้นเหตุการณ์อันซาบซึ้งตรึงใจในประวัติศาสตร์ของชาวमितตคาม
 ในอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งชาวमितตคามในจะเล่าลือสืบต่อไปชั่วลูกชั่วหลานอย่างมิรู้ลืมเลือน

ครั้นพระยาวิเศษสงครามฯ (เกิด) ถึงแก่อนิจกรรมลงในรัชกาลที่ 5
 ก็ได้ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้นายบุชทายาทของพระเพลิงแผลง-
 ผลาญดำรงตำแหน่งพระยาวิเศษสงครามฯ สืบวงศ์ตระกูลต่อไป พระยาวิเศษ-
 สงคราม (บุช) เป็นต้นตระกูลวิเศษรัตน์ ได้สมรสกับ ม.ร.ว.หญิงหนู (ธิดาของ
 ม.จ.กรุง พึ่งบุญ ณ อยุธยา) บุตรชายคนหนึ่งได้เป็นพระยาสมุทรศักดิ์รักษ์
 (เจิม วิเศษรัตน์) ซึ่งเป็นนักเรียนอัสสัมชัญรุ่นแรก ๆ รุ่นเดียวกับพระยาอนุมา-
 ราชชน (เสถียรโกเศศ) พระยาวิสุทธิธากร (ต้นตระกูลพรพรานนท์) ดำรง
 ตำแหน่งเจ้าเมืองหนองคาย นครพนม สมุทรสงคราม ราชบุรี และปทุมธานีตาม
 ลำดับ

ครั้งพระยาวิเศษสงคราม (บุษ) ถึงแก่อนิจกรรมในรัชกาลที่ 5 ก็โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้พี่ชายชื่อแจ่มดำรงตำแหน่งพระยาวิเศษสงครามต่อไป พระยาวิเศษสงคราม (แจ่ม) เป็นต้นตระกูลวงศ์ภักดี ครั้นถึงอนิจกรรมในรัชกาลที่ 6 ก็โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้บุตรชายชื่อสิทธิ์ เป็นผู้ปกครองหมู่บ้านในตำแหน่งพระวิเศษสงคราม ส่วนตำแหน่งจางวางทหารแมนเป็นใหญ่หน้า โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งนายพันพอนเซคา ดำรงตำแหน่งหมื่นจิตใจหาญ (นพ) เป็นต้นตระกูลนพประไพ พระวิเศษสงคราม (สิทธิ์ วงศ์ภักดี) มีบุตรชายเป็นพระประจักษ์บุษทรชน (มรกต วงศ์ภักดี)

ชาวหมู่บ้านมิตตคามใน พุทธภาษาไทยและมีความเป็นอยู่อย่างไทยมานานหลายชั่วคนแล้ว แม้จะตระหนักว่าพวกตนสืบเชื้อสายจากชาวโปรตุเกส และเป็นชาวโปรตุเกสที่ใ้ได้รับใช้ประเทศชาติโดยดีมาตลอด จึงเป็นความภูมิใจที่จดจำเล่าต่อกันมาถึงลูกถึงหลาน แต่ก็ไม่มีใครคิดหรือรู้ลึกว่าตนเป็นชาวโปรตุเกสอีกแล้ว หมู่บ้านแห่งนี้แม้จะเคยเรียกกันว่าบ้านเขมร แต่ก็ไม่มีลักษณะความเป็นเขมรให้เห็นอยู่เลย แม้แต่น้อย และไม่มีใครในหมู่บ้านนี้จะยอมรับว่าตนสืบเชื้อสายจากชาวเขมร เพราะถือว่าชาวเขมรได้มาอาศัยพักพิงอยู่เพียงชั่วคราว แล้วก็กลับคืนประเทศเขมรไปหมดสิ้นแล้ว ยังคงเหลือแต่ผู้สืบเชื้อสายจากชาวโปรตุเกสเป็นพื้น ปนกับคนไทยที่เข้ามาอยู่ในหมู่บ้านนี้ในภายหลัง อย่างเช่นนายเกศที่ได้เป็นพระยาวิเศษสงครามปกครองหมู่บ้านนี้ และ ม.ร.ว.หญิงหนู เป็นต้น

ลูกหลานชาวโปรตุเกสยอมเคยชินกับการใช้นามสกุลมาโดยตลอด ครั้นมีพระราชบัญญัติขนานนามสกุลขึ้นพวกเขาก็พร้อมใจกันใช้นามสกุลไทย บางคนก็ได้รับนามสกุลพระราชทาน อย่างเช่น สกุลวิเศษรัตน์และวงศ์ภักดีซึ่งสืบเชื้อสายจากตระกูล Libeiro เป็นต้น วงศ์ตระกูลอื่น ๆ ที่พอจะสืบสาวต้นตระกูลโปรตุเกสได้มี อาทิเช่น Fonseca ใช้นามสกุลนพประไพ De Horta ใช้นามสกุลคารุทยาน, สงวนแก้ว ทาริซกุล และรัศมีมาน Rodriguez ใช้นามสกุลอนงค์รรยา และขมังศิษฐ์

ส่วนชาวหมู่บ้านมิตตคามนอกไม่มีใครทราบว่า นามสกุลเดิมของตนว่าอย่างไร อาจจะเป็นเพราะว่าขณะที่อพยพเข้ามาใน ประเทศไทยยังไม่มีการใช้นามสกุลกัน ก็เลยไม่ต้องใช้ ครั้นมีพระราชบัญญัติขนานนามสกุล พอบ้านทุกคนก็ตั้งตัวเป็นต้นตระกูลขจรจตะเบียงนามสกุลเป็นภาษาไทยทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามคนเก่าคนแก่ในหมู่บ้านมิตตคามบอกเล่าว่าผู้อพยพมาจาก 2 ตระกูล คือ ตระกูลเทียนกับตระกูลเด

แต่ก่อนในหมู่บ้านทั้งหมู่บ้านภาษาญวนกันทั้งนั้นไม่ว่าจะเป็นการพูดจากันในบ้าน เจรจาต่อรองซื้อขายสินค้า และสวนมนต์ในโบสถ์ แม้บาทหลวงเทศน์เตือนใจในโบสถ์ก็ใช้ภาษาญวนทั้งสิ้น พ่อแม่ค้าหาบเร่ทั้งหลายก็ร้องขายสินค้าของตนเป็นภาษาญวน คนจีนที่มาติดต่อค้าขายในหมู่บ้านก็พูดภาษาญวนด้วย ในโรงเรียนเด็กจะต้องเรียนอ่านภาษาญวนให้ได้เสียก่อนเพื่อเรียนศาสนา ต่อจากนั้นจึงเรียนภาษาไทยตามหลักสูตรรัฐบาล ภาษาญวนที่ใช้กันนั้นเป็นภาษาถิ่นและโบราณซึ่งเพี้ยนไปจากภาษาทางการของเวียดนามมากพอควร จำนวนคำศัพท์ที่ใช้ก็มีจำกัดมาก แต่พวกเขาก็หาทางออกได้ง่ายมาก เนื่องจากภาษาไทยกับภาษาญวนมีโครงสร้างของประโยคเหมือนกัน เรียงคำตามตำแหน่งหน้าที่เหมือนกัน และมีการผันเสียงตามวรรณยุกต์เหมือนกัน ไม่มีการแจกรวิภคิต์เหมือนกัน ดังนั้นหากติดขัดคำใดก็ใช้ภาษาไทยแทรกเข้าทันทีและทุกคนในหมู่บ้านก็เข้าใจกันได้ คนนอกหมู่บ้านไม่อาจเข้าใจได้ แม้ชาวเวียดนามที่เพิ่งเข้ามาในประเทศไทยและมาพูดจาค้วยถึงง เพราะมีศัพท์ที่พวกเขาไม่รู้ปนอยู่มาก และพวกเขาไม่อาจจะรู้นอกจากจะรู้ภาษาไทยด้วย ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 คณะรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีนโยบายให้ทุกคนแสดงความเป็นไทยอย่างสมบูรณ์ ชาวมิตตคามทุกคนพร้อมใจกันตอบสนองรัฐนิยมอย่างเต็มที่ จึงพากันเลิกพูดภาษาญวนอย่างเด็ดขาด แม้บางคนจะพูดภาษาไทยไม่ชัดและไม่คล่องสะควก ก็พยายามพูดจนเกิดความเคยชินไปเอง ในโบสถ์ก็สวดเป็นภาษาไทยแทนภาษาญวนที่เคยสวดกันมาแต่เดิม ชื่อ "หมู่บ้านมิตตคาม" ก็เริ่ม

ใช้กันในระยะนี้เป็นต้นมา ครั้นเมื่อเปลี่ยนรัฐบาลและเลิกนโยบายรัฐนิยมแล้ว ชาว
มิตตคามก็ไม่คิดจะหวนกลับไปใช้ภาษาญวนอีกแล้ว นอกจากผู้สูงอายุบางคนที่ยัง
เสียดายความประทับใจที่เคยมีในการสวมนต์เป็นภาษาญวนเดิม จึงมีการนัดสวด
ภาษาญวนเดิมกันเป็นครั้งคราวในรอบปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานศพจะมีการ
สวดมนต์รอบภาษาไทยสำหรับคนรุ่นใหม่ และรอบภาษาญวนเดิมสำหรับคนรุ่นเก่า
บางคนก็สวดด้วยความเคยชินทั้ง ๆ ที่ไม่เข้าใจความหมายแล้ว แต่สวดตาม ๆ
ไปจนขึ้นใจได้แล้วรู้สึกว้าไพละก็ก็เลยร่วมสวดด้วย

เมื่อปี พ.ศ. 2492 (ค.ศ. 1949) ชาวหมู่บ้านมิตตคามได้รับความ
ประทับใจอย่างยิ่ง ซึ่งยังพากันชื่นชมมาจนทุกวันนี้ คือในปีนั้นมีชาวหมู่บ้านมิตตคาม
คนหนึ่ง ไปสวนสัตว์เขาคินนา พบรูปพระเยซูขึ้นพระหัตถ์แต่ละท่อนคุกเข่า เพื่อ
รักษาตาของเขาให้หายบอด เป็นรูปหล่อด้วยโลหะขนาดเท่าคนจริง ส่วนล่างมี
ภาษาลาตินว่า "Salus te salvum fecit" (แปลว่า ความเชื่อทำให้เจ้า
ปลอดภัย) รูปดังกล่าวถูกทอดทิ้งไว้อย่างไม่มีใครสนใจ ผู้พบจึงนำความมาบอก
ผู้หลักผู้ใหญ่ของหมู่บ้าน จึงได้จัดส่งตัวแทนขออนุญาตทางการนำมาตั้งไว้บูชาเป็น
มิ่งขวัญของชาวหมู่บ้านมิตตคาม ขณะนี้ประดิษฐานเป็นสง่าราศีหน้าโบสถ์นอก
ชาวมิตตคามทั้งหมู่บ้านและชาวไทยคริสต์ทั่วไปมีความนับถือมาก ทุกเย็นจะมีผู้ไป
คุกเข่าสวดขอความช่วยเหลือไม่ขาดสาย ทุกปีจะมีการสมโภชอย่างเอิกเกริก
ชาวบ้านพากันเรียกติดปากว่า "พระโต" ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในหมู่ชาวไทยคริสต์ว่า
หมายถึงรูปพระเยซูองค์นี้

ความรู้สึกของคนรุ่นใหม่ของหมู่บ้านมิตตคามโดยทั่วไป เท่าที่สอบถามดู
ปรากฏว่าทุกคนต้องการเป็นไทยอย่างสมบูรณ์ สำหรับชาวมิตตคามในสวนมากไม่
ขัดข้องใจในการรื้อฟื้นความหลังว่า สืบเชื้อสายจากชาวโปรตุเกส ยิ่งผู้ที่สืบ
เชื้อสายจากข้าราชการที่มิยศุราบรรคาศึกก็มีความภูมิใจอยู่มากและยินดีว่าอาจ
ไม่มีใครพอใจที่ถูกกล่าวหาว่ามีเชื้อสายเขมร สำหรับชาวมิตตคามนอกหมู่บ้านนั้น

ไม่มีใครยอมให้หรือฟื้นความหลังของตนตระกูลว่ามาจากต่างชาติ ทุกคนต้องการเป็นไทยอย่างสมบูรณ์ ต้องการลืมความหลังของบรรพบุรุษ ผู้ที่สืบเชื้อสายจากข้าราชการที่มีศรัทธาบรรพชาศัก็มีความภูมิใจอยู่ แต่ก็ต้องการให้ทุกคนรับรู้ว่าเป็นคนไทยอย่างสมบูรณ์มาหลายชั่วคนแล้ว เช่นเดียวกับคนไทยทั่ว ๆ ไปที่ล้วนแต่มีบรรพบุรุษอพยพจากต่างแดนแทบทั้งสิ้น อาจจะก่อนหลังกว่ากันเท่านั้น พวกเขาจะเรียกชาวญวนที่อพยพมาใหม่ว่า คนญวนส่วนพวกเขาเป็นคนไทย และพร้อมที่จะร่วมมือกับรัฐบาลในการสอดส่องความประพฤติของชาวญวนที่ใหม่ เพราะพวกเขาไม่มีและไม่ต้องการมีอะไรผูกพันกับประเทศเวียดนามหรือชนชาติญวนแต่ประการใดอีกแล้ว หากแต่ต้องการเป็นคนไทย โดยไม่มีเบื้องหลัง เช่นเดียวกับคนไทยอื่น ๆ ทั่วไปที่ต่างก็ไม่รู้เบื้องหลังความเป็นมาของบรรพบุรุษของตน

เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจจะเกิดจากความรู้สึกว่ารัฐบาลมีนโยบายให้เป็นเช่นนี้ ซึ่งก็เป็นความจริงว่ารัฐบาลบางยุคเน้นเรื่องนี้ แต่สำหรับพวกเราที่เป็นนักวิชาการ เราเสียค่ายที่เรื่องราวประวัติศาสตร์จะต้องสูญหายไปมากมายเพราะสาเหตุนี้เอง มาจากความรู้สึกเช่นนี้ ประเทศไทยจึงมีประวัติศาสตร์ชาวบ้านในรู้น้อยเหลือเกิน มีแต่เรื่องราวในพระราชวังเป็นส่วนมาก เราจึงไม่อาจจะเข้าใจประวัติศาสตร์ของชาติได้อย่างชัดเจนพอสมควร ทำให้เป็นอุปสรรคอย่างมากต่อการเข้าใจชาติของเราเพื่อการวางแผนและกำหนดนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพ เราจึงได้แต่ลอกเลียนวิธีการของฝรั่ง ทั้ง ๆ ที่ไม่แน่ใจว่าจะเหมาะสมกับสังคมไทยมากน้อยเพียงใด จึงเป็นหน้าที่ของนักวิชาการที่จะต้องรีบเก็บข้อมูลของชาวบ้านกลุ่มต่าง ๆ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นชาติไทยในปัจจุบัน ก่อนที่ข้อมูลเหล่านี้จะสูญหายไปพร้อมกับชีวิตของผู้สูงอายุในแต่ละกลุ่ม

ภาษาของหมู่บ้านมิตตคาม

ภาษาโปรตุเกส

เมื่อชาวโปรตุเกสได้รับพระราชทานที่ดินอยู่รวมกันเป็นกลุ่มในค่ายโปรตุเกสคงได้กล่าวมาข้างต้นนั้น ในระยะแรกก็คงจะพูดระหว่างกันเป็นภาษาโปรตุเกส ใครย่างเท้าเข้าในค่ายโปรตุเกสก็คงเหมือนเข้าในหมู่บ้านโปรตุเกสจริง ๆ จะได้ยินแต่ภาษาโปรตุเกสทั้งในบ้านและนอกบ้าน ใครจะนำของเข้าไปขายในค่ายโปรตุเกสก็คงจะต้องพยายามพูดภาษาโปรตุเกสเพื่อเอาใจลูกค้า และเนื่องจากชาวโปรตุเกสส่วนหนึ่งรับราชการ ก็จำเป็นต้องเรียนรู้ภาษาไทยที่ใช้ในราชการ บางคนทำอาชีพที่ต้องติดต่อกับคนไทย ก็ต้องหัดพูดภาษาไทย และก็คงพูดเสียงแปร่งแบบฝรั่งพูดไทย คนไทยทั่วไปก็ย่อมจะเรียกคนเหล่านี้ว่าฝรั่งโปรตุเกส อยู่ในค่ายโปรตุเกส เป็นทหารอาสาโปรตุเกส ฯลฯ ถึงขั้นดูชั้นหลานก็จะรู้ภาษาไทยดีขึ้นและพูดภาษาไทยได้ชัดเจขึ้น แต่ถ้าอยู่กับพวกเดียวกันหรืออยู่ในค่ายของตนก็คงพูดภาษาโปรตุเกสอยู่เช่นเดิม ใครมีคนใช้ที่เป็นคนไทยและยังพูดภาษาโปรตุเกสไม่ได้ก็คงพูดกับคนใช้เป็นภาษาไทย อย่าลืมว่าชาวโปรตุเกสเหล่านี้ไม่ผู้ได้มีโอกาสติดต่อกับเมืองแม่ของตน ไม่ผู้มีโอกาสได้รู้เห็นการเปลี่ยนแปลงของภาษาโปรตุเกสในเมืองแม่ ภาษาโปรตุเกสที่เคยพูดเคยใช้กันอย่างไรก็คงพูดและใช้กันอยู่แค่นั้น ไม่มีการพัฒนาให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของโลก เมื่อมีเรื่องใหม่ ๆ ที่จะต้องสื่อความหมายกัน ก็คงได้พยายามใช้คำอธิบายที่เลียนแบบภาษาไทยหรืออาจจะใช้ภาษาไทยเสียเลยก็ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากคำไทยคำนั้นรู้จักกันทุกคนและพูดติดปากแล้ว ก็จะเป็นคำไทยที่แทรกเข้าไปในภาษาโปรตุเกสของค่าย

และเข้าใจกันดีระหว่างชาวค่ายโปรตุเกสด้วยกัน หากชาวโปรตุเกสแท้ ๆ มาฟัง
 เข้าก็คงจะงงเป็นแน่ หลายชั่วคนต่อมาภาษาในค่ายโปรตุเกสก็คงจะกลายเป็น
 ภาษาครึ่งโปรตุเกสครึ่งไทย และที่สุตก็คอย ๆ กลายเป็นภาษาไทยปนโปรตุเกส
 ไป ในตอนต้นสมัยรัตนโกสินทร์ภาษาของค่ายโปรตุเกสคงจะเป็นเช่นนี้ ระหว่าง
 หัวเสี้ยวหัวต่อที่ชาวโปรตุเกสแห่งหมู่บ้านมิตตคามกำลังจะทิ้งภาษาโปรตุเกสเพื่อ
 ใช้ภาษาไทยอย่างเต็มที่นั้นเอง ก็พอดีมีชาวเขมรอพยพเข้ามาอาศัยอยู่มากในค่าย
 แม้ชาวเขมรเหล่านี้จะนับถือศาสนาคริสต์เหมือนผู้สืบเชื้อสายโปรตุเกสก็ตาม แต่
 ทว่าขนบธรรมเนียมประเพณีต่างกันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องภาษา ชาว
 เขมรอพยพรู้แต่ภาษาเขมรเท่านั้น และไม่สนใจจะเรียนภาษาอื่น เพราะไม่คิดจะ
 อยู่อย่างถาวรนั่นเอง การทำมาหากินก็คงไม่ชวนช่วยมากนักเพราะทุกคนอยู่ใน
 พระบรมราชูปถัมภ์ ผู้สืบเชื้อสายโปรตุเกสที่กำลังทิ้งภาษาโปรตุเกสเพื่อพูดภาษา
 ไทยอยู่แล้ว ก็เลยหันมาฝึกพูดภาษาเขมร เนื่องจากได้ยินชาวเขมรพูดกันอยู่ทั้งวัน
 และจำเป็นต้องติดต่อสัมพันธ์กัน ในไม่ช้าคนทั้งหมู่บ้านก็พูดภาษาเขมรกันหมด กลายเป็น
 หมู่บ้านเขมรไปโดยปริยาย และเพราะเหตุนี้เองคนทั่วไปจึงเรียกผู้พูดภาษา
 เขมรในหมู่บ้านนี้ทั้งหมดว่า "ชาวเขมร" ทั้ง ๆ ที่ชาวเขมรอพยพกลับคืนถิ่นไปแล้ว
 คงเหลือแต่ชาวเขมรที่เกี่ยวข้องกับผู้สืบเชื้อสายโปรตุเกสเท่านั้นที่คงอยู่ต่อไป แต่
 คนทั้งหมู่บ้านก็คงพูดภาษาเขมรกันต่อมาอีกชั่วระยะเวลาหนึ่ง เพราะเป็นภาษาที่
 ทุกคนในหมู่บ้านพูดกันได้คล่องที่สุดนั่นเอง อย่างไรก็ตามน่าสังเกตอยู่อย่างหนึ่งว่า
 แม้ผู้สืบเชื้อสายโปรตุเกสจะหันมาพูดภาษาเขมร แต่ก็ไม่ได้ทิ้งขนบธรรมเนียมของตน
 และคำศัพท์โปรตุเกสบางคำยังคงทับศัพท์ภาษาโปรตุเกสอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
 คำเรียกญาติและคำเรียกสิ่งของเครื่องใช้บางคำ คำเหล่านั้นยังคงใช้ติดกันมาจน
 ทุกวันนี้ ทั้ง ๆ ที่ลืมภาษาเขมรและใช้ภาษาไทยเป็นภาษาแม่กันทั่วหน้าแล้ว คำศัพท์
 เหล่านี้กลายเป็นสัญลักษณ์ของชาวมิตตคาม ซึ่งในครั้งหนึ่งเคยได้ชื่อว่าบ้านเขมร
 ส่วนคำศัพท์อีกจำนวนหนึ่งกลายเป็นคำภาษาไทยที่ใช้กันทั่วไปอย่างแพร่หลาย ใน
 ปัจจุบันไม่มีใครสามารถพูดภาษาโปรตุเกสหลงเหลืออยู่แม้แต่คนเดียว

คำโปรตุเกสที่ยังใช้กันเฉพาะในหมู่บ้านมิตตคามใน เท่าที่รวบรวมได้มี
ดังต่อไปนี้

ไป	=	พ่อ (มาจาก pai)
คิน	=	แม่เลี้ยงบ้าน, godmother (มาจาก Madrinha)
อาโว	=	ยาย, ย่า (มาจาก Avô)
หยุง	=	พี่ชาย, น้องชาย (น่าจะมาจาก juvenil)
หยอน	=	พี่สาว, น้องสาว (น่าจะมาจาก juvenil)
ทิว	=	ลุง, อาชาย, น้าชาย (มาจาก Tio)
ถม	=	ป้า
เต	=	อาหญิง, น้าหญิง (มาจาก Tia)

คำโปรตุเกสที่กลายเป็นคำไทยทั่วไป เท่าที่ค้นคว้าได้มีอาทิเช่น

กระดาษ	มาจาก	certas
กะละแม	"	Caramelo
กะละมัง	"	คำไคยังไม่ทราบ
เลหลัง	"	leilas
สบู่	"	Sabão
กาแฟ	"	Cafe
กัปตัน	"	Capitão
ขนมปัง	"	pão

คำโปรตุเกสที่กลายเป็นคำศัพท์ศาสนาของภาษาไทยโบราณมีจำนวนมาก
คำเหล่านี้บางคำก็ยังไม่ค่อยใช้ บางคำก็เปลี่ยนไปใช้คำที่ทันสมัยมากกว่า แต่บางคำ
แม้จะมีผู้พยายามเปลี่ยนก็ยังไม่ค่อยใช้คำเดิมกันเป็นส่วนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ในหมู่ชาวคาทอลิก เท่าที่รวบรวมได้มีดังนี้

คริสตัง	มาจาก	Christao
มิสซัง	"	Missao
บาทหลวง	"	Padre
ตาลาโปย	หมายถึง	พระภิกษุ คำนี้เลิกใช้แล้ว
นาซัล	มาจาก	Natal ปัจจุบันใช้คริสต์มาส, คริสตสมภพ
ยีนตีว	มาจาก	gentio ปัจจุบันใช้คนต่างศาสนา
เยซู	"	Jesus
มาเรีย	"	Maria
ยอแซ	"	José
ยวง	"	Joao
เอสเตวัง	"	ยังไม่ทราบ
เปโตร	"	Pedro
เปาโล	"	Paulo
ยาโกเบ	"	Jacobe
อันเด	"	Andre
ฟารีเซา	"	Fariseu
ซูเปอร์ติซัง	"	Supersticao
ปอนซีโอปีลาโต	"	Pontio Pilato
อาดัม	"	Adam
เอวา	"	Eva
ลูซิเฟร์	"	Lucifer
ซังคาเซีย	"	Sacristia
มิสซา	"	Missa

ชาวमितตคามผู้สืบเชื้อสายโปรตุเกสคงใช้ภาษาเขมร เป็นภาษาแม่อยู่ในราวระหว่างรัชกาลที่ 1-2 เพราะขณะที่บาทหลวงปลัดเลอกัดมาเป็นอธิการโบสถ์แห่งนี้ ไม่ปรากฏว่าท่านเรียนหรือรู้ภาษาเขมร แสดงว่าท่านสามารถใช้ภาษาไทยกับทุกคนหรือเกือบทุกคนในหมู่บ้านได้แล้ว แม้ว่าบางคนอาจจะยังนิยมใช้ภาษาเขมรในหมู่พวกของตนอยู่ก็ตาม เพราะจากการสืบถามผู้มีอายุสูงในหมู่บ้านที่ยังมีชีวิตอยู่ ท่านเล่าว่าตอนท่านเป็นเด็ก (ประมาณ 60 ปีมาแล้ว) ผู้ใหญ่บางคนยังนิยมพูดภาษาเขมร แต่ส่วนมากใช้ภาษาไทยแล้ว อย่างไรก็ตาม แม้จะพูดภาษาเขมรกันได้ ก็คงไม่มีหนังสือเขมรให้อ่าน และไม่ปรากฏว่ามีการสอนหนังสือเขมรกันเลย ดังนั้นหนังสือที่จะเขียนอ่านกันก็คงมีแต่ภาษาโปรตุเกสกับภาษาไทยเท่านั้น และเนื่องจากภาษาเขมรมิได้มีการพัฒนาสำหรับใช้กับคริสตศาสนาแต่อย่างใด ดังนั้นในเรื่องศาสนาชาวमितตคามเชื้อสายโปรตุเกสคงได้ใช้ภาษาโปรตุเกสต่อนานี้คือสวดมนต์และขับร้องเป็นภาษาโปรตุเกสทั้ง ๆ ที่ไม่ผู้จะเข้าใจความหมายกันแล้ว แต่ก็คงจะอ่านกันได้คล่องแคล่วด้วยความเคยชิน แม้ในปัจจุบันนี้เองที่ไม่มีใครเข้าใจภาษาโปรตุเกสกันแล้ว บางคนก็ยังสามารถท่องบทสรรเสริญพระเจ้าเป็นภาษาโปรตุเกสได้ และยังนิยมใช้ในการให้ศีลให้พรกันอยู่ (ดูหน้า 101) ผู้เข่าผู้แก่เล่าว่าเมื่อก่อนมีมากกว่านี้ แต่เนื่องจากไม่เข้าใจความหมาย จึงค่อย ๆ ละทิ้งไปโดยใช้ภาษาไทยแทน

ในระยะเวลาที่ชาวमितตคามผู้สืบเชื้อสายโปรตุเกสใช้ภาษาเขมร เป็นภาษาแม่ นั่น ก็คงจะยังมีคำเขมรแทรกอยู่มาก ต่อมาคำเขมรก็ค่อย ๆ ลดลงไปทีละเล็กละน้อยจนหมด แต่เนื่องจากภาษาเขมรมิได้มีการพัฒนาสำหรับใช้กับคริสตศาสนา ดังนั้นในเรื่องศาสนา ชาวमितตคามเชื้อสายโปรตุเกสก็คงใช้ภาษาโปรตุเกสต่อไปในส่วนที่ไม่มีข้อบังคับให้ใช้ภาษาลาดิน นั่นคือสวดมนต์เป็นภาษาโปรตุเกสทั้ง ๆ ที่ไม่ผู้จะเข้าใจความหมายกันแล้ว แต่ก็คงจะอ่านบทสวดกันได้คล่องแคล่วด้วยความเคยชิน ครั้นริเริ่มแต่งบทสวดและคำสอนศาสนาคริสต์เป็นภาษาไทย ศัพท์ใดยังไม่ใช้ในภาษาไทยก็คงทับศัพท์ภาษาโปรตุเกสที่เคยชินอยู่แล้วเข้าไป และก็ใช้กัน

เรื่อยมาจนกว่าจะมีผู้ประดิษฐ์ศัพท์ในภาษาไทยให้ใช้ ดังปรากฏในพระราชบัญญัติ
ว่าด้วยลักษณะฐานะของวัดบาทหลวงโรมันคาทอลิกในกรุงเทพฯ ร.ศ. 128 ว่า

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่า ด้วยโปรวิการิโออาปอส-
ตอลิก ผู้บัญชาการมิชชันโรมันคาทอลิกในวิการิโออาโค อาปอสตอลิกแห่ง
กรุงเทพฯ...

ให้สังเกตคำโปรวิการิโอ อาปอสตอลิกว่าจะต้องเป็นศัพท์ที่ทับศัพท์
จากภาษาโปรตุเกสอย่างแน่นอน ทั้ง ๆ ที่ขณะนั้นผู้ปกครองคริสตจักรคาทอลิก
รวมทั้งมิชชันนารีฝ่ายคาทอลิกล้วนแต่เป็นชาวฝรั่งเศสทั้งสิ้น อย่างพระสังฆราช
บัลเลอแก้ว เป็นต้น แต่ไม่ใช่ทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศสซึ่งเขียนว่า *Vicaire
Apostolique* (อ่านว่า วีแกร์ อาปอสตอลิก) กลับไปใช้คำที่ลงท้ายด้วย
สระโอซึ่งเป็นรูปแบบของคำโปรตุเกส ซึ่งคำนี้ในภาษาโปรตุเกสน่าจะได้นี้
Vicario Apostolico ซึ่งหมายถึงผู้มีตำแหน่งสังฆราช (Bishop)
ในดินแดนที่เป็นมิชชัน

คำว่า "มิชชัน" มาจากศัพท์โปรตุเกสว่า *Missão* หากเป็นภาษา
ฝรั่งเศสต้องอ่านว่ามิสซ็อง (Mission) และภาษาอังกฤษอ่านว่ามิชชัน
มิชชันนารีฝ่ายโปรเตสแตนต์ใช้ภาษาอังกฤษจึงใช้คำว่า
"มิชชัน" และเรียกผู้มาดูแลมิชชันว่ามิชชันนารี มิชชันหมายถึงอาณาบริเวณที่มี
คริสตชนอยู่น้อย ไม่สามารถพึ่งตัวเอง ต้องมีมิชชันนารีมาทำการเผยแผ่ศาสนา
แปลกอยู่ที่คำโรมันคาทอลิก หากใช้ภาษาโปรตุเกสน่าจะเป็นกาโทลิก
โรมาโน (*Catholico Romano*) และก็ไม่ใช้คำฝรั่งเศสซึ่งจะเป็น กาโตลิก
โรแมง (*Catholique Romain*) จึงต้องเป็นคำทับศัพท์จากภาษาอังกฤษ
อย่างไม่ต้องสงสัย อาจจะมีผู้แย้งว่าไม่น่าเชื่อที่ชาวคาทอลิกในสมัยนั้นจะทับศัพท์
ภาษาอังกฤษ ผู้วิจัยขอชี้แจงด้วยการวินิจฉัยสันนิษฐานเอาว่า คำนี้เดิมชาวคาทอลิกเอง

คงไม่คิดจะใช้ เพราะก่อนที่นิกายโปรเตสแตนต์จะเข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทยนั้น คงมีแต่นิกายคาทอลิกเพียงนิกายเดียว จึงไม่นิยมเรียกแบ่งนิกายว่าคาทอลิก แต่ใช้คำรวมเสียเลยว่าเป็นคริสตัง ซึ่งก็เป็นภาษาโปรตุเกสเช่นกัน มาจากคำว่า Christao แปลตรงกับคำคริสเตียน (Christian) ในภาษาอังกฤษ ครั้นเมื่อนิกายโปรเตสแตนต์เข้ามาเผยแพร่ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการเรียกแยกนิกายให้ชัดเจน เพื่อคริสตศาสนิกชนจะได้ไม่เข้าใจผิดโบสถ์ เพราะสมัยนั้นความรู้สึกแบ่งพวกระหว่างนิกายต่าง ๆ ในคริสตศาสนารุนแรงมาก ถึงกับห้ามปรามการติดต่อสัมพันธ์กันอย่างเด็ดขาดทีเดียว ผิดกับสมัยนี้ที่กลับส่งเสริมให้ผูกความสัมพันธ์ต่อกัน คำ "โรมันคาทอลิก" คงจะเป็นฝ่ายโปรเตสแตนต์ใช้ก่อน เมื่อฝ่ายคาทอลิกยังไม่มีคำใช้ก็เลยใช้ตาม

คำว่า "วิกาเรียอาโต ออโปสโตลิก" ทัฬหีศัพท์จากศัพท์โปรตุเกสว่า *Vicariato Apostolico* หมายถึง เขตแดนในความรับผิดชอบของ โปรวิกาเรียโอ ออโปสโตลิกแต่ละท่าน ภาษาไทยปัจจุบันเรียกว่า "เทียบสังฆมณฑล" ประเทศไทยหมดสภาพเป็นเทียบสังฆมณฑลตั้งแต่วันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2508 (1965) โดยสำนักวาติกันมอบหมายให้คนไทยปกครองและรับผิดชอบทางศาสนากันเอง โดยแบ่งเขตปกครองออกเป็น 2 อัครสังฆมณฑล (Archdiocese) กับ 8 สังฆมณฑล (Diocese)

ในพระราชบัญญัติฉบับเดียวกันนั้นยังพบคำทัฬหีศัพท์ภาษาโปรตุเกสอีกหลายคำ เช่น

บาทหลวง	มาจากคำ	Pedre
คฤสตั้ง	มาจากคำ	Christão

ภาษาเขมร

ภาษาเขมรได้เคยมีอิทธิพลต่อภาษาไทยอย่างมากมาแต่โบราณกาล แต่ชาวเขมรที่เข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านมิตตคาม ได้ทำให้ภาษาเขมรกลายเป็นภาษาพูดในค่ายโปรตุเกสแห่งนี้เพียงชั่วคราว แล้วก็สูญหายไป ไม่ทิ้งร่องรอยอิทธิพลทางภาษาไว้เลยแม้แต่น้อย ในปัจจุบันไม่มีใครพูดภาษาเขมรกันอีกเลยในหมู่บ้านแห่งนี้ และไม่ได้หิ้งคำศัพท์ที่ใช้ติดปากกันไว้ในหมู่บ้านอย่างภาษาโปรตุเกส อาจจะมีอยู่คำเดียวคือคำว่า "ฉม" ซึ่งหมายถึง บ้า บางคนว่าเป็นศัพท์โปรตุเกส บางคนก็ว่าเป็นศัพท์เขมร ยังไม่อาจสอบสวนได้แน่นอนว่าเป็นอย่างไรกันแน่ ได้พยายามสืบถามไถ่ความว่า ขณะนี้ยังมีผู้สูงอายุที่พอจะเข้าใจภาษาเขมรได้กระতอนกระแต่่นเพียงไม่กี่คน และก็ไม่อาจชี้แจงได้ว่าคำนี้เป็นภาษาเขมรหรือไม่

ภาษาไทย

หนังสือที่พิมพ์หรือเขียนขึ้นในระยะแรกที่ใช้ภาษาไทยในคริสตศาสนานั้น พิมพ์และเขียนด้วยอักษรโรมันกันเป็นพื้น เหตุผลคงจะมีด้วยกันหลายประการ เช่น ชาวไทยคริสต์โดยทั่วไประยะนั้นคงจะชินกับอักษรโรมันมากกว่าอักษรไทย และการพิมพ์อาจจะสะดวกกว่า เพราะผู้จัดพิมพ์ก็คือบาทหลวงชาวต่างประเทศ หากเป็นอักษรโรมันก็อาจจะส่งไปพิมพ์ต่างประเทศได้ เมื่อใช้อักษรโรมันเขียนหนังสือไทย ก็จำเป็นต้องประดิษฐ์เครื่องหมายเพิ่มเติม เช่น

- : หรือ ๕ = เสียงสั้น
- ˊ = เสียงเอก
- ˋ = เสียงโท
- ˆ = เสียงตรี
- ˊ = เสียงจัตวา เป็นต้น

หนังสือเท่าที่พบพิมพ์ด้วยระบบดังกล่าว มี พระมอระคา (พิมพ์ปี ค.ศ. 1846 หรือ พ.ศ. 2389) บทภาวนาต่าง ๆ (พิมพ์ปี ค.ศ. 1856 หรือ พ.ศ. 2399) นิทานนักบุญ (พิมพ์ปี ค.ศ. 1867 หรือ พ.ศ. 2410) บทเพลงต่าง ๆ (พิมพ์ปี ค.ศ. 1889 หรือ พ.ศ. 2432) กำหนดของพระสังฆราช (พิมพ์ปี ค.ศ. 1892 หรือ พ.ศ. 2435)

เนื่องจากหนังสือไทยอักษรโรมันมีกำเนิดมาจากหมู่บ้านชาวโปรตุเกสที่ใช้ภาษาเขมรหรือหมู่บ้านมิตตคามนี้เอง ชาวคาทอลิกจึงเรียกว่า "ภาษาเขมร" และรู้จักทั่วไปในหมู่คาทอลิกทั่วประเทศไทย ทั้ง ๆ ที่ไม่มีคำเขมรสักคำเดียว ภาษาเขมรในที่นี้จึงหมายถึงภาษาไทยเขียนด้วยอักษรโรมันนั่นเอง ภายหลังบางคนเปลี่ยนเรียกเป็น "ภาษาวัด" นั่นคือ ภาษาที่ใช้ในวัดไทยคาทอลิก และนิยมใช้กันทั่วไปในวัดไทยคาทอลิก จนกว่าจะมีการพิมพ์เป็นอักษรไทย ซึ่งเล่มแรกเท่าที่พบคือพิมพ์ในปี ค.ศ. 1869 (พ.ศ. 2412) ชื่อว่า "หนังสือภาวนาสำหรับบิณฑา ลับบุรุษกษัตริย์จะได้สวดอ่านทั้งชั่วปี"

จะขอยกตัวอย่างจากหนังสือพระมอระคาซึ่งเป็นหนังสือเก่าแก่ที่สุดเท่าที่พบ มาให้ดูเป็นตัวอย่างสัก 2 หน้าคือหน้า 10 ซึ่งเป็นหน้าสุดท้ายของคำนำกับหน้า 11 ซึ่งเป็นหน้าแรกของเนื้อเรื่องผู้ที่สนใจวิธีสะกดอักษรโรมันเป็นภาษาไทย โปรดดูภาคผนวก ๗ ที่นี้จะถอดออกเป็นอักษรไทย เพื่อผู้อ่านจะได้สังเกตศัพท์และสำนวนที่ใช้ในสมัยนั้น (ค.ศ. 1846 หรือ พ.ศ. 2389)

พระมอระคา (พ.ศ. 2389) หน้า 10

ขอบอกพี่น้องทั้งหลายให้แจ้งอีกสักคำหนึ่งเถิด, ครีว่าเมื่อพี่น้องจะใ้ครูอ่านหนังสือเล่มนี้, ก็อย่าไปนั่งในสถานที่ใ้จะวิกแวกไปไ้ไกล, แลอย่าอ่านเร็วนักด้วย, แตว่าใ้ใ้สร่วมจิตรใจแห่งคนใ้เสียกอน, แลเมื่อจะอ่านอยู่นั้นก็ใ้ยกใจขึ้นหาพระองค์เื่องเื่องไป, ขอแต่พระองค์จงโปรดเขาคลใ้ใจซาพเจ้าเพื่อจะใ้เขาใ้ใจในคำสั่งสอนที่ตัวอ่านอยู่นั้น, แลปรุณนินิทิทำตามใ้โดยสุจริต. คังนั้นแผละจึงหนังสือสมคนี้จะเป็นคณประโยชน์แก่พี่น้องทั้งหลายเป็นอันมาก. อาแมน. (ถอดจากอักษรโรมัน โดยผู้วิจัย)

ครี้อว่า	=	คือว่า
วิกแวก	=	วอกแวก
จิตร	=	จิต (ชีวิตร = ชีวิต)
ขอแต่พระองค์	=	ขอจากพระองค์
หนังสือสมุคนี้	=	หนังสือเล่มนี้
อาแมน	=	สาธุ

พระมอระคา (พ.ศ. 2389) หน้า 11-12

พระมอระคา ครี้อ ถนนหนทางอันเที่ยงแท้.

บทคน

กล่าวด้วยเรามนุษย์ได้เกิดมาสำหรับสิ่งอันใด

พระผู้เป็นเจ้าพระองค์ได้โปรดทรงสร้างมนุษย์ทั้งหลายมานั้น, ในข้าสำหรับที่จะมาสะสมสรรพสิ่งอันแลเป็สิ่งอายุในการ เวนต่างต่างแต่ในโลกะนี้นั้นก็หา มิได้, เหตุว่าเรามนุษย์นี้เป็นอันเอกประเสริฐยิ่งกว่าสรรพสิ่งของ, เพชร, มุกต, แกวแหวนเงินทองทั้งปวงในแผ่นดินนี้, ก็เรามนุษย์จะเกิดมาสำหรับ สิ่งของทั้งนั้นกะไรใด? ซึ่งพระองค์สร้างเราให้เกิดเป็นมนุษย์มานั้น, ท่าน ไค้ทรงสร้างมาเป็นอย่างเอกกว่าสิ่งทั้งปวง, ท่านไค้โปรดให้ประกอบไป ด้วยวิญญาณจิตรอันที่จะคงอยู่เป็นนิจอรุตายเลย, ก็จะมาสำหรับที่จะเดิน สุนกสบาย, แลมีวเมาด้วยการโลภก็อันจะสูญหายไปดังสายฟ้าแลบนั้นกะไรใด? ซึ่งพระผู้เป็นเจ้าพระองค์โปรดสร้างมนุษย์ทั้งหลายมานั้นเป็นสำหรับพระองค์ แลผู้เดียว, แลจะไค้สร้างมาสำหรับสิ่งอันนอกแต่พระองค์นั้นก็หามิได้. พระเป็นเจ้าท่านไค้สร้างอสุรินีฟ้าแลปรูวิคคดวงอาทิตย์ทั้งดวงจันทร์และดาว คารกรแลสรรพอันอยู่ในโลกนั้นก็เป็นสำหรับ เรามนุษย์จงทุกสิ่ง; ฝ่ายเรามนุษย์เล่า, พระองค์ท่านประทานซึ่งสติปัญญาสำหรับจะใคร่เขาใจถึงพระองค์, ริกสรรเสริญไหวนมัสการพระองค์ผู้เดียว, แลด้วยถ้อยนี้, เมื่อหน่าจะไค้ สุมควรที่จะด้วยความบรมสุข อันรุ่งเรืองในวิมานสวรรค์เป็นนิจนิรันดรไป, ซึ่งพระองค์ไค้สร้างมนุษย์ทั้งสิ้นมาก็สำหรับแต่สิ่งเดียวนั้นแล (ถอกจากอักษร โรมัน โดยผู้วิจัย)

มอระคา	=	มรรคา
โลกะ	=	โลก
เป็นสำหรับ	=	เพื่อ
นอกแต่	=	นอกจาก
อสูรณี	=	ฟ้า
ปฐวิคค	=	แผ่นดิน
เมื่อน้ำ	=	ในอนาคต, ต่อไปภายหน้า

ตัวอย่างจากหนังสือบทกวีนาต่าง ๆ (พ.ศ. 2399) หน้า 8

บทเริ่มสวดในหนังสือเล่มนี้ใช้สูตรว่า "เคชะพระนาม พระบิดา
แลพระบุตร และพระจิตร์ อาแมน" ซึ่งเหมือนในปัจจุบัน เพียงแต่ใช้ แล แทน
และ, ใช้ จิตร์ แทน จิต เสียเท่านั้น ชาวหมู่บ้านมิตตคามในเเลกันั้นว่า พระสังฆ-
ราชบัลเลอแก้วเป็นผู้เรียบเรียงขึ้น ก่อนหน้านั้นใช้สูตรว่า "เคชะพระนามะพ่อแล
พระนามะลูก แลพระพุทธรัง อาแมน" ชาวคริสต์ในสมัยนั้นใช้คำว่า "พุททะ หรือ
พุทธิ" เพื่อแปลคำว่า Holy จะพบในที่อื่น ๆ อีกเช่น "พระพุทธรมารคา"
แปลจาก Holy Mother ซึ่งสำหรับชาวคริสต์หมายถึงพระมารดาของพระเยซู
ส่วนคำว่า "สัน" นั้นสืบยังไม่ได้ว่ามาจากคำใด ไม่น่าจะมาจากศัพท์โปรตุเกส
จึงอยากจะลองสันนิษฐานว่าเป็นคำสืบทอดมาจากภาษาเขมรกระมัง

ข้าแต่พระพุทธิบิดา แห่งข้าพเจ้าทั้งหลาย ท่านอยู่สวรรค์ ขอโปรดให้
พระนามรุ่งเรืองไป เมื่อพระพุทธิบิดาครอบครองนั้นขอให้มาถึง ให้สำเร็จ
แล้วตามพุทธิวิทย์ ณ แผ่นดินเสมอ ณ สวรรค์ อาหารเลี้ยงข้าพเจ้าทุกวัน
ขอประทาน ณ กาละวันนี้ ขอพระมหากรุณาโปรดคฤหนี่ข้าพเจ้าเหมือน
ข้าพเจ้าโปรดแก่เขา ขอพระองค์อย่าลู่วางข้าพเจ้าในประจัญลอลวง
ประการใด แคววให้ข้าพเจ้าทั้งหลายพ้นจากอันตราย อาแมน (ถอดจาก
อักษรโรมัน โดยผู้วิจัย)

พระหือรีย = พระศฤหีย

ตั้งแต่ว่ามาปี พ.ศ. 2480 (ค.ศ. 1937) บทสวดนี้ได้เปลี่ยนแปลง
มาเป็นสูตรว่า

ข้าแต่พระบิดาของเรา พระองค์อยู่สวรรคต พระนามพระองค์จงเป็นที่
สักการะ พระราชัยจงมาถึง ข้าพหือหียจงเป็นไปในแดนดินคังในสวรรคต
อาหารประจำวัน ขอประทานแก่เราวันนี้ โปรดยกหนึ่ของเราเหมือนเรา
ยกแก่เขา ออย่าปล่อยให้เราแพการประจัญแต่ช่วยเราให้พ้นภัย อาแมน

และตั้งแต่ พ.ศ. 2523 (ค.ศ. 1980) ก็ได้เปลี่ยนมาเป็นสูตรล่าสุดว่า

ข้าแต่พระบิดาของข้าพเจ้าทั้งหลาย พระองค์สถิตอยู่ในสวรรคต พระนามพระองค์
จงเป็นที่สักการะ พระอาณาจักรจงมาถึง ขอให้ทุกสิ่งเป็นไปตามนำพระหือหีย ใน
แดนดินเหมือนอยู่ในสวรรคต ขอประทานอาหารประจำวันแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายในวันนี้
โปรดยกโทษข้าพเจ้า เหมือนเขาพเจ้ายกโทษผู้อื่น ออย่าปล่อยให้ข้าพเจ้าถูกผจญ
แต่โปรดช่วยให้พ้นภัย อาแมน

อย่างไรก็ตาม ชาวคริสต์ในหมู่บ้านมิตตคามและที่อื่น ๆ ก็ยังไม่ลืมสูตร
แรกเสียทีเดียวเมื่อจะกล่าวว่า พอมีกินมิใช่ไม่เหลือเพื่อและไม่เคือคร้อน ก็มักจะใช้
สำนวนเป็นที่รู้จักกันในหมู่ชาวคริสต์คาทอลิกว่า "อาหารเลี้ยงข้าพเจ้าทุกวัน"

ตัวอย่างจากหนังสือบทภาวนาต่าง ๆ (พ.ศ. 2399) หน้า 9-10

อาเวมารีอา ท่านประกอบด้วยอันสงค้ พระองค์จำเริญอยู่กับท่านซึ่งมีบุญ
ยิ่งกว่าสตรีทั้งหลาย แลพระมหาเชษฐบุตรอุทรของท่าน ทรงบุญยิ่งกว่าทั้งปวง
ชาวคามารีอา ท่านพุทธมารคาของพระองค์ ขอช่วยวิงวอนเพราะข้าพเจ้า
คนบาปทั้งหลายนี้เกิด บัดนี้แล กาละเมื่อจะตาย อาแมน (ถอกจากอักษร
โรมัน โดยผู้วิจัย)

"อาเว" เป็นภาษาลาติน (Ave) เป็นคำทักทายปฏิสันถารต่อกัน คล้ายกับกันเตในภาษามคธ "ซางตา" ก็เป็นภาษาลาตินเช่นกัน (Sancta) แปลว่าผู้ศักดิ์สิทธิ์

พุทธมารคา = มารคาศักดิ์สิทธิ์
เพราะ = เพื่อ

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2480 (ค.ศ. 1937) บทสวดนี้ได้เปลี่ยนมาใช้สูตร
ล่าสุดซึ่งใช้มาจนทุกวันนี้ว่า

"วันทามารีย์อา เยี่ยมด้วย**หรรษทาน** พระสวามีสถิตกับท่าน ผู้มีบุญกว่า
หญิงใด ๆ และพระเยซูโอรสของท่าน ทรงบุญนักหนา สิ้นตะมารีอามารคาพระเจ้า
โปรดภาวนาเพื่อเราคนบาป บัดนี้และเมื่อจะตาย อาแมน"

หรรษทาน = ความโปรดปรานที่พระเจ้าทรงมี

ตัวอย่างจากบทเพลงต่าง ๆ (พ.ศ. 2432) หน้า 188-191

"เรื่องราววดาวด้วยนักเลงขี้เมา

1. จะชอกดาวบท
จกไว้ให้อาน,
เพื่อกันกันคาร
ในบ้านคริสตัง.
2. บุราณท่านสั่ง
จงฟังใส่ใจ,
ชายหญิงคนไร
ใครได้สวัสดิ.

3. อันทุกรันนี้
เห็นมีชุกชุม, (= ชุกชุม)
ทั้งหนุมทั้งเฒ่า
ชี้เฒ่าตามกัน.
4. พันหักก็ใหญ่
ไมไ้สุด,
ชุกมุนวุ่นวาย
ไมอายอายมา. (= ตัวเอง)
5. ทำตาเซอะเซอะ
พูดเลอะคนเคี้ยว,
หน้าเสียวเบี้ยวปาก
รากแตกเป็นกอง.
6. หมาร้องเห่าอึง
ทะลิ่งจะตีหมา,
คอยของคลานมา
ตกตะพานจมโคลน.
7. เด็กเค็กมันโลน
ว่า, โจนจับกบ,
ไมได้ตัวกบ
โอบแต่ชี้หมู.
8. บ้างดูบ้างชู
ว่า, สมน้ำหน้า,
ผามผาลาย
ฉิบหายววายคน.

9. บางคนใจดี
 ปรานีสงสาร,
 จุกมือขึ้นตะพาน
 โขเซกลานไป.
10. ฝ่ายเมียอยู่บ้าน
 ท่างานยั้งคำ,
 ตักน้ำตำข้าว
 ต้มเต่าไปขาย.
11. ใต้ไฟสองไฟ
 ไวเลี้ยงตุ๊กเต่า,
 มันอยากสักเอา
 ชื่อเหล็กกินหมก.
12. ตุ๊กเต่าออกอยาก
 ปากแข็งปากเหี่ยว,
 เมียเหี่ยวแลกรำ
 ทำสะหมุกผ้าชี. (= ?)
13. นิ่งก็ทอผ้า
 ทำระย้าใบลาน,
 บันฝ้ายทะเลบัน, (= ถลุง?)
 นิ่งร้านขายผัก;
14. รัजूักออกอยาก
 สูยากแห่งตน,
 อุดสาหสูงจน
 ออย่าใ้คนนินหา;

18. ฝ่ายผู้จ้งโร
 ใจเหลืออำมหิต,
 ไม่คิ่คอินิจจา (= อนิจจาเอ๋ย)
 เมตตาเม็ยเลย; (= เมตตา)
19. มันเกินเมินเฉย
 เลยเข้าในห่อง,
 เยี่ยมเยี่ยมมองมอง
 จองทาหาความ"
 (ถอดจากอักษรโรมัน โดยผู้วิจัย)

ตัวอย่างจากบทเพลงต่าง ๆ (พ.ศ. 2432) หน้า 310

"เรื่องสตรีขี้เมา

1. จะกล่าวเรื่องหนึ่ง
 ฟังมีมาใหม่,
 เป็นที่อัธยาย
 ชายหน้าสตรี.
2. ผู้หญิงเขานี้
 อัปปริยจริงจริง
 นั่งอิงพิงชาย,
 ไม้อายอาตมา;
3. ลอยหนาร่ารัก
 หยอกหยิกกันเฮ,
 ร้องเพลงเลเล
 โขเซตามกัน.

4. มีน^๑ร^๑อง^๑ก^๑อง^๑ก^๑ระ^๑ชั้น^๑ (= ประชั้น?)
 ส^๑น^๑น^๑เสี^๑ย^๑ห^๑ย^๑อก,
 ร^๑ิน^๑เหล^๑้า^๑ใ^๑จ^๑อก
 ก^๑ร^๑อก^๑ก^๑ัน^๑ค^๑น^๑ละ^๑ที่.
5. ล^๑ัน^๑ค^๑ี^๑เพี^๑ย^๑ง^๑ไ^๑
 ส^๑ค^๑รี^๑ส^๑า^๑ม^๑ห^๑าว, (= หยาบโตน)
 ก^๑ิน^๑เหล^๑้า^๑ม^๑ัว^๑เม^๑า
 เ^๑า^๑ฝ^๑ัว^๑เบ^๑็น^๑ร^๑ัว;
6. ไ^๑ม^๑ค^๑ิ^๑ค^๑ก^๑ส^๑ัว^๑ฝ^๑ัว
 ไ^๑ม^๑ก^๑ส^๑ัว^๑อา^๑ณ^๑า,
 ม^๑ัน^๑เส^๑พ^๑ย^๑สุ^๑ร^๑า
ค^๑ะ^๑ล^๑ะ^๑ค^๑น^๑อ^๑ัง^๑ก^๑ฤษ, (= รวากับ)
7. ส^๑้า^๑ค^๑ง^๑แ^๑ม^๑ล^๑ง^๑ฤ^๑ท^๑ธิ^๑
 อ^๑ิ^๑ท^๑ธิ^๑ฤ^๑ท^๑ธิ^๑น^๑ัก^๑ห^๑น^๑า,
 ท^๑า^๑ค^๑ง^๑แ^๑ส^๑ง^๑ก^๑ด^๑้า
 อ^๑ี^๑ห^๑น^๑้า^๑เคี^๑ย^๑ร^๑ณ^๑า.
9. เ^๑ล^๑ง^๑ม^๑อ^๑ญ^๑เ^๑ล^๑ง^๑ไ^๑ท^๑ย,
 เ^๑ัน^๑ไ^๑ท^๑ว^๑ท^๑ัง^๑เรี^๑อ^๑น,
 ก^๑ระ^๑ท^๑ีบ^๑ก^๑ระ^๑เพี^๑้อ^๑น
 ฟ^๑า^๑ก^๑เรี^๑อ^๑น^๑เกี^๑อ^๑บ^๑จะ^๑ห^๑ัก.
12. ที่^๑น^๑ี^๑ค^๑ี^๑แ^๑ล
 อ^๑ี^๑ก^๑ะ^๑แ^๑ต^๑แ^๑่^๑ง^๑อ^๑น,
 อ^๑ย^๑า^๑ก^๑ร^๑อง^๑ล^๑ะ^๑ค^๑อน
 ก^๑ี^๑จะ^๑ร^๑อง^๑เ^๑็^๑ม^๑ที่^๑. "
 (ถ^๑อ^๑ค^๑จ^๑า^๑ก^๑อ^๑ักษ^๑ร^๑โร^๑ม^๑ัน^๑ โ^๑ค^๑ย^๑ผู้^๑ร^๑ิ^๑จ^๑ัย)

ตัวอย่างจากหนังสือภาวนาสำหรับบัณฑิตสมัยกรุงศรีอยุธยา (2412)

พิมพ์ควยอักษรไทย หน้า 12-13

ข้าแต่พระพุทธรูปองค์หนึ่งแห่งข้าพเจ้าทั้งหลาย ท่านอยู่สวรรค์ ขอโปรดให้
พระนามรุ่งเรืองไป เมืองพระพุทธรูปองค์นั้นขอใหม่ถึง ไทสำเร็จ
แล้วตามพระพุทธรูปนั้นแสนคนเสมอนะสวรรค์ อาหารเลี้ยงข้าพเจ้าทุกวัน
ขอประทานนะกาละวันนี้ ขอพระมหากษัตริย์โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ขอพระองค์อย่าละวางข้าพเจ้าในประจันพอดวงประการใด
แต่ขอให้ข้าพเจ้าทั้งหลายพ้นจากอันตราย อาแมน

"อาเวมาเรีย ท่านประกอบด้วยอานิสงพระองค์เจ้าเรียมอยู่กับท่านซึ่งมีบุญ
ยิ่งกว่าสตรีทั้งหลาย แลพระมหาเศรษฐีบุตรอุทรของท่านทรงบุญยิ่งกว่าทั้งปวง
ช่างตามาเรีย ท่านพุทธะมารดาของพระองค์ ขอช่วยวิงวอนเพราะข้าพเจ้า
คนบาปทั้งหลายนี้เกิด บัดนี้แดนะกาละเมื่อจะตาย อาแมน"

บทสวดในหนังสือเล่มนี้ยังคงเดิม ที่น่าสังเกตก็คืออักษรวิธีที่ปรากฏใน
หนังสือเล่มนี้ซึ่งนับเป็นเล่มแรกที่มีการใช้อักษรไทยเขียนเรื่องศาสนา เราไม่
ทราบได้ว่าผู้เรียบเรียงอักษรไทยมีความรู้ภาษาไทยของสมัยนั้นมากน้อยแค่ไหน
จึงไม่อาจจะถือเป็นมาตรฐานการเขียนตัวสะกดการันต์ได้มากนัก แต่ที่แน่ ๆ ก็คือ
คงจะใช้อักษรวิธีและสำนวนที่รู้จักกันเฉพาะในหมู่ชาวคาทอลิกอยู่ ข้อควรสังเกตอีก
ประการหนึ่งก็คือ เมื่อมีการพิมพ์หนังสือศาสนาคริสต์เป็นภาษาไทยแล้ว (เล่มนี้
ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2412) ก็ยังมีการพิมพ์หนังสือเรื่องศาสนาคริสต์ภาษาไทยด้วย
อักษรโรมันกันอีก อย่างเช่นหนังสือบทเพลงต่าง ๆ ซึ่งตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2432
เป็นต้น แสดงว่าในตอนต้นศตวรรษที่ 20 ยังคงมีชาวคริสต์ที่ถนัดอ่านอักษรโรมัน
มากกว่าอักษรไทยอยู่มาก จึงยังมีความต้องการหนังสือไทยอักษรโรมันกันไปอีก

ตัวอย่างจากหนังสือนิทานนักบุญ (พ.ศ. 2410) หน้า 280-284

หนังสือเล่มนี้เล่าประวัติของนักบุญต่าง ๆ ที่มีวันฉลองในรอบปี จึงเรียงตามลำดับวันฉลองนักบุญนั้น ๆ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม จนถึง 31 ธันวาคม ตอนที่ยกมาเป็นตัวอย่างนี้ตกในวันที่ 3 มกราคม ฉลองนักบุญ อันโตนิโอ ซึ่งในปัจจุบันเรียกสั้นลงเป็นนักบุญอันตนซึ่งชาวคริสต์รุ่นเก่ากล่าวถึงกันมาก และมีศรัทธาต่อนักบุญองค์นี้มาก โดยเล่าลือว่า ใครมีทุกข์มีร้อนมาบนบานขอนักบุญองค์นี้ จะไม่ผิดหวัง ผู้วิจัยจึงคิดว่าน่าจะยกมาพิจารณาเป็นตัวอย่างเพื่อคุณศัพท์และสำนวนที่ชาวบ้านมีติดคามาใช้ในสมัยที่เริ่มใช้ภาษาไทยเป็นภาษาแม่

วันที่ 13 มิถุนายน

นิทานนักบุญอันโตนิโอแห่งปาตัว

อันโตนิโอมีกำเนิด ณ กรุงลิสโบอา แคว้นแคว้นเมืองโปรตุเกส ศักราช 1195. เขายังเป็นหนุ่มน้อยก็คำริเห็นวา, สารพัดในโลกนี้ล้วนแต่อนิจจัง, จึงไปวิงวอนขอเขาจำพวกนักบุญฟรันซิสโก อัลซีซี, หวังจะทรงกรรมใจทรงมาดกาย ณ กาละนั้นเธอได้ยิวววยรรคาผู้ใหญ่ไปจำพวกไปชุมนุมกัน ณ เมืองอัลซีซี นักบุญฟรันซิสโกก็อยู่นั้นเป็นประธาน, ฝ่ายอันโตนิโอมีใจปรารถนา รอนรนจะใครพิศแลดูนักบุญนั้นซึ่งมีชื่อเสียงลือชาปรากฏถึงนักหนา

ครั้นว่าเธอได้เห็นแลสนทนากับนักบุญฟรันซิสโกแล้วก็ได้คิดที่จะกลับไปบ้านเมืองถิ่นฐานของตนเลย, จึงอ้อนวอนขออยู่ในอารามเมืองอิตาเลียสักแห่งหนึ่ง, เพื่อจะได้อยู่ใกล้นักบุญฟรันซิสโก. แต่ทว่าพออธิการในอารามหลายแห่งมิใคร่รับเธอไว้เลย, เพราะเห็นมีหน้าซึ่งตบซอบ, ก่อจะแพแก่กิจมชยสฤททาย ฝ่ายอันโตนิโอจึงวิงวอนวา, แม่นการหนักทำมิได้, ก็ขออยู่ช่วยหุงต้มทำครัว, อยู่มากายหลังเจ้าวัคแห่งหนึ่งโดยอมรับเธอไว้, แลแล้วก็ไปเ็นอารามที่เปลี่ยวแห่งหนึ่งตั้งอยู่บนเขาชื่อนักบุญเปาโล

อันโตนิโอมีหมายจะอยู่ที่เคียว ณ ที่สูงคั่นนั้น, เสวยสุขอันเพื่อมาแต่กิจรำพึงเขากานุสมานิตี. แต่ทว่าอยู่มาวันหนึ่งเธอต้องไปยัง ณ เมืองโพราดี เป็นที่ชุมนุมแห่งมุณีทั้งหลาย ณ ครั้งนั้น, จึงตองนิราศไปจากอารามที่เปลี่ยว

ซึ่งตัวเคยอยู่นั้นออกมาประกอบสื่อเลื่องไป, เหตุด้วยคณะมุณีทั้งหลายชุมนุมพร้อม, พระสังฆราชเมืองโพราสมีคำสั่งแก่เจ้าพวกนักบุญฟรันซิสโกแห่งเทศนาเคื่อนใจแก่กัน ณ กาลบัดนี้เกิด, ฝ่ายมุณีทั้งหลายแก่ตัวสิ้นทุกคนว่าฉันทเทศนุอย่างไร, มิโคเตรียมตัวไว้อ่อน, ท่านณพอุทธิการจึงบัญชาแก่อันโตนีโอว่า, จงรับพนักงานที่จะเทศน์เถียวนี้ ตามแต่พระจิตรจะคลาใจเกิด, อันโตนีโอด้วยสุขภาพแลบนอบขึ้นธรรมาสันเทศนาเป็นคำเพราะจับจิตใจให้พรันไหวจนบรรดาผู้ฟังพิศวงหลงไหลสรรเสริญว่า, แท้จริงมุณีหนุ่มองค์นี้ ประกอบด้วยความรู้ปัญญามาก, ทั้งสุขภาพเป็นที่สมยั้งนักหนา.

ฝ่ายนักบุญฟรันซิสโกเมื่อไค่ยืนเข่าแล้วเป็นประการดังนี้, คำวิว่าจะละมุณีองค์นี้ซึ่งจะช่วยวิญญานไค่, ให้อยู้นิ่งเสี่ยวเปล่าไม่ครวเลย, เธอจึงมีคำสั่งตั้งอันโตนีโอเป็นนักเทศน์, แลวกั้ไปเที่ยวสั่งสอนหลายแห่งหลายตำบล, คนทั้งปวงก็แตกตื่นมาฟังนักบุญอันโตนีโอเป็นอันมากนักหนาจนวิควารามที่เธอเทศน์นั้นไม่พอจุฝูงชาวบานพลเมือง, เธอก็ต้องออกมาเทศน์ยัง ณ ทองสนาม.

อยู่มาเธอเลื่อนที่ขึ้นเป็นใหญ่ จึงตั้งใจบำรุงพระวินัยในวิควารามที่ครอบครองนั้น. ทอเมื่อนักบุญฟรันซิสโกสิ้นอาสยแล้ว, เขาก็ตั้ง ท่านองค์หนึ่งชื่อเอเลียเป็นหัวหน้าแห่งเจ้าพวกมุณีทั้งหลาย, ส่วนเอเลียผู้นั้นละเมิดนิคพระวินัยหลายขอหลายประการ, และหาญไค่ผู้หนึ่งจะบังอาจตีทานของกันแล. ภายหลังนักบุญอันโตนีโอก็กับมุณีองค์หนึ่งชื่ออากัมคิคปริกาทั้นแล้ว, จึงไค่ไปวากลาวิเคื่อนสั่งสอนในของกันนั้นรูปตัวแปลงกิริยาเสี่ยว. ฝ่ายองค์นั้นมีใจสุจริตโกรธขึ้นคาแซงไลขับเสี่ยวว่าเป็นคนองอาจโง่เขลาอยากไค่บังเกิดคุณวายุ ไค่เจ้าพวกแตกแยกปลาสนาการเสี่ยว; สององค์ออกจากนั้นก็แรงหนี, ควยว่าเอเลียมีคำสั่งให้จับตัวใส่ตรุเสี่ยว

อันโตนีโอจึงไปกราบทูลเนื้อความอันนี้ถึงขางโตปาปาเกรโกรีโอที่เก้า. ขางโตปาปาจึงมีรับสั่งให้หาตัวเอเลียเขามายัง ณ มหานครโรมมา, เธอก็พิจารณาความเห็นว่าเอเลียไค่นิคพระวินัยจริง, จึงถอดเสี่ยวจากบาตาศักดิ์. แล้วนั้นอันโตนีโอไค่ไปเทศนา ณ เมืองปาคัว, พระองค์ก็โปรดด้วยพรุดงแกถอยคำสั่งสอนแห่งนักบุญ; ชาวเมืองทั้งหลายแปลงกิริยาเสี่ยวสิ้นจนวาแปลกเป็นอื่นไปทีเคียว. บรรดาผู้มีวิตอกันเปลื้องปลัดซึ่งโมโหริษยาเกลียดชัง, เขาก็กันเป็นไมตรี, ผู้กินคอกุเบ็ยก็เลิกเสี่ยวสิ้นมิไค่กินคอกุ, ทั้งกลับคืนคอกุเบ็ยทั้งปวง, ผู้ใหญ่ผู้น้อยหนุ่มแก่เฒ่าก็ชวนกันมาแกบยาปหารี้อกับนักบุญควยขอที่จะเอาตัวรอดไค่.

เมื่อนั้นนักบุญอันโตนิโอรู้สึกกำลังถอยน้อยลงมากแล้ว, สำคัญว่าจวนจะถึงแก่ความมรณา, จึงออกจากเมืองปาคัวไปสถิตอยู่ที่เปเลียว, เขาฉานร่าฟิงสูงเมืองสวรรคต, เขอกุสตันซีวีตร ๗ สถานที่นั้น, ๗ วัน 13 ยูนิโอ 1231. แต่พอมีคนหนึ่งมาบอกกล่าวครั้งนี้, เด็กทั้งหลายชวนกันประชุมเป็นฝูงใหญ่, ออกไปรอมหัวเมืองวา; นักบุญมรณาภาพแล้ว.

คำสั่งสอน บุคคลละ ผู้โคฟงคำพระเจ้าทุ่งเทศนาคูควยเกรงขามพุดสมควร, คำเทศนานั้นกับนาคาลเป็นผลละประโยชน์ขนแกมบุคคลผู้นั้น. ทุกวันนี้เขาไปฟังเทศน์เพราะเคยเป็นธรรมนิยม, มิไคตั้งใจบังเกิดปรารถนาที่จะไคแปลงกิริยาเสียมิได้

วัน 13 ยูนิโอ = วันที่ 13 เดือนมิถุนายน สมัยนั้นในประเทศไทยยังไม่นิยมใช้วันที่ตามสุริยคติ แต่ใช้ขึ้นแรมตามจันทรคติ เดือนก็ใช้เดือนไทย ชาวคริสต์จึงทับศัพท์ชื่อเดือนภาษาโปรตุเกสหรือลาติน คือ ยานูอารีโอ, เฟบรูอารีโอ, มาร์ชีโอ, อาบริล, มาโย, ยูนิโอ, ยูลีโอ, เอากุสโต, เซปเต็มแบร์, ออกโตแบร์, โนแวมแบร์, เดเซ็มแบร์ (ดูตัวอย่างจากปฏิทินหน้า 43-54) 4 เดือนสุดท้ายเป็นรูปศัพท์ลาตินแน่นอน แต่ 8 เดือนแรกกลายเป็นรูปโปรตุเกส หากไม่ใช่ศัพท์โปรตุเกสก็เป็นศัพท์ลาตินในรูป ablative case

จำพวก = คณะ

ฟรันซิสโก = เป็นศัพท์โปรตุเกส ตรงกับภาษาอังกฤษว่า

ฟรันซิส

อยู่นั้น = อยู่ ณ ที่นั้น

กิจมัยยัสต์ถาย = การฝึกฝนบังคับร่างกายให้อยู่ในอำนาจของ

จิตใจ

มุ่งหมายจะอยู่ที่เดียว = มุ่งหมายจะอยู่อยู่แล้ว

อันเพื่อมาแต่ = อันเนื่องมาจาก

มุนี = นักพรตในคริสตศาสนา

พอดธิการ = บาทหลวงผู้เป็นอธิการของนักพรต

รับพนักงาน	=	รับหน้าที่
จิตร	=	จิตร (แบบเดียวกับชีวิตร์)
นมนอม	=	เชื้อฝรั่ง
แท้จริง	=	จริง ๆ
เขาก็ทั้ง	=	"เขา" คงหมายถึง on ภาษาฝรั่งเศส
ยังค้นไม่ไ้ว่า ภาษาโปรตุเกสว่าอย่างไร		
สูร	=	เยอหีบิง
องอาจโวเว	=	องอาจ ^{ตั้ง} ตั้งตั้ง
ปลาสนาการ	=	สูญหาย
จับตัวใส่ตรู	=	สมัยนั้นหัวหน้ากัพรตมีคุกไว้ของจำผู้อยู่
ไว้บังคับบัญชาได้ เพราะมีฐานะเท่าเจ้านครศักดิ์นา		
ชาวโตปาปา	=	สันตะปาปา (ทับศัพท์โปรตุเกส)
บาดาศักดิ์	=	บรรดาศักดิ์
จนว่า	=	ถึงขนาดที่ว่า
แปลกเป็นอื่น	=	เปลี่ยนหน้ามือเป็นหลังมือ
ไมตรี	=	ไมตรี
บุคคละผู้ใด	=	อ่าน "บุคคละผู้ใด"
ผละประโยชน์	=	อ่าน "ผละประโยศ"

ตัวอย่างจากหนังสือประนินทิน (ค.ศ. 1892 พ.ศ. 2435)

ประนินทินก็คือปฏิทินนั่นเอง ชาวคาทอลิกมีปฏิทินคริสต์ตั้งค์ เพื่อออกให้
รู้ว่าวันไหนมีศาสนกิจอะไรบ้าง เท่าที่ยกตัวอย่างมานี้ก็เพื่อจะไ้รู้ว่า ชาวมิชชคาตคาม
ขณะที่เริ่มใช้ภาษาไทยเป็นภาษาแม่ นั้น ใช้ภาษาทางศาสนาอย่างไรในการเรียก
ชื่อนักบุญและวันฉลองต่าง ๆ และเพื่อศึกษาคำว่า ปีมคำมาจากทางไหนบ้าง ดังนั้น
จะไม่ยกมาทั้งหมดทุกวัน วันใดไม่มีชื่อน่าสนใจก็จะข้ามไปเสีย

- วัน 1 ยานูอารีโอ พระมหาเยซูเจ้ารับศีลศักดิ์, ทรงรับพระ
พุทธินามเยซูเจ้า; เป็นวันต้นปีใหม่ฝ่ายเรา
คริสตัง.
- " 2 " นักบุญมาการีโอเป็นถาฮีมุณี.
- " 3 " นักบุญเยโนเวฟา พรหมจารี.
- " 4 " นักบุญเกรโกรีโอ สังฆราช.
- " 5 " วียีสืออา เอมีฟาเนีย นักบุญเอควร์
 มหากระบตรีย์เมืองอังกฤษ.
- " 6 " เอมีฟาเนีย ครีอวันสำแดงพระพุททกุมาร,
 ย่อมเรียกว่า วันพญาตามองค์ วันอาทิตย์
 2 ทั้งแต่วัน เอมีฟาเนีย นล่องพระนามกร
 แห่งพระมหาเยซูเจ้า.
- " 8 " นักบุญดูซีอาโนและเพื่อนมาร์ทีรทั้งหลาย.
- " 10 " นักบุญมาร์ซีอาโนผู้บำรุงพระศาสนา.
- " 11 " นักบุญเทโอโคซีโอ พอชิการ.
- " 14 " นักบุญยี่ดารีโอ สังฆราชแลนักปราชญ์แห่ง
พระสมย์, นักบุญเฟลิกซ์ผู้มาร์ทีร.
- " 15 " นักบุญเปาโลเป็นปฐมแห่งถาฮีมุณีทั้งหลาย.
- " 16 " นักบุญมาร์เซลโล ชาวโตปาปาแลมาร์ทีร.
- " 18 " พระธรรมาสน์นักบุญเปโตรได้ตั้งไว้ ณ
 เมืองโรมา นักบุญปริสกาพรหมจารีแลมาร์ทีร.
- " 25 " วันที่นักบุญเปาโลไค้กลับเข้ามาเป็นศิษย์
 พระเยซูเจ้า.
- " 27 " นักบุญยวง ครีซ็อสโตโม สังฆราชแล
 นักปราชญ์แห่งพระสมย์.

วัน 2	เพ็ญวาริโ	มหาพรหมจารีมารีอาถือศีลชำระ, เป็นวัน เสกเทียน.
" 22	"	ฉลองซึ่งพระบรมมาสน์แห่งนักบุญเปโตร ได้ตั้งอยู่ ณ เมืองอันตีออก.
" 24	"	นักบุญมาที่อาญูอาปอสโตโด (ในปีทศมาส ฉลองนักบุญมาที่อา ณ วัน 25).
" 9	มาร์ซีโอ	นักบุญฟรันซิสกา แม่ม่าย.
" 10	"	นักบุญมาร์ทีร์สี่สิบองค์ผู้เป็นทหาร.
" 14	"	นักบุญมาทีดคา นางพญาเจ้า.
" 18	"	นักบุญกาบริแอล มหาพรหม.
" 25	"	วันพรหมถือสารลงมาแจ้ง เหตุแก่มหาพรหม จารีมารีอา.

วันอาทิตย์หน้าเป็นอาทิตย์แห่ใบลานแลต้นขวงอาทิตย์อันศักดิ์สิทธิ์.

วันประหลัด เป็นวันซึ่งพระเยซูเจ้าได้ตั้งศีลมหาสนิท, ณ วันนั้นท่านก็อุปเสก
น้ำมันศักดิ์สิทธิ์, ตั้งศีลถวาย.

วันศุกร์ เป็นวันพระเยซูเจ้าได้รับความมรณาภาพเป็นศีลไถ่แก่ชาวเรา
มนุษยทั้งหลาย.

วันเสาร์ เป็นวันเสกไฟแลเสกน้ำสำหรับศีลล้างบาป. อันจำศีลในวันนั้น,
ต้องถวายบังคับแก่ทุกคน.

วันอาทิตย์เป็นวันสมโภชปาสกา, ครี้อวันพระเยซูคริสตเจ้าเป็นคืนขึ้นมา
จากตาย.

อนึ่งด้วยไขไก่ ไข่เป็ด นม เนย, ห้ามมิให้รับประทานเป็นอาหาร,
ตั้งแต่วันประหลัดเพลลาเขาถึงเที่ยงคืนวันเสาร์ใหญ่.

พริกนี้และมะรืนนี้จะฉลองปาสกาต่อไป.

วัน 9 อาปรีล นักบุญมารีอา เก เอยิปโต.

วัน 3 มาโย วันที่ชุดได้ใบศักดิ์สิทธิ์มหากางเขน.

วันจันทร์, วันอังคาร, วันพุธ ทั้งสามวันเพลามิสซาจะสวดศีลทานีดา
นักบุญทั้งหลายขอแต่พระองค์โปรดป้องกันอันตรายทั้งปวงแลประทานซึ่ง
ผลละกินอาหาร เลี้ยงอาตมา.

วันประหัดเป็นวันพระเยซูเจ้าเสด็จเหาะขึ้นสวรรค์, จำถือของควยบังคัม.

วันเสาร์วิธีสี่วันสมโภชพระจิตร์เจ้า, ส่วนจำศีลก็ตามแต่ใจศรัทธา.

วันอาทิตย์หน้าเป็นวันพระจิตร์เจ้าเสด็จลงมาคลีจาอาโปสโตโล

ทั้งหลาย.

พุกนี้และมะรีนนี่ฉลองพระจิตร์เจ้าต่อไป.

วัน	6	มาโย	นักบุญ <u>ยวง</u> ทองทรมาหน้าประตูเมือง <u>โรมา</u> .
"	8	"	วันมหาพรท <u>มีคาเอ็ล</u> ไคเนรมิตรประจักษ์มา.
"	10	"	นักบุญ <u>ย็อบ</u> <u>โปร</u> <u>เพตา</u> .
"	24	"	นักบุญ <u>ฆานนาแล</u> เพื่อน <u>มาร์ทีร</u> ทั้งหลาย เป็นที่พึ่งพาอาศัยแก่คนบาปทั้งหลาย.

วันพุธ, วันศุกร์แลวันเสาร์ เป็นสี่ระดู, ถือศีลอดตามแต่ใจศรัทธา,
ส่วนห้ามเนื้อของควยบังคัม.

วันอาทิตย์หน้าเป็นวันฉลองพระตรีเอกานุภาพ, สามพระองค์เป็นพระเจ้า
ผู้หนึ่งผู้เดียว.

วันประหัดเป็นวันสมโภชพระพุทธิกายาแห่งพระเยซูคริสโตเจ้า วัที่ที่จะ
แหศีลมหาสนิทก็ให้ถือเอาเป็นสมโภชใหญ่.

อู้นึงผู้ใดแก่บาปแลรับศีลถือตามกำหนดตั้งแต่วันพระพุทธิกายาจนถึง
สิบहारันต์ลงไปก็จะรับพระคุณอันคุณเย็นช้ำอาครบบวิรุณ.

วันศุกร์ถัดแต่วันออกทวารพระพุทธิกายา เป็นวันฉลองพระพุทธิที่อธาทัย
แห่งพระเยซูเจ้า แต่เลื่อนฉลองไปถึงวันอาทิตย์.

วัน	10	ยูนีโอ	นักบุญ <u>มาร์กา</u> รีตา นาง <u>พญา</u> เจ้าเมือง <u>สโกเชีย</u> .
"	13	"	นักบุญ <u>สันโต</u> นีโอ <u>เคปา</u> คว์ <u>ผู้บำรุง</u> พระ <u>สมัย</u> .
"	24	"	วันบังเกิดนักบุญ <u>ยวง</u> <u>บปี</u> <u>คิสตา</u> <u>ผู้นำ</u> หน้า พระองค์.

วัน 29 ยูนิโอ	นักบุญเปโตรแลเปาโลผู้เอาโปสโตโล
" 30 "	ทั้งสอง, เป็นวันจำต่อของควยบังคับ.
วันอาทิตย์คน ยูนิโอ	ฉลอง <u>พระพุทธิโลहित</u> แห่งพระมหาเยซูคริสต์โต.
วัน 1 ยูนิโอ	นักบุญอาอรอน <u>สังฆราชเคิมชนะฆาร</u>
" 2 "	<u>มาเกา.</u> มหาพรหมจารีมารีอาไปเยี่ยมเยียน
" 8 "	นางเอลีซาเบ็ท. นักบุญเอลีซาเบ็ท นางพญาเจ้าเมือง
" 16 "	<u>ปอรตุเกตุ.</u> ฉลองแม่พระ <u>เค มอนเต การ์เมโด.</u>
" 26 "	นักบุญอันนา ผู้มารดาแห่งมหาพรหมจารี-
" 1 เอากุสโต	มารีอา. นักบุญเปโตรต้องจำพันธนาการ นักบุญ
" 3 "	มัดคาเบ้ทั้งหลายผู้มารีตีร์. วัดซุกโคพระซุกของนักบุญ <u>เอสเตวัง</u>
" 5 "	เป็นประถมแห่งมารีตีร์ทั้งหลาย. ฉลองมหาพรหมจารีมารีอา <u>เค เนเว.</u>
" 6 "	พระเยซูเจ้าทรงจำแดงพระองค์คอกหนา
" 15 "	सानุคิษย. <u>อัสซุมซีโอ,</u> วันแม่พระขึ้นสวรรค์, ต้อง
	ควยบังคับ.

วันอาทิตย์ถัดแต่วันอัสซุมซีโอนั้นฉลองนักบุญโยอากิม ผู้บิดาแห่งมหาพรหม
จารีมารีอา.

วันอาทิตย์แต่วันออกทาวา แม่พระขึ้นสวรรค์ ฉลองพระหือถาพิยอัน
ศักดิ์สิทธิ์แห่งมหาพรหมจารีมารีอา บรรดาแกะบาปแลรับศีลมหาสนิท ณ วันนั้น
ก็ไคพระคุณอินคูลเย็นชี้อาครบบริบูรณ์.

- วัน 17 เอากุสโต นักบุญกาโลมิง ราชมูปี.
- " 25 " นักบุญหลุยส์เป็นกษัตริย์เมืองฝรั่งเศส.
- " 29 " วันศักดิ์สิทธิ์นักบุญยวง บัปติस्ता.
- " 2 แซปแต็มแบร์ นักบุญ เอสเทวัง เป็นกษัตริย์เมือง
ฮองการี.
- " 4 " นักบุญ โมอีแซส ผู้ถือสารของพระองค์
ประกาศอธิบายพระชารมาเกา.
- " 6 " นักบุญ เอวเยน มาร์ทีร์.
- " 8 " วันบังเกิดมหาพรหมจารีมารีอา.
- วันอาทิตย์ถัดแต่วันบังเกิดขึ้น, ฉลองพระนามกรแห่งมหามารีอา.
- วันอาทิตย์สามฉลองแม่พระมหาทุกข์ เจ็ดประการ.
- วัน 14 แซปแต็มแบร์ วันยกย่องสรรเสริญมหากางเขน.
- " 17 " ฉลองรอยแผลแห่งนักบุญ ฟรันซิสโก.
- " 24 " ฉลองแม่พระ เค แมร์เซ.
- " 29 " ฉลองมหาพรหมมีคาแอล.
- วันอาทิตย์ต้นในเคื่อนอกโตแบร์ ฉลองแม่พระ เค โรซารีโอ.
- วันอาทิตย์สองฉลองนาตุอัสิริยแห่งพระนางพรหมจารีมารีอา.
- วันอาทิตย์ที่สามฉลองความบริสุทธิ์แห่งมหาพรหมจารีมารีอา.
- วันอาทิตย์ที่สี่ฉลองแม่พระเป็นที่พึ่งแห่งเราทั้งหลาย.
- วัน 2 ออกโตแบร์ เทวคารักษาทั้งหลาย.
- " 18 " นักบุญ ลูกา เอวังเยลิสตา.
- " 24 " อินทร์พรหมเทวคาราฟาแอล.
- " 1 โนแวมแบร์ ฉลองนักบุญทั้งหลาย, ต้องด้วยบังคับ.
- " 2 " ภวานาอุทิสแก่ผู้ตายทั้งหลาย ถ้าผู้ใดแก่ขาป.
แลรับศีล, ก็รับอินคูลเยนซีอา บริบูรณ์
ได้ในกำหนดแปดวัน.

- วัน 3 โนแรมแบร์ วันนั้นฉลองมิสซาใหญ่อุทิศแก่บรรดาผู้มีคุณ
ต่อมิสซังได้ถึงแก่ความตายแล้ว.
- " 9 " ฉลองพระวิหารอันมีชื่อ ชาว ซัลวาโด.
- " 18 " ฉลองพระวิหารนักบุญ เปโตร แลเปาโล.
- " 21 " มหาพรหมจารีมารีอา ถวายอาตมาใน
พระวิหาร.
- วันอาทิตย์หน้าเป็นอาทิตย์ตน อัคแวร์โต.
- ที่ 3 เกแรมแบร์ นักบุญ ฟรันซิสโก ซาเวรี อาโปสโตโล
๗ อินเคีย, ปราโตรโน ที่พึ่งพาอาศัยแก่เรา.
บรรดาแกะาปรบัสคิดจะรับพระคุณอันอุดม
เย็นซีอาครบบริบูรณ์ได้นับแต่วันนั้นกำหนด
สิบห้าวัน.
- " 8 " วันมหาพรหมจารีมารีอาได้ปฏิสนธิในอุทร
นักบุญอันนาผู้มารดา, ปราศจากบาป
กำเนิด. ชับมิสซาแม่พระปฏิสนธิใน
วันอาทิตย์ 2 อัคแวร์โต.
- " 24 " วีซีอีอา วันนาศีล, เป็นวันถือศีลออกอาหาร.
- " 25 " วันนาศีล เป็นวันบังเกิดแห่งพระมหาเยซู-
คริสโต. ต้องควมบังคับ.
- " 26 " นักบุญ เอ็สเตวัง เป็นประณมแห่งมาร์ตีร์
ทั้งหลาย.
- " 27 " นักบุญ ยวง อาโปสโตโล.
- " 28 " นักบุญ อินโคแซนแก่็ส, ครือบรรดาทารก
กุมารอันต้องประหารชีวิตร, ขณะพญาเฮโรແ็ค็ส
วันนั้นเป็นธรรมเนียมถวายพรแก่ทารกทั้งหลาย.

ที่ยกตัวอย่างจากหนังสือประณินทินมากอนข้างจะยาวก็เพราะเห็นว่า จะช่วยให้เข้าใจการใช้ภาษาไทยของชาวมิถตตามันในระยะประมาณ 1 ศตวรรษ มาแล้วได้ดีมาก อย่างไรก็ตาม มิได้ยกมาทั้งหมด แต่เลือกที่มีลักษณะเด่นและ ไม่ซ้ำกันเท่านั้น ให้สังเกตเสียแต่แรกว่า ชื่อนักบุญต่าง ๆ ใช้ศัพท์ภาษา โปรตุเกสเป็นส่วนมาก มีศัพท์ภาษาลาตินและฝรั่งเศสอยู่บ้าง สังเกตได้ว่าชื่อ มุรุษเพศในภาษาโปรตุเกสมักลงท้ายด้วยสระโอ และชื่อสตรีเพศมักลงท้ายด้วย สระอา ชื่อเดือนที่ลงท้ายด้วยสระโอก็สันนิษฐานได้ว่ามาจากภาษาโปรตุเกสด้วย

ประณินทิน	=	ปฏิทิน
ศีลตัด	=	สุหนัด, circumcision
พุทธานาม	=	นามศักดิ์สิทธิ์, holy name
ปีใหม่ฝ่ายเราคริสตัง :		ขณะนั้นคนไทยทั่วไปถือสงกรานต์เป็นวันขึ้นปีใหม่
วันพญาสามองค์	=	ระลึกถึงคำเล่าในชีวประวัติของพระเยซูว่าขณะทรงบังเกิดได้มีปราชญ์ 3 ท่านมาคารวะ เรียกวันฉลองนี้ตามภาษาลาตินและโปรตุเกสว่า เอปีฟาเนีย
มาร์ตีร์	=	ศัพท์ลาติน แปลว่า ผู้พลีชีพเพื่อศาสนา, martyr
ผู้บำรุงศาสนา	=	Confessor คือ นักบุญที่ไม่มีใครประหารชีวิต แต่ได้ใช้ชีวิตอย่างดีเป็นแบบอย่างแก่คริสตชนทั่วไปได้
พระสมัย	=	พระศาสนจักร
ศีลชำระ	=	Purification พิธีหลังให้กำเนิดบุตรของสตรียิว
อาโปสโตโล	=	สาวกผู้เผยแผ่ศาสนา

นางพญาเจ้า	=	ราชินี
มหาพรหม	=	เทวทูตที่สำคัญ
พรหมถือสาร	=	เทวทูตถือสาร
แห่โบราณ	=	ระลึกถึงวันที่พระเยซูเสด็จเข้ากรุง เยรูซาเล็มครั้งสุดท้ายก่อนสิ้นพระชนม์
ศีลมหาสนิท	=	การสภักดิ์ของพระเยซูในบึงศักดิ์สิทธิ์
อูปีเสก	=	อภิเษก
ตั้งศีล	=	เอาบึงศักดิ์สิทธิ์ตั้งไว้บนแท่นให้ประชาชน ผลัดเปลี่ยนกันเข้าเฝ้าและสวดมนต์ถวาย ชาวคาทอลิกเชื่อว่าได้เข้าเฝ้าพระเยซู
ศีลไถ่	=	คำไถ่บาป
ศีลล้างบาป	=	Baptism
จำศีล	=	อดอาหาร
วันทองด้วยบังคับ	=	ต้องไปโบสถ์ร่วมพิธีมิสซาและห้ามทำงาน อาชีพ
สมโภชปัสกา	=	ระลึกถึงการฟื้นคืนชีพของพระเยซู
วันประหัต	=	วันพฤษภัสมา
พฤษภาคม	=	พฤษภาคม
เค	=	แหง
วีลีสือ	=	คำลาติน vigilia แปลว่า วันเตรียมฉลอง
นักบุญ ยวง	=	St. John ทับศัพท์โปรตุเกส
โปรเฟตา	=	ทับศัพท์ลาติน Propheta อาจจะเป็น ศัพท์โปรตุเกสด้วย
สี่ระดู	=	ต้นฤดูของยุโรป ปีหนึ่งจึงมีการฉลอง ต้นฤดู 4 ครั้ง

พระตรีเอกานุภาพ	=	พระตรีเอกภาพ
เยซูคริสต์โตเจ้า	=	พระเยซูคริสต์
พระพุทธรูป	=	ร่างกายศักดิ์สิทธิ์ (Holy Body)
พระคุณอันอุดมเป็นชีวิต	=	การยกโทษของบาป ทบัสท์ลาตินและ โปรตุเกส Indulgentia
วันออกดาวา	=	วันที่ 8 ทบัสท์ลาติน Octava อาจจะ เป็นศัพทโปรตุเกสด้วย
สโกเชีย	=	สกอตแลนด์ ทบัสท์ลาติน Scotia
บปีติสตา	=	ผู้กลางบาป
พระธรรมาเถา	=	พระธรรมเถา
เค มอนเต คาร์เมโล	=	แห่งภูเขาคาร์เมิล ทบัสท์ลาติน De Monte Carmelo.
เอสเตวัง	=	St. Stephen ทบัสท์โปรตุเกส
เค เนเว	=	แห่งหิมะ ทบัสท์ลาติน De Neve
อัสซุมชชีโอ	=	Assumption, ทบัสท์ลาติน Assumptio
ฮองการี	=	ฮังการี ไม่ทราบทบัสท์ภาษาใด
เค แมร์เซ	=	แห่งการไถ่บาป ทบัสท์ภาษาโปรตุเกส แต่ ทว่าชาวไทยคริสต์ปัจจุบันนิยมทบัสท์ลาตินว่า เค แมร์เซเค หรือมิฉะนั้นก็แปลเป็นไทยว่า แม่พระไถ่บาป
เค โรซารีโอ	=	แห่งสายประคำ ทบัสท์ลาติน De Rosario
มาตุอัสสิริยัค	=	ความเป็นแม่
เอวังเยลิสตา	=	ผู้พันธพระวรสาร ทบัสท์ลาติน Evangelista

อินทร์พรหมเทวคา	=	เทวทูต
มิสซา	=	พิธีกรรมสำคัญที่สุดของชาวคริสต์ ทับศัพท์ โปรตุเกสและลาติน Missa
มิสซัง	=	ทับศัพท์โปรตุเกส Missao
ชาว ซัลวาโด	=	พระผู้ไถ่กู้ ทับศัพท์โปรตุเกส Sao Salvado
อัครแวนโต	=	4 สัปดาห์เตรียมสมโภชคริสตสมภพ ทับศัพท์ลาตินและโปรตุเกส Advento
ปาโตรโน	=	ที่พึ่ง คงจะทับศัพท์โปรตุเกส Patrono
วันนาตาล	=	วันคริสต์มาส ทับศัพท์โปรตุเกส Natal
อินโนแซนแต็ส	=	ผู้ไร้เดียงสา ทับศัพท์ลาติน Innocentes
พญาเฮโรแคว็ส	=	กษัตริย์เฮอร์ออค ทับศัพท์ลาติน Herodes

สำนวนไทยที่ประติษฐใช้ตนเอง และกลายเป็นสำนวนภาษาไทยของ
ชาวไทยคาทอลิกทั่วประเทศ มีอาทิเช่น

เป็นต้น	ในความหมาย	เป็นต้นว่า ตัวอย่างเช่น "ฉันชอบรับประทานผลไม้ เป็นต้น ทุเรียน"
ยังยืนยันความเชื่อ	ในความหมาย	ยืนยันความเชื่อ ตัวอย่างเช่น "เขากล้ายังยืนยันความเชื่อต่อหน้าคนทั้งหลาย"
มหาบุญลากแก้ว	ในความหมายว่า	โชคดีมาก
เข้าเงียบ	ในความหมายว่า	สำรวมใจกาย
ศีล	ในความหมายว่า	พิธีศักดิ์สิทธิ์
ศีลมหาสนิท	ในความหมายว่า	พิธีรับประทานขนมปัง ในพิธีมิสซา
ศีลกล่าว	ในความหมายว่า	แต่งงาน

พรหมถือสาร	ในความหมายว่า	การที่ระฆังย่ารุ่งและย่าคำ
รักแวก	ในความหมายว่า	วอกแวก
ยิ่งที่ยิ่ง	=	มากขึ้นเรื่อย ๆ
ยิ่งวันยิ่ง	=	นับวันแต่จะ

เอกสารสำหรับศึกษาภาษาไทยโบราณของชาวมิตตคามใน ที่เรียกว่า ภาษาเขมรนั้นยังมีอีกมาก ผู้วิจัยได้ถ่ายเอกสารรวบรวมเก็บไว้ที่สถาบันไทยศึกษา ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้ว ผู้ใดสนใจอาจจะไปขอกุเพื่อค้นคว้าเพิ่มเติมได้ สำหรับงานวิจัยนี้จะขอยกตัวอย่างมาสาธกเพียงแค่นี้

ภาษาญวนเก่า

ชาวญวนอพยพที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารและได้รับพระบรมราชานุญาตให้ตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ที่วัดสม เกื้อยังอัน เป็นหมู่บ้านมิตตคามนอกในปัจจุบัน นั้น ในตอนแรกก็คงจะยังไม่รู้ภาษาไทยกันเลย ในขั้นแรกก็คงจะพูดแต่ภาษาญวน ที่รู้สึกตัวมา ครั้นอยู่ไป ๆ ก็คงได้มีผู้เรียนรู้อาษาไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้รับราชการทหารในตำแหน่งหัวหน้าและผู้ติดต่อค้าขายกับคนภายนอกหมู่บ้าน แต่ใน หมู่พวกของตนก็คงจะพูดกันแต่ภาษาญวนเท่านั้น ผู้ที่ไม่มีธุรกิจติดต่อกับบุคคล นอกหมู่บ้านอาจจะไม่รู้ภาษาไทยเสียเลยก็ได้ ผู้สูงอายุยืนยันว่า ก่อนสงคราม โลกครั้งที่ 2 แม่ค้าหาบเร่ในหมู่บ้านมิตตคามนอกนิยมร้องขายเป็นภาษาญวน ขณะนั้นแม่ค้าส่วนมากพูดได้ทั้งภาษาไทยและภาษาญวน แต่ในโบสถ์ยังนิยมสวด เป็นภาษาญวนอยู่ และภายในครอบครัวก็ยังนิยมพูดภาษาญวนกันเป็นส่วนมาก

ภาษาญวนที่พูดกันนั้น เป็นภาษาญวนเก่าของประเทศเวียดนาม เป็น ภาษาญวนเมื่อประมาณศตวรรษครึ่งมาแล้ว กล่าวคือตั้งแต่ชาวญวนคริสต์อพยพ เข้ามาตั้งหลักแหล่งในหมู่บ้านมิตตคามแล้ว ก็ไม่มีการติดต่อสัมพันธ์กับชาวญวน ในประเทศเวียดนามอีกเลย ภาษาจึงคงสภาพเดิมไม่พัฒนาไปตามภาษาญวนใน เวียดนาม ยิ่งกว่านั้นภาษาที่ชาวญวนมิตตคามนำมานั้น เป็นภาษาถิ่นเสียอีกด้วย

ซึ่งพระราชพงศาวดารบอกว่ามาจากคลององเจือง แต่ผู้สูงอายุของหมู่บ้านบอกว่ามาจากไมทอ ซึ่งอาจจะเป็นที่เดียวกันก็ได้ เหมือนกรุงเก่ากับอยุธยา ภาษาที่ใช้เป็นภาษาถิ่นที่มีการออกเสียงผิดเพี้ยนจากญวนที่อื่น ๆ ทั้งหมด แม้เมื่อเทียบกับภาษาถิ่นของชาวญวนที่จันทบุรีก็ยังมีผิดเพี้ยนกัน คืออักษร V ภาษาญวนจันทบุรีจะออกเสียง ว เหมือนภาษาญวนทั่วไป แต่ภาษาญวนในหมู่บ้านมิตตคามจะออกเป็นเสียง ย ภายหลังเมื่อมีชาวเวียดนามอพยพเข้ามาอีกและออกเสียงไม่เหมือนกัน จนเข้าใจกันได้ยากมาก ชาวหมู่บ้านมิตตคามนอกจะเรียกพวกมาใหม่นั้นว่า ญวนใหม่ และเรียกภาษาใหม่ของเวียดนามว่า ภาษาเวียดนาม ส่วนภาษาที่บรรพบุรุษของตนใช้เรียกว่า ภาษาอันนาม

เพื่อศึกษาลักษณะภาษาญวนเก่าของหมู่บ้านมิตตคามผู้วิจัยอาศัยตำราเรียนภาษาเวียดนามของเหงียนดินทวา (Nguyen-Dinh-Hoa) เป็นหลัก ชื่อหนังสือว่า Speak Vietnamese พิมพ์ครั้งที่ 2 ปี 1966 โดยสำนักพิมพ์ Charles E. Tuttle โดยสอบถามผู้สูงอายุในหมู่บ้านเทียบเคียงกับตำราเล่มนี้ ต่อไปนี้เราจะเรียกภาษาญวนของชาวหมู่บ้านมิตตคามว่าภาษาญวนเก่า เทียบกับภาษาเวียดนามของชาวเวียดนามในปัจจุบัน

การออกเสียงมีความเพี้ยนตั้งแต่บรรพบุรุษแล้ว ภาษาเวียดนามมี 6 เสียงวรรณยุกต์ คือ นอกจากเสียงสามัญ (-) เสียงเอก (๑) เสียงโท (๒) เสียงตรี (๓) เสียงจัตวา (๔) เหมือนภาษาไทยแล้ว ยังมีเสียงจัตวาสูง (๕) เพิ่มขึ้นอีกหนึ่งเสียง โดยเริ่มออกเสียงตรีแล้วเอื้อนขึ้นในทำนองเสียงจัตวา (ในเล่มนี้จะชี้ที่ท้ายคำเป็นเครื่องหมาย) ภาษาญวนเก่าออกเสียงจัตวาสูงเหมือนเสียงจัตวาธรรมดา จึงมีเสียงวรรณยุกต์เพียง 5 เสียงเหมือนภาษาไทย ไม่อาจทราบได้ว่าแต่เดิมมี 6 เสียงหรือไม่ อาจจะเป็นได้ว่าเสียงที่ 6 มาสูญหายไปในประเทศไทยด้วยอิทธิพลของภาษาไทย เพราะปรากฏว่าภาษาญวนเก่าที่จันทบุรีก็มี 5 เสียงเหมือนภาษาไทยเช่นกัน และชาวญวนที่อพยพเข้ามาใหม่ก็มีแนวโน้มที่จะสูญเสียเสียงวรรณยุกต์ที่ 6 ค้วย

สระเข้าใจว่าไม่มีปัญหา เพราะเท่าที่สำรวจเปรียบเทียบดู การออกเสียงสระของภาษาญวนเก่าตรงกับภาษาเวียดนามในปัจจุบัน จะมีปัญหาที่ตรงที่ว่าเสียงสระบางเสียงไม่มีในภาษาไทย ทำให้ยุ่งยากในการถอดอักษร เช่น ong ออกเสียงสระ เอะ ≠ ง รวมกัน เวลาถอดเป็นอักษรไทยจะเขียนว่า "เอาง"

พยัญชนะมีเสียงติดเพี้ยนกันมาก เขียนเหมือนกันจึงอ่านไม่เหมือนกัน เป็นเหตุให้ชาวมิถกคามนอกที่แม้จะรู้ภาษาญวนเก่าอย่างดี ก็ไม่อาจฟังวิทยุฮานอยหรือวิทยุไซ่งอนได้ แต่ก็มียืนยันว่า วิทยุไซ่งอนพอจะฟังได้มากกว่าวิทยุฮานอย ถึงกระนั้นก็ยังฟังรู้เรื่องยากเหลือเกินอยู่นั่นเอง ทั้งนี้คงจะเป็นเพราะว่านอกจากเสียงพยัญชนะจะอ่านติดกันไปหลายเสียงแล้ว คำศัพท์ของภาษาเวียดนามระหว่างศตวรรษครึ่งมานี้มีการพัฒนาไปมากมาย โดยภาษาญวนเก่าไม่ได้รับรู้เลย แต่กลับพัฒนาไปตามแนวทางของภาษาไทย โดยสร้างสำนวนเลียนแบบสำนวนไทยบ้าง หรืออาจจะแทรกคำไทยเข้าทั้งคั่นเลยก็มาก เรื่องนี้จะเอาไว้พิจารณาภายหลัง ณ ที่นี้เราจะพิจารณาเทียบกันเสียก่อนว่า เสียงพยัญชนะของภาษาญวนเก่าติดเพี้ยนไปจากภาษาเวียดนามอย่างไรบ้าง ดังต่อไปนี้

<u>อักษร</u>	<u>เสียงภาษาเวียดนาม</u>	<u>เสียงภาษาญวนเก่า</u>
ph	ฟ	พ
v	ว	ย
r	คย	ร
tr	จ	ตร, กร
x	ซ	ซ
ch	สกด	ก, ค

ที่ควรสังเกตก็คือ เสียง tr ของญวนเท่านั้น ถือกันว่าตองออกเสียง tr จึงจะถูกตอง แต่เวลาพูดบางคนก็ออกเสียง กร หรือ ก ก็มี ซึ่งถือกันว่า ออกเสียงไม่ชัด เหมือนในภาษาไทยคำว่า "ลืบทรี" บางคนออกเสียงเป็น "ลืบทรี" หรือ "ลืบที้" ซึ่งถือว่าไม่ชัด แต่ภาษาเวียดนามออกเสียงเป็น จ นอกจากนั้นก็พยัญชนะ nh ซึ่งออกเสียงเหมือน ญ ในภาษามคร หรือ gn ในภาษาฝรั่งเศส ในการถอดอักษรเป็นอักษรไทยเราจะใช้ ญ และอักษร ง ออกเสียงเหมือน g ในภาษาอังกฤษ ในที่นี้เราจะถอดเสียงออกเป็น ข

คงได้กล่าวมาแล้วว่า มีคำบางคำที่สันนิษฐานได้ว่าภาษาญวนเก่าปรับ ความหมายเพื่อเทียบเคียงหรือแปลภาษาไทย เช่น คำว่า "หย่า" ซึ่งแปลว่า ครบก็ได้ ตะก็ได้ ในภาษาเวียดนามมีคำที่ตรงกับคำว่า yes ในภาษาอังกฤษ คือคำ "เวิง" ซึ่งไม่มีใช้ในภาษาญวนเก่า หากภาษาญวนเก่าอยากจะใช้ก็จะพูด ว่า "ผายโดยหย่า" ซึ่งแปลว่า "ถูกต้องแล้วครับ" แต่จะไม่ใช้บ่อยนัก ส่วนที่ ตรงกับคำว่า "no" ภาษาเวียดนามใช้คำว่า "เคาง" ภาษาญวนเก่าจะ พูดว่า "เคางผายหย่า" แปลว่าไม่ใช่ครับ แต่จะไม่ใช้บ่อยนักเช่นกัน รวมความ ว่าภาษาญวนเก่าไม่มีสำนวนที่พอจะเทียบกับ yes, no ของภาษาฝรั่ง ภาษา ไทยก็ไม่มีเช่นกัน แต่จะมีสำนวนเหมือนภาษาไทยว่า "ใช่, ไม่ใช่" มากกว่า และนิยมใช้คำว่า "หย่า" ตรงกับภาษาไทยว่า "ครับ, ตะ" ซึ่งในภาษา เวียดนามไม่นิยมใช้บ่อยนัก นอกจากกับผู้ที่เคารพมาก ๆ จริง ๆ

คงได้กล่าวมาแล้วเช่นกันว่า เมื่อมาอยู่ในประเทศไทยแล้ว จำเป็น ต้องมีคำใหม่เพื่อเรียกสิ่งที่เกิดขึ้นภายหลังเนื่องจากไม่สนใจที่จะติดตามว่าชาว เวียดนามใช้คำอะไร ก็มีอยู่ 2 วิธี คือ ประดิษฐ์ศัพท์ใหม่โดยอาศัยศัพท์เก่าที่รู้ อยู่แล้ว เช่นสำหรับเรียก "เครื่องบิน" ซึ่งภาษาไทยในระยะแรกเรียกว่า "เรือบิน" ก็ประดิษฐ์คำว่า "เต้าไบ" (เต้า = เรือ/ไบ = บิน) ในขณะที่ ภาษาเวียดนามใช้คำว่า "ไม้ไบ" (ไม้ = เครื่อง/ไบ = บิน) ต้องการเรียก ชนบทช่วยก็ประดิษฐ์คำว่า "บันจ่วย" (บัน = ชนบ/จ่วย = กล่วย) เป็นต้น

ชื่อวิธีหนึ่ง ก็คือทับศัพท์ภาษาไทยเสียเลย เช่น วิทย์ก็พูดว่า "วิททำยู" ตามเสียงภาษาไทยเสียเลย ยังมีคำว่า กาทู (= ปลาทู), ทูเรียน (= ทูเรียน), แพบค (= เรือบค) เป็นต้น

การแทรกคำไทยเข้าในภาษาญวนเก่า (หรือแม่แต่ภาษาเวียดนาม ค่ายถาดทองการ) ทำได้งายมาก เพราะลักษณะของภาษาและโครงสร้างของประโยคเหมือนกันอยู่แล้ว คือ มีลักษณะเป็นคำโคด อาจจะเอาคำโคดมาต่อกันเป็นคำผสมได้ มีเสียงวรรณยุกต์เหมือนกัน ฉิดกันที่เสียงเอื้อนบ้างเท่านั้น การเรียงคำในประโยคที่มีระเบียบเหมือนกัน คือ เรียงประธาน กริยา และกรรมตามลำดับ คำขยายอยู่ข้างหลังเกือบทั้งหมด นอกจากบางคำ เช่น กาก แปลว่า ทุก (กากเง็อย = ทุกคน) ให้เอาไว้ข้างหน้า ซึ่งภาษาไทยก็ไว้ข้างหน้าเช่นกัน

น่าสังเกตอย่างมากอยู่คำหนึ่ง คือ คำว่า "น่า" อย่างเช่น นาคู, นากิน, นาฟง, นารัก, นาเกลียด เป็นต้น ภาษาญวนเก่าจะใช้คำ "น่า" เหมือนภาษาไทย คือ นากอย, นาอ้ง, นาแง, นาเทือง, นาแซก และจะใช้เช่นนี้กับทุกคำที่ในภาษาไทยนำหน้าด้วยคำว่า "น่า" ผู้วิจัยยังสืบไม่ได้ว่าภาษาเวียดนามใช้จำนวนนี้อย่างไร ลองเปิดพจนานุกรมภาษาอังกฤษ-เวียดนามดูพบว่า lovely = คางเอี้ยว, เปิดคำ คาง = worth, เปิดคำ ugly = เชี่ยวซา (ญวนเก่าออกเสียงเชี้ยวซา), เปิดคำ beautiful = แคม (ซึ่งภาษาญวนเก่าก็ใช้ในความหมายว่างาม ความหมายไม่ตรงนักกับคำว่าน่าดู) จึงไม่อาจจะทราบได้ว่าจะใช้คำ "คาง" แทนคำ "น่า" ของภาษาไทยได้ทุกแห่งหรือไม่

ต่อไปนี้จะรวบรวมข้อความของภาษาญวนเก่าเท่าที่สืบตามได้จากชาว
 มิตตคามนอก ผู้สูงอายุนี้อยู่ระหว่าง 70-96 ปี เนื่องจากผู้มีอายุต่ำกว่านี้ไม่
 สามารถพูดภาษาญวนเก่าได้อีกแล้ว จึงเชื่อได้ว่าอีกภายในไม่กี่ปีข้างหน้า ข้อมูล
 เกี่ยวกับภาษาญวนเก่า รวมทั้งเรื่องราวและขนบธรรมเนียมประเพณีของผู้สืบ
 เชื้อสายญวนเก่าแห่งหมู่บ้านมิตตคามจะจมสูญหายไปอย่างไม่มีวันกลับคืนมาอีก
 และผู้วิจัยเชื่อว่าคงจะไม่อาจไปสืบหาจากประเทศเวียดนามได้ เนื่องจากชาว
 ญวนเก่าที่อพยพเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านมิตตคามเป็นชาวลีน้อยที่ไม่มีความสำคัญ
 ในประเทศเวียดนามแต่ประการใด ทั้งสำเนียงและขนบธรรมเนียมก็คงเป็นของ
 ชนกลุ่มน้อยในอดีตที่ชาวเวียดนามคงลืมไปหมดสิ้นแล้ว และผู้สืบเชื้อสายของชน
 กลุ่มน้อยนี้ที่ยังหลงเหลืออยู่ในประเทศเวียดนาม ก็คงได้พัฒนาตนไปตามภาษา
 และขนบธรรมเนียมของชาวเวียดนามส่วนใหญ่ และก็ลืมอดีตแห่งบรรพบุรุษ
 ของตนจนสิ้นแล้ว หากจะยังคงเหลือข้อมูลหลักฐานให้เก็บได้บ้างในช่วง 10 ปี
 ข้างหน้านี้ก็คงต้องที่หมู่บ้านมิตตคามนอกนี้แหละ จึงควรหาวิธีช่วยกันเก็บไว้ให้
 มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แม้จะเป็นวัฒนธรรมที่ถูกนำมาจากนอกประเทศในสมัย
 หนึ่ง เช่นเดียวกับวัฒนธรรมไทยอื่น ๆ เป็นอันมาก แต่ก็ได้นำมาปฏิบัติและ
 พัฒนาอนุรักษ์ไว้บนดินแดนดินไทย โดยคนไทย เป็นเวลานานพอสมควร จึงควร
 ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยในอดีต เช่นเดียวกับวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่
 พัฒนาอยู่บนดินแดนดินไทย

เพื่อความกระจ่างชัดสำหรับนักวิชาการ ผู้วิจัยจะยกขึ้นสาธกทีละ
 ประโยค โดยถอดเสียงพูดเป็นอักษรไทย และยกภาษาเวียดนามมาเทียบเคียง
 ให้ดูเท่าที่จะทำได้ (ญ = ภาษาญวนเก่า, ว = ภาษาเวียดนามปัจจุบัน)

1. สวัสดิ์ศรีรับ (คะ) คุณครู
 ญ. หมั้น แช่ว ทยา เอาจ เทียบ
 ว. จ้าว เอาจ เทียบ

2. สวัสดี เธอไปไหนนะ

ญ. หมั่น เมีย ตี เกว คือ

ว. จ้าว บาน หมั่น อ้า

หมายเหตุ ภาษายวนเก่าชอบหักทหายโดยตามการเดินทาง เข้าใจว่าคงจะ
เลียนแบบธรรมเนียมไทย แต่ชาวเวียตนามเป็นห่วงเรื่องสุขภาพ

3. ขอขอบคุณครับ ผมไปโนนหนอย

ญ. กาม เอ็น หย่า ตูย ตี ค้าง เกีย โหมค อีต (พูดตาม
สำนวนไทย)

ว. กาม เอ็น โดย ตี เคื่อง เกีย

4. ไม่เป็นไร

ญ. เ कांग ลาม ชาว (พูดตามสำนวนไทย)

ว. เ कांग ย้าม

5. วันนี้ไม่ไปทำงานหรือ

ญ. ใจ เนีย เ कांग ตี ลาม เหยียก ฮา

ว. โสม เนีย เ कांग ตี ลาม เหยียก อ้า

6. ไม่ครับ ผมจะไปเที่ยว

ญ. เ कांग หย่า, ตูย ตี หย่าว หย่า

ว. เทื่อ เ อาง เ कांग, โดย ตี เจย

7. ว่างใหม่ ยุงจะตาย

ญ. กอ เหวิง เ कांग. กอ เหยียก เญีว กว่า

ว. กอ คยัน เ कांग. กอ เป็น ล้า

8. ก็โมงแล้ว เก้าโมงครึ่ง

ญ. เยอ ทื่อ เมีย. เยอ ทื่อ จิน เหวือย

ว. เมีย เยอ. จิน เยอ เคยือย

9. ผมเพิ่งได้พบหน้าพี่สาวเมื่อวานนี้เอง
 ฉ. ตูย เมี้ย หสับ หมัก จี่ ตูย ไร่ หนิง กวา
 ว. โตย เวื่อ หสับ จี่ โตย โสม กวา
10. ผাগใจเยี่ยมหมอควย
 ฉ. เหมิย เลย ทำ เทีย ทวก เยย
 ว. จอ โตย หอย ทำ บัก สี-
11. ทำอะไรนะ ฉันทุกภาษาญวน
 ฉ. ลาม ยี่ ค้อ ตูย น้อย เตียง อัน นาม
 ว. ลาม ยี่ โตย น้อย เตียง เหวียต
12. เรียนพูดภาษาญวนมาตั้งแต่เมื่อไร
 ฉ. เทาค น้อย เตียง อัน นาม เทอ ค้อ นาว
 ว. เทาค น้อย เตียง เหวียต บาว เยอ
13. จะเรียนหนังสือภาษาญวนกันเมื่อไร
 ฉ. จั้ง นาว เมี้ย เหลีบ เทาค ชัก อัน นาม
 ว. บาว เยอ เทาค ชัก เวียต
14. พ่อแม่ฉันมีลูก 5 คน ชาย 3 หญิง 2
 ฉ. จา แหม่ ตูย ก้อ กอง น้า เตื่อ, บา กราย ฮาย ฆ่าย
 ว. จา แหม่ โตย ก้อ น้า เจ็อย กอน, บา จาย ฮาย ฆ่าย
15. ผมมีพี่ชาย 1 คน พี่สาว 2 คน และน้อง 4 คน
 ฉ. ตูย ก้อ อัน โหมค เตื่อ, จี่ 2 เตื่อ, ยา แอม โป้น เตื่อ
 ว. โตย ก้อ โหมค เจ็อย อัน, ฮาย เจ็อยจี่, ว่า โป้น เจ็อย แอม
16. ขณะที่ครูพูด ก็จงฟังให้ดี ๆ
 ฉ. จั้ง นาว เทีย น้อย ที ผาย แง จอ ทั่น ถวก
 ว. เห เทีย ย่าว น้อย ล่า ผาย แง จอ ก็-

17. ต้องรีบไปเดี๋ยวนี้ มิฉะนั้นจะไม่ทันรถ
 ฉ. ผาย ตี โใบ เยื่อ, เ कांग ที่ ตี เ कांग กีบ แช
 ว. เนน ตี ใจ, เ कांग กือ เญื่อ แช
18. เนื้อหมูราคาแพงมาก เนื้อเบ็ดถูกกว่า
 ฉ. ถิก แหว กือ ย้า ล้า, ถิก หยิด แร่ เฮิน
 ว. ถิก เหลิ่น คัก ล้า, ถิก หวัก แก่หฺย เฮิน
19. ฉันทาย 3 รูป
 ฉ. หฺย หฺย บว ฮัน
 ว. โทย หฺย บว กาย ฮัน
20. ลากอน, ผมต้องไปแล้ว
 ฉ. หฺย หยา ตี เกรื่ออก, หฺย ผาย ตี โลย
 ว. จ้าว, โทย ตี เญื่อ

เท่าที่เปรียบเทียบให้คุณเพียงเท่านี้ก็พอจะเห็นแล้วว่า ภาษาญวนเก่ามีส่วนติดพันกับภาษาเวียดนามอยู่มาก ที่ยังเหมือนกันก็คือโครงสร้างของภาษาและคำศัพท์พื้น ๆ บางคำ หากชาวมิถตคามยังคงพูดภาษาญวนเก่าต่อไป ก็เชื่อได้ว่าภาษาของตนจะยิ่งติดพันจากภาษาเวียดนามมากยิ่งขึ้น เพราะต่างฝ่ายต่างพัฒนาไปคนละทาง แต่ทว่าเหตุการณ์นี้จะไม่เกิดขึ้นอย่างแน่นอน เพราะชาวมิถตคามพากันพูดภาษาไทยเป็นภาษาแม่เสียหมดแล้ว บางคนเป็นครูและอาจารย์สอนภาษาไทย และบางคนก็เป็นนักเขียนภาษาไทยเข้าชั้นวรรณกรรมไทยด้วย ภาษาญวนเก่าจะอยู่ในความทรงจำต่อไปหรือจะสูญหายไปกับอดีต ก็แล้วแต่ความสนใจของนักวิชาการในช่วง 10 ปีต่อไปนี้เป็นสำคัญ

ตัวอย่างภาษาญวนเก่าที่ชาวมิถตคามนอกเคยใช้กันมา จะพบได้อีกในบทต่อไปเมื่อกล่าวถึงขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวมิถตคาม หนังสือภาษาญวนเก่าที่พิมพ์ขึ้นในประเทศไทย เท่าที่สืบได้มีอยู่ 2 เล่ม คือ หมุกหลุก (แปลว่าหนังสือสวน) และ ซิดเทิง (แปลว่าคำสอนศาสนาคริสต์) ซึ่งจะคัดตอนให้คุณเป็นตัวอย่างในบทต่อไปเช่นกัน

ประเพณีของหมู่บ้านมิตตคาม

ประเพณีการเกิด

ชาวมิตตคามทั้ง 2 กลุ่มนับถือศาสนาคริสต์ ดังนั้นเมื่อมีสมาชิกเกิดใหม่ในครอบครัว ประเพณีแรกที่เกี่ยวข้องจะต้องรีบจัดการก็คือ จัดการให้ทารกได้รับศีลล้างบาป พิธีต้องไปหาที่โบสถ์ โดยปกติจะเป็นหน้าที่ของฝ่ายบิดาที่จะต้องไปปรึกษาบาทหลวงเจ้าอาวาสเพื่อตกลงเวลาประกอบพิธี ในปัจจุบันมักจะรอประกอบพิธีล้างบาปที่เดียวให้ทารกหลาย ๆ คนพร้อม ๆ กัน และมักจะนัดวันอาทิตย์เวลาหลังพิธีมิสซารอบสาย และระหว่างพิธีจะใช้ภาษาไทยทันสมัยทั้งหมด แต่หากก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้นไปมิใช่เช่นนั้น ทางฝ่ายมิตตคามในแต่เดิมคงได้ใช้ภาษาโปรตุเกสปนภาษาลาตินเหมือนกับที่ปฏิบัติกันในประเทศโปรตุเกสขณะนั้น ครั้นถึงภาษาโปรตุเกสก็คงได้เห็นมาใช้ภาษาไทยแบบเก่าซึ่งมีลักษณะพิเศษราวกับเป็นภาษาไทยถิ่นของหมู่บ้านแห่งนี้คงได้กล่าวมาแล้ว และคงไม่เคยได้ใช้ภาษาเขมรในโบสถ์เลยคงได้กล่าวมาแล้วเช่นกัน ส่วนชาวมิตตคามนอกขณะนิยมใช้ภาษาญวนเก่าในหมู่บ้าน ก็ใช้ภาษาญวนเก่าในพิธีล้างบาปด้วย ในสมัยนั้นนิยมรีบให้ทารกได้รับศีลล้างบาปโดยเร็วที่สุดเท่าที่เจ้าอาวาสจะนัดหมายได้ เพราะในสมัยก่อนทารกอาจจะตายเสียเมื่อไรก็ได้ หากทารกตายไปก่อนได้รับศีลล้างบาป พ่อแม่จะเสียใจมาก เพราะถือว่าวิญญาณของทารกจะไม่ได้ขึ้นสวรรค์ การล้างบาปจึงมักจะทำกันเป็นรายตัว ระหว่างพิธีจะให้ศีระขงเอาฤกษ์ 1-3 ครั้งก็ได้ โดยเสียค่าธรรมเนียมบำรุงวัดตามอัตราที่ทางวัดกำหนดไว้ ส่วนพิธีล้างบาปนั้นไม่มีค่าธรรมเนียม หากจะบริจาคเท่าใดหรือไม่ก็ได้ ครั้นได้เวลานัดหมายแล้ว บิดามารดาของทารกก็ต้องปรึกษากันเลือกพ่อหรือแม่ทูลหัวให้ทารก คือถ้าทารกเป็น

ชายก็หาพ่อทูลหัว (godfather) ชาวมิสซิกอนินิยมเรียกเป็นภาษาโปรตุเกสว่า "คิน" ส่วนภาษาญวนเก่าเรียกว่า "บ่อ" หากทารกเป็นหญิงก็ต้องหาแม่ทูลหัว (godmother) ซึ่งชาวมิสซิกอนินเรียกว่า "คิน" เช่นเดียวกับที่เรียกพ่อทูลหัว ส่วนภาษาญวนเก่าเรียกว่า "ยู" คำเหล่านี้ยังนิยมใช้กันอยู่ในหมู่บ้านมิสซิกอนินจนทุกวันนี้ ทั้งนี้ก็เพราะว่าคำในภาษาไทยไม่กะทัดรัดน่าใช้เท่าที่ตนเอง บิดามารดากับพ่อหรือแม่ทูลหัวจะปรึกษากันว่า จะเลือกนักบุญท่านใดเป็นผู้อุปถัมภ์ทารกคนนั้น ส่วนมากจะเลือกนักบุญเกี่ยวกับนักบุญของพ่อหรือแม่ทูลหัว ด้วยเหตุผลว่าเพื่อให้จำง่าย และส่วนมากผู้ชายจะเลือกนักบุญยอแซ (St. Joseph) และผู้หญิงจะเลือกมาเรีย (St. Mary) นามนักบุญอุปถัมภ์จะกลายเป็นชื่อทางศาสนา (Christian name) ไปด้วยในตัว ในปัจจุบันไม่สู้ถือข้อนี้ จึงได้มีชื่อทางศาสนาแปลก ๆ และต่าง ๆ กันมาก

เมื่อหาพ่อหรือแม่ทูลหัวได้แล้ว ก็ยังต้องหากันผู้เด็กซึ่งจะต้องเป็นสตรีสาว และนิยมใช้สาวโสดที่มีความสนิทสนมกับครอบครัว ส่วนมากจะเป็นน้ำสาวอาสา หรือพี่สาวของทารก นอกจากนั้นก็มักจะเตรียมเบาะขาวสะอาด เสื้อขาวสะอาดสำหรับทารก และเทียน ๑ เล่ม สำหรับใช้ในพิธี

ถึงเวลานัดหมาย ทุกคนจะพร้อมกันที่หน้าประตูโบสถ์ข้างนอก บาทหลวงสวมเครื่องแบบสำหรับพิธีเล็ก คือสวมเสื้อขาวครึ่งท่อนทับเครื่องแบบปกติ มีผ้าห้อยคอสีม่วงย้วยยาวลงเกือบถึงเข่า มีเด็กช่วยจารีตติดตามมาด้วย ๑-๒ คน สวมเครื่องแบบคล้ายบาทหลวง

ครั้นทุกอย่างพร้อมแล้ว บาทหลวงก็ทำเครื่องหมายเริ่มสวดแล้วหันมาถามพ่อหรือแม่ทูลหัวว่า "เอ็งนามอะไร" (ภาษาญวนเก่า^๑ : เมีย เทน คี ยี่)

^๑ ความหมายเหมือนภาษาไทยเก่า

ชายก็หาพ่อทูลหัว (godfather) ชาวมิสซิกอนินิยมเรียกเป็นภาษาโปรตุเกสว่า "คิน" ส่วนภาษาญวนเก่าเรียกว่า "บ่อ" หากทารกเป็นหญิงก็ต้องหาแม่ทูลหัว (godmother) ซึ่งชาวมิสซิกอนินเรียกว่า "คิน" เช่นเดียวกับที่เรียกพ่อทูลหัว ส่วนภาษาญวนเก่าเรียกว่า "ยู" คำเหล่านี้ยังนิยมใช้กันอยู่ในหมู่บ้านมิสซิกอนินจนทุกวันนี้ ทั้งนี้ก็เพราะว่าคำในภาษาไทยไม่กะทัดรัดน่าใช้เท่าที่ตนเอง บิดามารดากับพ่อหรือแม่ทูลหัวจะปรึกษากันว่า จะเลือกนักบุญท่านใดเป็นผู้อุปถัมภ์ทารกคนนั้น ส่วนมากจะเลือกนักบุญเกี่ยวกับนักบุญของพ่อหรือแม่ทูลหัว ด้วยเหตุผลว่าเพื่อให้จำง่าย และส่วนมากผู้ชายจะเลือกนักบุญยอแซ (St. Joseph) และผู้หญิงจะเลือกมาเรีย (St. Mary) นามนักบุญอุปถัมภ์จะกลายเป็นชื่อทางศาสนา (Christian name) ไปด้วยในตัว ในปัจจุบันไม่สู้ถือข้อนี้ จึงได้มีชื่อทางศาสนาแปลก ๆ และต่าง ๆ กันมาก

เมื่อหาพ่อหรือแม่ทูลหัวได้แล้ว ก็ยังต้องหากันผู้เด็กซึ่งจะต้องเป็นสตรีสาว และนิยมใช้สาวโสดที่มีความสนิทสนมกับครอบครัว ส่วนมากจะเป็นน้ำสาวอาสา หรือพี่สาวของทารก นอกจากนั้นก็มักจะเตรียมเบาะขาวสะอาด เสื้อขาวสะอาดสำหรับทารก และเทียน ๑ เล่ม สำหรับใช้ในพิธี

ถึงเวลานัดหมาย ทุกคนจะพร้อมกันที่หน้าประตูโบสถ์ข้างนอก บาทหลวงสวมเครื่องแบบสำหรับพิธีเล็ก คือสวมเสื้อขาวครึ่งท่อนทับเครื่องแบบปกติ มีผ้าห้อยคอสีม่วงย้วยยาวลงเกือบถึงเข่า มีเด็กช่วยจารีตติดตามมาด้วย ๑-๒ คน สวมเครื่องแบบคล้ายบาทหลวง

ครั้นทุกอย่างพร้อมแล้ว บาทหลวงก็ทำเครื่องหมายเริ่มสวดแล้วหันมาถามพ่อหรือแม่ทูลหัวว่า "เอ็งนามอะไร" (ภาษาญวนเก่า^๑ : เมีย เทน คี ยี่)

^๑ ความหมายเหมือนภาษาไทยเก่า

พ่อ (หรือแม่) ทูลหัว ตอมแทนทาร์กว่า "ข้าพเจ้านามะชื่อขอแซ"
(ภาษาฉวนเกา: โทย¹ เตน ยูเย)

บาทหลวงถามต่อไปว่า "เอ็งขอสิ่งใดแต่พระสมัยของพระเจ้า"
(ภาษาฉวนเกา: เมีย ซิน คี ยี่ กุง โห้ย หั้น คี๊ก จิว เทรีย)

พ่อทูลหัวตอบ "ข้าพเจ้าขอซึ่งความเชื่อ" (ภาษาฉวนเกา: โทย ซิน คี๊ก หิน)

บาทหลวงถาม "อันว่าความเชื่อนั้นจะเป็นผลประโยชน์แก่ตนประการใด" (ภาษาฉวนเกา: คี๊ก หิน กอ อีต เหลี่ย ยี่ จอ เมีย)

พ่อทูลหัวตอบ "อันความเชื่อนั้นจะบันดาลให้ข้าพเจ้าได้ถึงซึ่งชีวิตร์
ช้วนันคร" (ภาษาฉวนเกา: คี๊ก หิน จอ โทย คัง เลน เนือก เทียง ค่าง)

บาทหลวงหยิบเกสือชนิดหนอยใส่ปากทาร์กพอให้รู้สึกเค็มเพื่อเตือนสติว่า
ต่อไปจะต้องเป็นเกสือคองโลกคังพระคำรัสของพระเยซู ต่อจากนั้นก็ถามต่อไปว่า
"เอ็งทิ้งละผีศาจหรือไม่" (ภาษาฉวนเกา: เมีย บอ มา กวี จัง)

พ่อทูลหัวตอบ "ข้าพเจ้าทิ้งละเสียเจ้าข้า" (ภาษาฉวนเกา: โทย บอ)

บาทหลวงถาม "อันกิจการงานทั้งปวงของมัน, เอ็งก็ทิ้งละเสียค้วยหรือ"
(ภาษาฉวนเกา: กุง กาก เทียยก มา กวี เมีย กอ บอ จัง)

พ่อทูลหัวตอบ "ข้าพเจ้าทิ้งละเสียเจ้าข้า" (ภาษาฉวนเกา: โทย บอ)

บาทหลวงถาม "แลสารพักโอโดงของมัน, เอ็งก็ละทิ้งเสียค้วยหรือ"
(ภาษาฉวนเกา: กุง กาก ซื่อ ยา หยุก มา กวี เมีย กอ บอ จัง)

¹คำแทนตัวบุรุษที่ 1 เอกพจน์ ถ้าเป็นภาษาพูดใช้ "ตวย" ส่วนภาษาเขียน
หรือพูดอย่างเป็นทางการใช้ "โทย"

พ่อทูลหัวตอบ "ข้าพเจ้าถึงละเจ้าข้า" (ภาษามอญเก่า: โทย บ่อ)

บาทหลวงนำหน้าเดินเข้าไปในโบสถ์เปลี่ยนผ้าห้อยคอกจากสีม่วงเป็นสีขาว
เจมน้ำมันศักดิ์สิทธิ์ที่ยอดคอกและที่ไต่ท้ายห้อยแล้วถามต่อไปว่า "เอ็งเชื่อถึงพระองค์
บิดา ผู้ทรงฤทธานุภาพทุกประการ, เป็นท่านผู้สร้างฟ้าแลแผ่นดิน, เอ็ง
เชื่อหรือ" (ภาษามอญเก่า: เมีย กอ ดิน คีจ จิว เทรีย ล่า จา, แพบ เตาก
โย กุง, หยิ่ง เนน เทรีย เค็ด, เมีย กอ ดิน จัง)

พ่อทูลหัวตอบ "ข้าพเจ้าเชื่ออยู่เจ้าข้า" (ภาษามอญเก่า: โทย ดิน)

บาทหลวงถาม "เอ็งเชื่อถึงพระเยซูคริสตผู้บุตรพระเจ้าองค์เดียว,
เป็นเจ้าแห่งเราทั้งหลาย, ไค้บังเกิดมาแลรับซึ่งมหาทรมาน, เอ็งเชื่อหรือ"
(ภาษามอญเก่า: เมีย กอ ดิน กอน โหมค คีจ จิว จา, ล่า คีจ จิว เย ยู คี
รี ชี โท, ล่า จิว จุง โทย. มา ชวง หาย จิว หนาน, เมีย ดิน จัง)

พ่อทูลหัวตอบ "ข้าพเจ้าเชื่ออยู่เจ้าข้า" (ภาษามอญเก่า: โทย ดิน)

บาทหลวงถาม "เอ็งเชื่อถึงพระจิตเจ้าด้วยหรือ? เอ็งเชื่อพระสมัย
ศาพอลัสกา, ผละกุศลแห่งจำพวกอันศักดิ์สิทธิ์นั้นก็เป็นมูลแผ้วถึงกันดิน, ไปรบบาย
ก็หลุดหาย, ภายะศัวัจะกลับเป็นขึ้นมา แลชีวิตอันคงอยู่เป็นนิรันดร, เอ็งเชื่อ
อยู่หรือ?" (ภาษามอญเก่า: เมีย ดิน คีจ จิว ทัน เทิน, ดิน กอ โทย ทัน ชัง
กอ เออ คาย เท เนีย, กาก ทัน กุง เทาง เกาง. ดิน แพบ ทา โทย,
ดิน ถิต มิน ไร่ ชาว เซาง หลาย, หัง เหยอง เพื่อก เคีย เคีย, กอ ดิน จัง)

พ่อทูลหัวตอบ "ข้าพเจ้าเชื่ออยู่เจ้าข้า" (ภาษามอญเก่า: โทย ดิน)

บาทหลวงถาม "เอ็งขอสิ่งอันใด" (ภาษามอญเก่า: เมีย จิน เก้ว ยี่)

พ่อทูลหัวตอบ "ข้าพเจ้าขอรับศีลล้างบาปเจ้าข้า" (ภาษามอญเก่า:
โทย ชิน แพบ เหลือ โทย)

บาทหลวงถามว่า "เอ็งสมัครเต็มใจรับศีลล้างบาปหรือ" (ภาษามอญ
เก่า: เมีย กอ คัน เลาง จิว แพบ เหลือ โทย จัง)

พอลหิ้วคอบ "ข้าพเจ้าสมัครเต็มใจเข้าข้า" (ภาษาญวนเก่า: โดย
กัน เลาง)

พอลหิ้วเอามือประคองศีรษะทารก ยกให้ขึ้นออกจากเบาะ บาทหลวง
เห็นว่าพอไหลน้อย ๆ ลงบนศีรษะของทารกพลางสวดเป็นภาษาลาติน ซึ่งแปลเป็น
ไทยได้ว่า "ข้าพเจ้าวางทานในนามของพระบิดา พระบุตร และพระจิต อาแมน"
เช็ดศีรษะเด็กให้แห้ง แล้วจุกเทียน บาทหลวงเจิมน้ำมันเสกบนหน้าผาก มอบเทียน
ให้เป็นความสว่างนำทางทารกนั้นไปจนตลอดชีวิต มอบเสื้อผ้าให้ระลึกว่าจะต้อง
รักษาจิตใจให้สะอาดผ่องแผ้วเสมอเป็นอันจบพิธี หากจะศีรษะถึงก็ตีตอนเริ่มพิธี
ตอนเดินเข้าโบสถ์ และตอนเพ็ญบนศีรษะ ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นไปถือว่าทารกคนนั้น
เป็นคริสตชนคนหนึ่งแล้วอย่างสมบูรณ์

จบพิธีแล้วทุกคนจะต้องไปยังสำนักงานทะเบียนของวัด เพื่อบันทึกลง
ทะเบียนไว้เป็นสำคัญ ทะเบียนนี้เป็นหลักฐานที่คัมภีร์ รัฐบาลไทยยอมรับว่าเป็น
เอกสารที่ใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงได้จนตราบเท่าทุกวันนี้ โดยการทำทะเบียนที่
เรียบร้อยรัดกุม เช่นนี้แหละชาวคริสต์คาทอลิกจึงมีสถิติค่อนข้างแม่นยำตรง

การกล่อมเด็ก

สำหรับชาวมิชชันนารีใน ไม้อาจสืบได้ว่าขณะที่ใช้ภาษาโปรตุเกสอยู่นั้น
ได้กล่อมเด็กอย่างไรกันบ้าง และไม่ทราบได้ว่าระยะที่ใช้ภาษาเขมรกันอยู่นั้น
ได้มีการกล่อมเด็กเป็นภาษาเขมรบ้างหรือไม่ แต่ก็น่าจะเชื่อว่าเพลงปลอบใจแม่พระ
ในพิธีถอดพระเยซูลงจากกางเขน (ดูเรื่องพิธีถอดพระ หน้า 105-6) อาจจะได้
ทำนองมาจากเพลงกล่อมเด็กภาษาเขมรบ้างก็ได้ ส่วนเนื้อร้องแปลจากเนื้อร้อง
เดิมภาษาโปรตุเกส

สำหรับชาวมิชตคามนอก ขณะที่ใช้ภาษาญวนเก่าอยู่นั้น ได้ชื่อว่ามีเพลง
กล่อมเด็กที่ไพเราะมาก เล่ากันว่าในสมัยนั้นใครเดินเข้าไปในหมู่บ้านจะได้ยิน
เสียงเพลงกล่อมเด็กแว่วอยู่เสมอ ไม่นานโน้นก็บ้านนี้ เพราะผู้เป็นมารดา
ทั้งหลายมีความภูมิใจและประกวดประชันกัน เอื้อนท่อนองให้ไพเราะเพราะพริ้ง
โดยร้องให้ดังเผื่อแผ่ชาวบ้านด้วย และไม่มีใครว่าใคร เพราะทุกคนชอบฟัง
นำเสียดายที่ไม่ได้เคยมีการรวบรวมเก็บไว้เลย ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2
ไม่มีใครกล้าร้อง เพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐนิยมในสมัยนั้น หลังจากนั้นก็ได้
ยินเพลงดังกล่าวนี้อีก ขณะนี้ยังมีผู้พอจะร้องได้บ้างเพียงไม่กี่คน และทุกคนบ่นว่า
ลืมไปหมดแล้ว เท่าที่พอจะเก็บรวบรวมมาได้ มีเนื้อร้องดังต่อไปนี้ (เสียงร้อง
ไปรคฟังจากเทปบันทึกเสียง)

1. หงู คี ที หงู จอ โรย
เค หม่ม คี เจอ มัว โยย อัง เย้ย เตรีว
มัว โยย เจอ กวาง เจอ เตรีว
มัว โยย เนื่อก หมั่ง เทม เตรีว อัง เออ เอียง

แปลว่า: จะหลับก็หลับไปเสีย

ให้แม่ไปตลาดซื้อปูนมากินกับพลู

ซื้อปูนที่ร้านขายพลู

ซื้อปูนน้ำเค็มป้ายพลูกินสบายใจ

2. กอง อาย น้ำ หุ่นง เคาก เออ ว้าย
รอย เมีย ยัก ค้อ ชาว เมีย เคาง เออ เอียง

แปลว่า: ลูกใครหวางอแงร้องไห้อยู่นั้น

ไม้เรียวเหน็บอยู่นั้นทำไมจึงไม่ยอมสงบ

3. หั่ง เกาก หลัง ก้า เขื่อ เออ เขาง
 ช้าง เบียง บัก คั่ง หลัง โทย เออ เจื่อ
 สั่ง ไร่ โทย ท่า เนอก เมื่อ
 โทย ฮั่ง ก้า กั่ง โทย เจื่อ หลัง เออ เขาง

แปลว่า: ตัวเหียงมปลากกลางแม่น้ำ

ลงทะเลลึกซาจับปลาได้ก็จริงแต่ข้านี้เปื้อน
 สู้คอยวันฝนตกจะได้อำมน้ำฝน
 ซากินปลาน้ำคั้นเพราะเปื้อนค้ำน้ำลึก

4. กอง แมว กอง จวก กอ ควย
 เอาจ แทร กอ มัก โน้ย เค้าง กอ กวาย

แปลว่า: แมวและหนูมีหาง

ไม้ไผ่มีตา หม้อดินมีหู

5. หงู คี ที่ หงู จอ ร้อย
 จอ แหม โย เบ็บ หลุก โน้ย เนี้ยว เออ เกม

แปลว่า: จะหลับก็หลับไปเสีย

ให้แม่เขาครัวคนหม้อหุงข้าวเสียที

6. กอ คี เตี้ยว โท้น เทรราว หมู่า
 เปื้อน นอ เปื้อน คอย เตี้ยก ทา เค็ม เล่าง
 จา นั้ง ตร้า หรู เขาง เขาง
 เเทิน หั่ง ล้าม เมือง จั่ง ห้าง ญ่อ กอน
 บาว เขี้ยว ที่ กุง จั่ง กอน
 เอ็น เตียง โย เตียม จอ งอน หรู แจ
 ฮาย กอน คอย บุง แมต แม
 โหมย ไร่ ยุ่ม เคอ ก้า แพ้ เคอ เล่าง

แปลว่า: บางครั้งเกิดความยากแค้นในครอบครัว
 บางมืออึดบางมืออ่อนน่าอนาถใจ
 พอก็เอาแต่กินเหล้าเมายา
 ทำมาหาได้ไม่เคยคิดถึงลูก
 ได้เท่าไรไม่เคยเหลือถึงบ้าน
 เล่นกินให้สบายอารมณ์คน
 ลูกสองคนทิวจนทองแขวน
 ทุก ๆ วันอาศัยกาแฟประทังทิว

7. อา ทาน รัง อัส เด ชู เทย
 ชาว กอน เบีย เขีย เจ้า แม่ โหมค เลีย
 เกาง แหม เขื่อง นวย จอ กอน เค้าง บาก
 โง้ย ค้า เหมค เขียว กุง เบีย ยี่ กอน
 เขื่อ แมว หวอด งอน แหม ค้า ยัน เค
 เบน เขื่อจ จอ แหม เบน ราว กอน น้ำ

แปลว่า: แม่รำพึงว่าลูกเอ๋ย
 ทำไมลูกจึงไม่พูดกับแม่สักคำ
 แม่ได้เลี้ยงลูกให้เงินทองทุกอย่างแก่ลูก
 หัวเข่าเมื่อยอ่อนเพลียก็เพื่อลูก
 ของมันของหวานแม่สู้ออกไว้ให้ลูกกิน
 ที่เบียดที่ขื่นแม่สู้นอนเพื่อให้ลูกได้นอนที่แห้ง

ประเพณีแต่งงาน

ชายหนุ่มหญิงสาวแห่งหมู่บ้านมิตตคามในปัจจุบันมีการศึกษาที่เป็นส่วนใหญ่ ในหมู่บ้านมีโรงเรียนใหญ่ ๆ ชั้นดี เช่น โรงเรียนเซนต์คาเบรียล โรงเรียนเซนต์ฟรังส์ โรงเรียนโยนออฟอาร์ค โรงเรียนโยนออฟอาร์คพาณิชยการ โรงเรียนคอนเซ็ปชัน โรงเรียนพันธะศึกษา โรงเรียนนฤมลทิน นอกจากนั้นยังมีโรงเรียนเล็ก ๆ ประเภทอนุบาลและกวดวิชาอีกหลายโรงเรียนชาวมิตตคาม จบปริญญาทั้งในและนอกประเทศมากมายและที่กำลังศึกษาอยู่ก็มาก ที่กำลังรับราชการอยู่ก็มากด้วย บุคคลเหล่านี้นิยมเลือกคู่ชีวิตกันเองและจัดงานวิวาทเหมือนคนไทยอื่น ๆ รวมทั้งการรดน้ำคูปาวสาวและการเลี้ยงมงคลด้วย มีพิเศษเพิ่มขึ้นในฐานะเป็นชาวคริสต์ก็คือ ก่อนการรดน้ำและการเลี้ยงคูปาวสาวจะต้องเข้าโบสถ์ปฏิญาณตนต่อกันต่อหน้าพระผู้เป็นเจ้าโดยมีบาทหลวงและผู้ร่วมพิธีเป็นพยาน พิธีในโบสถ์มีสาระสำคัญเพียงแต่ว่า บาทหลวงถามความสมัครใจโดยเรียกชื่อเจ้าบ่าวแล้วก็เจ้าสาวที่ละคนว่าสมัครเต็มใจรับอีกฝ่ายหนึ่งเป็นสามีหรือภรรยาไปจนตลอดชีวิตหรือไม่ หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตอบว่า "ไม่" ก็เป็นอันว่าพิธีล้มเพียงแค่นั้น ซึ่งยังไม่เคยปรากฏเลย พิธีนอกจากนั้นเป็นพิธีเสริมเท่านั้น ซึ่งมุ่งไปในทางอวยพรให้คูปาวสาวและเตือนสติคูปาวสาวรวมทั้งผู้เคยเป็นคูปาวสาวเป็นสำคัญ

นับถอยหลังขึ้นไปตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นไป การค้นหาเป็นเช่นนั้นไม่ การแต่งงานที่เป็นไปตามประเพณีของหมู่บ้านมิตตคามทั้งในและนอกจะต้องมีการสู่ขอกันก่อน หลังจากทาบทามกันอย่างไม่เป็นทางการจนเป็นที่ตกลงกันแล้ว ฝ่ายชายจะต้องแต่งตั้งเถ่าแก่ไปสู่ขอจากผู้ปกครองของฝ่ายหญิง ผู้ปกครองฝ่ายหญิงจะต้องเจรจาอีกเงื่อนไขพอเป็นพิธี เช่น กล่าวว่าคุณสาวของตนอายุยังน้อย บ้าง รูปร่างหน้าตาไม่สวยบ้าง งานบ้านการเรือนยังไม่เก่งบ้าง ฯลฯ ในที่สุดก็ตกลงรับหมั้นโดยรับของหมั้นที่ใดตกลงเรียกร้องกันไว้ล่วงหน้าแล้ว การหมั้นเป็นเรื่องของผู้ใหญ่ต่อผู้ใหญ่ ทุหมั้นอาจจะไม่เคยรู้จักกันมาก่อนเลยก็ได้ และอาจจะ

มีการถามความสมัครใจคู่หมั้นในอนาคตก่อนล่วงหน้าหรือไม่ก็ได้ หากผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงตกลงก็ถือว่าฝ่ายหญิงยินยอม ในวันหมั้นนั้นเองก็จะมีการเสี้ยงกันนิกคหน้าโดยฝ่ายหญิงเป็นเจ้าของภาพ สิ่งที่ขาดไม่ได้ คือ สุรา บุหรี่และหมาก การคลุมถุงชนคงได้เกิดขึ้นบ่อยในสมัยนั้น ก็คงจะเหมือนกับในหมู่บ้านอื่น ๆ ทั่วไปในสมัยนั้น จนพระสังฆราชหลุยส์ เว (Louis Vey) ต้องออกหนังสือเวียนในปี ค.ศ. 1892 (พ.ศ. 2435) กำชับครอบครัวชาวคริสต์ในสมัยประมาณ 1 ศตวรรษมาแล้วว่า

อันว่าเมื่อจะยกลูกหลานให้เป็นเมียเขา, ลางคนที่เรียกเอาเงินจากลูกเขยสิบคำสิ่งบาง, ซึ่งหนึ่งบาง, ทำดังนี้ทานว่า, คุณเหมือนหนึ่งขายลูกหลานไปเป็นเขา, และเป็นทีชดชวางมิให้หนุ่มสาวที่รักใคร่กันรับรู้คือมาตุรีโมนีโอ, มินจึงลอบคบกันกระทำบาปนอกพระชารมา, เหตุฉะนี้ทานสั่งว่า อย่าไคชายลูกหลานคังนี้, วนแควาพอแมยากจนจริง, ทานจึงโปรดให้เรียกเอาเงินจากลูกเขยนั้นพอสมควร¹

ครั้นหมั้นกันเรียบร้อยแล้ว ผู้ใหญ่ทั้ง 2 ฝ่ายจะต้องพากันไปหาบาทหลวงเจ้าอาวาสเพื่อตกลงวันและเวลาทำพิธีสมรสในโบสถ์ซึ่งสมัยนั้นเรียกว่า "ศีลกล่าว" (ภาษาญวนเก่า: แพบ โสณ โป้ย) รวมทั้งตกลงเรื่องความหรูหราในการประดับโบสถ์และที่ระฆัง ซึ่งแบ่งออกเป็นชั้น 1 ชั้น 2 และชั้น 3 ตามความสมัครใจที่จะบริจาคปัจจัยบำรุงโบสถ์ หากฝ่ายชายกับฝ่ายหญิงสังกัดคนละโบสถ์ก็ถือเป็นธรรมเนียมว่าจะต้องประกอบพิธีในโบสถ์ของฝ่ายหญิง ตกกลงกันเรียบร้อยแล้วลงมือเตรียมงานซึ่งจะต้องมีช่วงเวลาไม่น้อยกว่า 15 วัน เพราะเจ้าอาวาสจะต้องประกาศให้สัตบุรุษทั้งหลายได้ทราบทั่วกันในระหว่างพิธีมิสซาร์นอาทิตย์ 3 วันอาทิตย์หรือวันฉลองของควยบังคับ คำประกาศภาษาไทยสมัยก่อนมีสูตรว่าคังนี้

¹กำหนดของพระสังฆราช ค.ศ. 1892 หน้า 25.

เคษะคุณพระเจ้าโปรก... (ออกชื่อศาสนาและชื่อตัวของเจ้าบ่าว) ลูกตาม
 ชารมาแห่ง... (ออกชื่อศาสนาและชื่อตัวของบิคาเจ้าบ่าว) ผู้พ่อและ...
 (ออกชื่อศาสนาและชื่อตัวของมารดาเจ้าบ่าว) ผู้แม่ฝ่ายข้างหนึ่ง แล...
 (ออกชื่อศาสนาและชื่อตัวของเจ้าสาว) ลูกตามชารมาแห่ง... (ออกชื่อ
 ศาสนาและชื่อตัวของบิคาเจ้าสาว) ผู้พ่อแล... (ออกชื่อศาสนาและชื่อตัว
 ของมารดาเจ้าสาว) ผู้แม่ฝ่ายข้างอื่น, ไคมีคำสัญญาแก่กันว่าจะรับเป็น
 คู่สามีภรรยา ครอบงำเดียวกันตามระบอบธรรมเนียมพระศาสนาคริสต์.
 ปาวบอหนหนึ่ง (หนสอง, หรือหนสาม แลวแตกณี) ถ้าผู้ใดเห็นมีข้อ
 ขัดขวางประการใดประการหนึ่งมีใหญ่มีชื้อนรับศีลมาตรีโมนีไคควยกันไค,
 จำเป็นเรียนพระสงฆ์ท่านเจ้าวัดไคทราบขอขจัดขวางนั้นก่อนถึงวันรับศีล
 มาตรีโมนีไค; ถ้าไคครูแลมีไคไปสำแดงแก่พระสงฆ์มีบาปอันหนักแลจะตอง
 อยู่ในอาญาโทษแห่งพระสมัยเป็นอันหนักควย
 ถ้าเป็นผู้พ่อกับแม่ผู้จึงตองยกคำ "ลูกตามชารมาแห่ง... แลป่าวร้อง
 ว่า "พ่อกับแม่ฝ่ายแห่ง... ไคไคถึงแก่ความตาย"

ลูกตามชารมา = ลูกที่เกิดขึ้นจากพ่อแม่ที่แต่งงานกันถูกต้อง มิฉะนั้น
 จะไม่กล่าวคำนี้

มาตรีโมนีไค = ศีลสมรส เป็นภาษาโปรกเทศ ต่อมามีเรียกว่าศีลกล่าว

ในวัดนักบุญฟรังซิสของหมู่บ้านมิตตคามนอกจะประกาศเป็นภาษาญวนเก่าวว่า

ลาว จอ อัน แอม ไฮ, ทราย ลา

... (ออกชื่อศาสนาและชื่อตัวของเจ้าบ่าว) จา ลา... (ออกชื่อศาสนาและ
 ชื่อตัวของบิคาเจ้าบ่าว) แหม ลา... (ออกชื่อศาสนาและชื่อตัวของมารดา
 เจ้าบ่าว) ชาย ลา... (ออกชื่อศาสนาและชื่อตัวของเจ้าสาว) จา ลา...
 (ออกชื่อศาสนาและชื่อตัวของบิคาเจ้าสาว) แหม ลา... (ออกชื่อศาสนา
 และชื่อตัวของมารดาเจ้าสาว)

สุาย เจ็อย เน็ญ ก้อ ฮี้ ลาม บ่าน กุง ฉิว, ยี้ บัง อาย เท็ญ ก้อ, จัน
 เทรอ ยี้, ผาย ตริน จอ ลิน หมุก ไฮ, อาย เบ็ยก มา จัง ตริน ที ผาม
 โศย หน่ง

ที่ข่าวประกาศเช่นนี้ นอกจากเพื่อให้คนทั้งหลายได้ทราบล่วงหน้าแล้ว ยังมีผลบังคับให้ทุกคนที่ทราบประกาศช่วยกันสอดส่องดูแลมิให้การสมรสเป็นโมฆะ ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นจากกรณีที่ว่า 1) เจ้าบ่าวกับเจ้าสาวเป็นญาติสนิทกันเกินไป 2) ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแต่งงานแล้วและคู่ครองยังมีชีวิตอยู่ แม้จะหย่ากันตามกฎหมายแล้วก็ถือว่าแต่งงานใหม่ไม่ได้ 3) ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ปฏิญาณตนต่อหน้าพระเจ้าอย่างเปิดเผยว่าจะถือโสดและยังไม่พินกำหนดการปฏิญาณตน

พิธีสมรสในโบสถ์สมัยก่อนจะเริ่มทำกันในตอนเช้าระหว่าง 6.00-7.00 น. พิธีในโบสถ์กินเวลาประมาณ 1 ชั่วโมง เสร็จแล้วก็แห่กันมาที่บ้านของเจ้าสาวซึ่งจะมีการประดับประดาขงทิว ดอกไม้ ต้นกล้วย และไม้ประดับอื่น ๆ และอาจจะมีวงดนตรีด้วย แล้วแต่ความหุรหุราของงาน การเลี้ยงใหญ่จะทำการในตอนเช้านั่นเอง ที่บ้านเจ้าสาวจึงมีการเตรียมงานกันตลอดทั้งคืน ถ้ามีวงดนตรีหรือวงดนตรี (ซึ่งมักจะมี) ก็จะบรรเลงกันตั้งแต่หัวค่ำถึงเที่ยงคืน พักผ่อนกันนิดหน่อย ตั้งแต่ตี 4 เพื่อเตรียมตัวแห่เจ้าบ่าวและเจ้าสาวไปโบสถ์ โดยเจ้าบ่าวจะมาเข้าขบวนที่บ้านเจ้าสาว พอขบวนแห่ถึงบริเวณโบสถ์ ทางโบสถ์ก็จะตีระฆังต้อนรับจนขบวนเข้าโบสถ์ทั้งหมดแล้วจึงเริ่มพิธี

พระสงฆ์ถามเจ้าบ่าวว่า "... (ออกชื่อศาสนาและชื่อตัวของเจ้าบ่าว) สมครเต็มใจรับ... (ออกชื่อศาสนาและชื่อตัวของเจ้าสาว) ผู้นี้เป็นภรรยาตามจารีตพระสมัยแลหรือ?" (ภาษาฉวนเก่า: ...คั้น เล่าง เร็อก... ล่าม บ่าน กุง ฉฺวาว แหว อี้ โห้ย หั้น จ้ง)

เจ้าบ่าวตอบว่า "ข้าพเจ้าสมครเต็มใจเจ้าข้า (ภาษาฉวนเก่า: คั้น เล่าง หย่า)

พระสงฆ์ถามเจ้าสาวว่า "... (ออกชื่อศาสนาและชื่อตัวของเจ้าสาว) สมครเต็มใจรับ... (ออกชื่อศาสนาและชื่อตัวของเจ้าบ่าว) เป็นสามีตามจารีตพระสมัยแลหรือ?" (ภาษาฉวนเก่า: ...คั้น เล่าง เร็อก... ล่าม บ่าน กุง ฉฺวาว แหว อี้ โห้ย หั้น จ้ง)

เจ้าสาวตอบว่า "ข้าพเจ้าสมัครเต็มใจเจ้าข้า" (ภาษามอญเก่า: คั้น
เล่าง หย่า)

เจ้าบ่าวเจ้าสาวจับมือขวาของกันและกัน พระสงฆ์เสกถวายพรแล้วให้
ปล่อยมือ พระสงฆ์เสกแหวนแล้วยื่นให้เจ้าบ่าวสวมใสนี้ เจ้าสาว พระสงฆ์เสก
ถวายพรแล้วประกอบพิธีมีสชาจนจบ ระหว่างมีสชาจะมีบทสวดภาวนาเพื่อความสุ
รมเย็นของคู่บ่าวสาวโดยเฉพาะ

ระหว่างพิธีจะต้องมีพยานชาย 2 หญิง 2 มาเป็นรับรู้อยู่ด้วย พยาน
คั่งกล่าวผู้ใหญ่น้อยชายและฝ่ายหญิงเชิญมาฝ่ายละ 1 คู่ พยานผู้รับเชิญเป็นแขก
ผู้มีเกียรติของงาน จบพิธีในโบสถ์แล้ว คู่สมรสรวมทั้งผู้ปกครองและพยานจะไปที่
สำนักงานของวัดเพื่อลงทะเบียนในสมุดทะเบียนสมรสของโบสถ์ พระสงฆ์ให้อวาท
ออกมาเข้าชบวนแห่กลับไปยังบ้านเจ้าสาว จัดการเลี้ยงอาหารกันเต็มที่ สิ่งที่ขาด
ไม่ได้คือสุรา บุหรี่ และหมาก จัดอาหารเป็นวง ๆ บนเสื่อ นั่งรับประทานกันตาม
สะดวกบนเสื่อ ระหว่างรับประทานอาหาร เจ้าบ่าวเจ้าสาวจะพากันมาไหว้ญาติ
ผู้ใหญ่เป็นรายตัว หากเป็นญาติผู้ชายผู้ใหญ่จะยื่นเท้าให้ด้วยหนึ่ง หากเป็นผู้หญิง
จะยื่นหมากพลูให้คำหนึ่ง ทั้งนี้โดยเจ้าสาวหยิบส่งให้เจ้าบ่าวแล้วเจ้าบ่าวยื่นให้
ญาติผู้ใหญ่ ไม่ว่าจะญาติผู้ใหญ่จะเป็นญาติของฝ่ายเจ้าบ่าวหรือของฝ่ายเจ้าสาว
ก็ตาม เมื่อผู้ใหญ่รับของที่เจ้าบ่าวยื่นให้ก็หมายความว่า "รับไหว้" ญาติผู้ใหญ่จะ
วาง ห่อ ของขวัญใส่ถาดให้พร้อมกับตักเตือนแนะนำและให้ศีลให้พร เจ้าบ่าวเจ้าสาว
จะต้องระมัดระวังไหว้ญาติผู้ใหญ่ทุกคนที่มาอย่าได้ละเว้นผู้ใดเลย จะเป็นเรื่อง
โกธฆเคืองกันใหญ่โต และจะต้องเรียงจากที่สำคัญที่สุดลงมาด้วย เพราะตอนนี้แหละ
ที่จะแสดงว่าเจ้าภาพนับถือใครมากกว่าใคร และที่สำคัญอีกข้อหนึ่งก็คือจะต้องระวัง
อย่าไหว้ญาติผู้น้อยเข้า (เรียงตามลำดับญาติ ไม่ใช่ชอายุ) จะกลายเป็นเรื่องขบขัน
ดังนั้นโดยปกติจะมีผู้ปกครองของเจ้าบ่าวและเจ้าสาวฝ่ายละคนช่วยกำกับชี้บอกและ
แนะนำว่าใคร เป็นญาติอย่างไรให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวรู้ก่อนไหว้

วิธีไหว้ของชาวมิตตคามในคงใช้วิธีนั่งพับเพียบไหว้ตามแบบไทย ไม่อาจทราบได้ว่าได้ตั้งวิธีคารวะแบบโปรตุเกสมาตั้งแต่เมื่อใด แต่ชาวมิตตคามนอกแต่ก่อนมีวิธีไหว้เฉพาะของตน ซึ่งไม่แน่ว่าจะเป็นธรรมเนียมโบราณของชาวเวียตนามโดยทั่วไปหรือไม่ เพราะเท่าที่สืบถามดูไม่เคยมีใครเคยเห็นชาวเวียตนามไหว้กันแบบนี้ อาจจะเป็นธรรมเนียมของชาวนวนเกาเฉพาะถิ่นของพวกที่อพยพเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านมิตตคามก็ได้ ธรรมเนียมนี้ก็คือหญิงนั่งพับเพียบ ชายยืนตัวตรง คูกเข้าขวางให้เขาชายหันอยู่ ขณะที่ทำการย่อเข่าขวางนั้นให้เอามือทั้งสองแบคว่ายกขึ้นที่หน้ามากให้ปลายนิ้วกลางชนกันตรงกลางหน้ามากและมือทั้ง 2 แตะหน้ามากในลักษณะคว่ำมือ เมื่อเข่าขวาแตะพื้นให้เลื่อนมือทั้ง 2 ในลักษณะแบคว่าเลื่อนลงมาแตะที่เข่าซ้ายแล้วกางแขนทั้ง 2 ออกห่างกว้างขึ้นเหนือศีรษะโดยมือทั้ง 2 ยังแบอยู่ตลอดเวลา ในขณะที่เดียวกันก็ลดเข่าซ้ายลงพื้นคูกกับเข่าขวา ก็มีศีรษะลงในขณะที่เดียวกันก็ตีวงแขนทั้ง 2 ให้มือแบคว่ามาชนกันและจรดลงที่พื้นต่อหน้าผู้รับไหว้ ขณะที่เดียวกันนั้นเจ้าสาวก็มลงกราบถึงพื้นทั้ง 2 เงยหน้าขึ้น เจ้าสาวหยิบของถวายญาติส่งให้เจ้าบ่าว เจ้าบ่าวรับของถวายญาติจากมือเจ้าสาวแล้วส่งให้ญาติ คังไค่กล่าวมงคลแล้วข้างต้น อากัปกิริยาทั้งหมดนี้ทำอย่างเงียบ ๆ ไม่ต้องพูดอะไรกันเลย แต่ทว่าอากัปกิริยาไหว้ของเจ้าบ่าวเป็นจุดสนใจมองของทุกคน จึงมีการประหวัดประชันกันมาก ก่อนวันงานเจ้าบ่าวจะต้องฝึกซ้อมอย่างหนัก โดยมีผู้รู้คอยกำกับแนะนำให้ทำอย่างพิถีพิถันและสวยงามนาดู ใครทำได้สวยงามเป็นสง่าก็จะได้รับคำชมเชย ซึ่งเจ้าบ่าวรวมทั้งผู้ฝึกซ้อมจะภูมิใจมากและมักจะได้รับเชิญให้เป็นผู้ฝึกซ้อมเจ้าบ่าวคนต่อไป

ศาลประจำหมู่บ้าน

ข้อกำหนดของพระสังฆราชเวีย ปี ค.ศ. 1892 หน้า 12-14 กล่าวถึงศาลประจำหมู่บ้านไว้ชัด เจนว่าประกอบด้วยผู้ใดบ้าง และคำเป็นการพิจารณาตัดสินคดีตลอดจนการลงโทษอย่างไรดังต่อไปนี้

อันว่าคำบดโกนเขาถือระบบธรรมเนียมเรียบร้อยดี, ที่ตำบลนั้นก็ยอมเป็น
 ผาสักสาราญใจ, บังเกิดความสุขวิเศษในใจทุกคน, ความบาปก็ทางเดิน
 ไป, พระเป็นเจ้าจึงยอมอวยพรแก่ชาวบ้านให้โคความสุขสบายแต่ในแผ่นดินนี้.

ทุกบ้านทุกเมืองมีราชกำหนดกฎหมาย, จึงได้อยู่เป็นปรกติ, ส่วนบ้านคริส-
 ตังค์เราในเมืองนี้, จะถือตามกฎหมาย**ยิว** (= ทางศาสนา—ยิว) **ยิว**
 ทุกประการก็ไม่ไค, อนึ่งเจ้าชีวิตในเมืองไทยแต่หลายแผ่นดินมาทรงพระกรุณา
 ไปรคอาญาสิทธิแก่พระสงฆ์และนายบ้านคริสตังค์ให้ครอง**สับบรุชคามประเวณี**
 พระศาสนาของเรา เหตุฉะนี้พระสงฆ์ราชโคตงกำหนดซึ่งอันคัมภีร์จะให้
 พระสงฆ์ในบานคริสตังค์ทั้งหลายถือฉบับอันหนึ่งอันเดียวกันในกิจปรับโทษแก่
 คุณมาบปรุคมาเป็นเหตุให้เกิดจุดะจุด (= จลาจล—ยิว) วนวายุใน
 หามกลางพื้นองทั้งหลาย ประการหนึ่งเลาเราโคตั้งไว้ซึ่งกำหนดคัมภีร์ให้เป็น
 บรรทัดฐานอันสำหรับคักกริยาพาที่แห่ง**สับบรุชคริสตังค์**, จึงถือตามควย
 นบนอบแลสุภาพเพราะเห็นแก่พระมหาเชษฐุคริสโต ผู้เป็นเจ้าแห่งเรา
 ทั้งหลาย.

1. **ชาวซาร์โคต** (= พระสงฆ์—ยิว) กับนายบ้านแลกาเตลิสตา
 (= ครุสอนศาสนา—ยิว) ทั้งหลายเป็นผู้สำหรับพิจารณาชำระความใน
 บานคริสตังค์.

2. ผู้ใหญ่ซึ่งจะปรึกษาความ, จะต้องพิจารณาให้เป็นสัตย์เป็นธรรม,
 อยาเห็นแก่ญาติคนหนึ่ง, ชั้นสูทรทุกขอให้เห็นเท็จเห็นจริง, ที่หนักที่เบา,
 แลเมื่อจะคักสินนั้น, ใหมีใจเอ็นดูปรานีบาง.

3. เมื่อจะพิจารณาความ, ให้พร้อมด้วยโจทท์ทั้งจำเลย, เมื่อจะปรึกษา
 ปรับโทษนั้น, ก็ต้องให้โจทท์จำเลยออกไปเสียในทาง, ต่อเมื่อผู้ใหญ่ปรึกษา
 เห็นพร้อมกันแล้ว, จึงเรียกตัวโจทท์จำเลยเขามาปรับโทษ.

4. ทั่วเนื้อความอันสืบทั้งปวง, ท่านสั่งว่าพระสงฆ์ก็, นายบ้านก็, **กัค**
 ภาคารจะชำระก็ของชำระสืบ ๆ แลเงียบเด็ก, เพื่ออย่าให้เขาเสียชื่อแล
 เป็นที่สะคุด (= เป็นตัวอย่างไม่ดี—ยิว) แก่ชาวบ้านทั้งหลาย, อันว่า
 ความสืบนั้นหรือเนื้อความอันมิไคเลื่องลือ, อยู่นแต่สามสี่คนเท่านั้น.

5. เมื่อชำระความแลมีพยาน, ถ้าเป็นความใหญ่พอที่จะให้สบด, ก็อย่า
 ให้สบดทั้งสองฝ่ายเลย, จะให้สบดแต่ผู้ยืนยัน (= ยืนยัน—ยิว) เป็นพยาน
 ภาแลพยานนั้นมิไคแกบนำแลรับศิลาทุกปี, ก็อย่าให้สาบานเลย, เว้นควยขอ
 อันจำเป็นตามพระสงฆ์แลผู้ใหญ่จะเห็นชอบ

6. เมื่อชำระความ, ถ้าพระสูงชันแลนายบ้านให้หาผู้ใดคนหนึ่งซึ่งดีมีความ,
แลมีนรุศว์, แกลงหลบหลีกหวังจะพนโทษ, ก็ต้องปรับผู้นั้นเอาเป็นขอละเมิด¹

นายบ้านสำหรับหมู่บ้านมิตตคามในไค้แก่พระยารวิเศษสงครามรามภักดี
โดยพระมหากษัตริย์โปรดเกล้าแต่งตั้งผู้สืบตำแหน่งมาโดยลำดับ ตั้งไค้กล่าวมาแล้ว²
ส่วนหมู่บ้านมิตตคามนอก มีนายบ้านในตำแหน่งพระราชาชนนุ แต่ชาวมิตตคามนอก
เรียกกันเองว่า "เอาง เล็น" แปลว่า นายใหญ่ นอกจากนั้นชาวบ้านยังเลือกตั้ง
อีก 4 ตำแหน่งเป็นชายฉ้วนโดยการอนุมัติของเจ้าอาวาสสำหรับเป็นผู้นำในการนำ
สวดและในการดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยในโบสถ์ คือ 1) เอาง กรม
2) เอาง เกิว 3) เอาง เปียง 4) เอาง ย่าบ ตำแหน่งสุดท้ายอาจจะมิได้
หลายคนตามความต้องการ ตำแหน่งดังกล่าวโดยปกติจะเป็นไปจนตาย แล้วก็เลื่อน
ตำแหน่งกันขึ้นไปเรื่อย ๆ โดยเลือกตั้งตำแหน่งหลัง ๆ ที่ว่างลงให้ครบถ้วนไว้
หน้าที่ประจำของตำแหน่งเหล่านี้ก็คือเป็นผู้นำการสวดทั้งในโบสถ์และนอกโบสถ์
ดังตัวอย่างบทสวดที่ไค้บันทึกเอาไว้

หากจะต้องสาบานตนในการให้ปากคำแก่ผู้สอบสวนคดีความ ก็ต้อง
สาบานตามสูตร "คำสาบานสำหรับคดีความ" ดังต่อไปนี้

ข้าพเจ้าสาบานต่อหน้าพระผู้เป็นเจ้า ท่านผู้สร้างฟ้าแลแผ่นดินพระเจ้าแก
ทั้งหลาย, ต่อหน้ามหาพรหมจารีมารี้อา, ต่อหน้าอินทรพรหมเทวดาทั้งหลาย,
ต่อหน้านักบุญอรหันต์ทั้งปวง, ยังต่อหน้าพระเอวังเยลีโอ (= คัมภีร์ไบเบิล
ตอนที่กล่าวถึงชีวิตและคำสอนของพระเยซู นับเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดของคัมภีร์
ไบเบิลทั้งหมดสำหรับชาวคริสต์—ยูริจย) ผู้ศักดิ์สิทธิ์ว่า ข้าพเจ้าจะให้การ
(ถ้าเป็นโจทก์หรือจำเลย) ให้กล่าวความจริง โดยสัตย์โดยสุจริต
ทุกขอทุกประการ, ขอแก่พระองค์เจ้าแห่งสวรรค์ทั้งปวง ทรงพระกรุณาจิตใจ
ข้าพเจ้าในกาลบัดนี้, ขอแก่มหาพรหมจารีมารี้อา แลอินทรพรหมเทวดาแล
นักบุญทั้งปวง แลพระเอวังเยลีโอนี้จงช่วยข้าพเจ้าอย่าให้พหุคุณพลัง์ขอความ

¹ข้อกำหนดของสังฆราชหลุยส์ เวย์ ปี ค.ศ. 1892, "ว่าด้วยการ
ชำระความ," หน้า 12-14.

²บทที่ 1 หน้า 11.

สัจยความจริงสักคำเดียวเลย¹

การลงโทษกันเองในหมู่บ้าน

ศาลประจำหมู่บ้านมิใช่จะทำงานแทนศาลสถิตยุติธรรมก็หาไม่ ศาลประจำหมู่บ้านจะสอบสวนและตัดสินลงโทษเฉพาะคดีที่อยู่นอกขอบข่ายของศาลหลวงเท่านั้น หากคดีใดเป็นเรื่องผิดกฎหมายบ้านเมือง ก็จะต้องขึ้นศาลหลวง และตัดสินคดีความกันไปตามครรลองแห่งกฎหมายไทย² เรื่องที่จะนำมาขึ้นศาลประจำหมู่บ้านเป็นเรื่องของระเบียบและประเพณีประจำหมู่บ้านโดยเฉพาะ และมักจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนาอยู่บ่อย การลงโทษก็มักจะเป็นการตัดสิทธิ์ทางศาสนา ที่นับว่าหนักที่สุดคือ โทษแข่งสาบานเอ็กซ์คอมมูนิกาซีโอ (ทับศัพท์ลาตินว่า Excommunicatio = ตัดขาดจากสมาชิกภาพของศาสนาคริสต์) รองลงมาคือโทษห้ามร่วมศาสนพิธีอินแทรกติกโต (ทับศัพท์ลาตินว่า Interdictio = ห้ามปฏิบัติศาสนกิจทั้ง ๆ ที่ยังเป็นสมาชิกของศาสนาคริสต์อยู่

การลงโทษแข่งสาบานจะใช้กับผู้ใดที่ศาลประจำหมู่บ้านสอบสวนแล้วเห็นว่าผิดจริง ได้มีการกำหนดโทษตามที่ศาลประจำหมู่บ้านเห็นควรหรือสั่งให้แก้ไขความประพฤติ ทั้งนี้เพื่อความเรียบร้อยและความสงบสุขของหมู่บ้าน หากผู้ใดไม่ยอมรับโทษหรือไม่ยอมแก้ไข เจ้าอาวาสมีหน้าที่จะต้องตักเตือนจะโดยตนเองหรือโดยผู้แทนให้ยอมรับโทษหรือแก้ไขเสีย ถ้าผู้นั้นยังคือดิ่งไม่ยอมรับโทษ (ผู้ไม่คือดิ่งจึงไม่มีวันจะได้รับโทษนี้) เจ้าอาวาสจะรายงานต่อพระสังฆราชให้ลงนามในใบประกาศแข่งสาบาน ซึ่งตามสูตรในสมัยของสังฆราชหลุยส์เวย์ ปี ค.ศ. 1892 (พ.ศ. 2435) มีดังต่อไปนี้

¹ กำหนดของพระสังฆราช ค.ศ. 1892, หน้า 34.

² นอกจากอำนาจที่ทรงประทานเป็นพิเศษแก่พระยาวิเศษสงคราม-
รามภักดี (ดูหน้า 11)

เราคือมกุฎราชกุมาร (ทัตส์ทึโปรตุเกส Dom = เจ้านาย ตรงกับภาษา
ฝรั่งเศสว่า Monseigneur หรือภาษาอังกฤษว่า Lord) สังฆราช
ผู้ว่าที่ชาวโตปาปาว่ารุ่งพระศาสนา ณ เมืองไทย, อวยพรมาถึงสัปบุรุษ
ทั้งหลาย ซึ่งจะโคฟงแลจะโคอันหนังสือตราของเราไปนี้.

ควย... (ออกชื่อศาสนาและชื่อตัว) คริสต์กษัตริย์... มีความคิด... เราได้
แจ้งเนื้อความดังนี้, ก็พิจารณาเห็นว่า

ประการ 1. ... (ออกชื่อศาสนาและชื่อตัว) มีใจแข็งกระด้างอะเมิด
พระอาญาของพระองค์ ประมาทอุทมิณพระสงฆ์สำหรับรักษาวิญญาณของตัว,
เชอโคตูกักเคื้อนส่งสอนหลายครั้งเป็นอันมาก, แลตัวมิโคฟงไมเชคไมหลาย
มิโค, ควยความคือคิงมิใครจะทิ้งความบาปอันตัวอยู่ในนั้น. เราพิจารณา
เห็นว่า

ประการ 2. ... ผู้ศึกษาให้มีบัญญัติจริงไว้คั้งนี้สำหรับหาวิญญาณสัปบุรุษให้
พินาศนิมหาย, ถ้าเราลงไปก็กลัวว่ามีชามินานจะมีผู้โคตูกักเคื้อนในพวก
คริสตังจะพลอยถือตามอย่างอันชั่วร้ายนี้ แลเราเปรียบ... (ออกชื่อศาสนา
และชื่อตัว) ว่าเหมือนหนึ่งสวนอาคารในกาบะตัวและสวนอาคารนั้นก็เนา
เป็อยพังไป, ถ้ามีแรงตัดเสียจากกายนั้นก็พาสวนอาคารอื่นให้เนาเป็อยพัง
ไปควยกันเป็นอันมาก.

เห็นประการคั้งนี้, เคชะพระฤทธาภาพแห่งพระผู้เป็นเจ้าทั้งสามพระองค์
พระบิดา พระบุตร แลพระจิตร์, เคชะฤทธิเคชะมหาอาโปโลโตโลเบโท
เปาโล แลนักบุญทั้งหลาย, เคชะอาณัติซึ่งเราได้รับแดพระองค์เพื่อเรา
จะแกแฉนวนงไว ณ แผนดินกักี้ ณ สวรรค์กักี้, เราจึงคัด... (ออกชื่อศาสนา
และชื่อตัว) ให้ขาดจากพระสมย์อันศักดิ์สิทธิ์แห่งพระมหาเยซูคริสโต, เรา
ให้ประกาศว่า... (ออกชื่อศาสนาและชื่อตัว) นั้นตองแข่งสาบานอยู่แล้ว,
แลเราสังชาคแกคริสตังค้อยาโคคกับมันกว่าจะใคร่ตัวกลับมามาหาเราควย
นบนอบและสุภาพรับการใช้โทษซึ่งเราจะกำหนดให้ใช้นั้น.

อันว่าเหตุอันตรายอันคั้งนี้มาแต่ตองแข่งสาบานนั้น คือ

ประการ 1. คั้งนี้ไป... (ออกชื่อศาสนาและชื่อตัว) นั้นมิโคส่วนในคำภาวนา
แลบุญกุศลแห่งพระสมย์ ณ แผนดิน, แลของนักบุญทั้งหลายในสวรรค์.

ประการ 2. ห้ามมิให้เข้าในวัดเผ้ามหาบูชามิสซาหรือสวดภาวนากับสัปบุรุษ
ทั้งหลาย.

ประการ 3. มิให้รับศีลศักดิ์สิทธิ์ประการใดประการหนึ่ง.

ประการ 4 ถ้าแลตายไปในความบาปของมัน มิได้ขอโทษแก้เสียก่อน,
ก็ห้ามมิให้ฝัง ณ ที่ศักดิ์สิทธิ์แลตามจารีตพระสมัย.

ประการ 5 ต้องตัดเสียขาดจากพวกคริสตังทั้งหลาย, จะกินอยู่, เจรจา,
ไปมาหากันมิได้, เว้นแต่เพราะจำเป็นแลขอขอบประการใด ๆ.

ประการ 6 ต้องจะถือมันเป็นเหมือนหนึ่งยิวแลใจหายขาดลามกมิจนาทิจู
ตั้งอยู่เป็นกรรมสิทธิ์แก่ผีคิศาจอยู่แล้ว.

อันมหันตโทษทั้งนี้จะติดตัวไปทุกแห่งทุกตำบล, ถ้าคริสตังบุคคลผู้ใดอยู่
ควยมัน, รับประทานอาหาร, เจรจาแลไปทำมาหากันกับมัน, เว้นแต่เมื่อจำเป็นไซ้,
บุคคลผู้นั้นไต่บาปเป็นอันมันแมนแท้แล. ถ้าผู้ใดคบกับมันอย่างไร ๆ ก็ดี,
จำสำแดงแก่พระสงฆ์ในแถบ, เพื่อพระสงฆ์พิจารณาให้รู้ว่าไต่บาปอย่างไร.

รับสั่งของท่านให้ประกาศครั้งนี้ในวัด... (ออกชื่อวัดอันเป็นที่อยู่ของบุคคลนั้น)
ณ วันอาทิตย์เมื่อสัปดาห์ก่อนนั้นอยู่, แลอ่านหนังสือตราแล้ว, ให้เอาไปปักติด
ที่เสาวัด, เพื่อสัปดาห์ทั้งหลายจะได้แจ้งแลถือตาม

เราได้จดหมาย ณ ที่สำนักของเรา ณ วัน... ศักราชแต่พระคริสต์เจ้า

...¹

ระเบียบการดังกล่าวนี้เป็นระเบียบการของชาวคริสต์คาทอลิกทั่วโลก
ในสมัยก่อน สำหรับประเทศไทยได้รับการอนุมัติเป็นทางการจากฝ่ายบ้านเมือง
ให้มีอำนาจทำได้ หากจะถามว่ามีผลแค่ไหน เท่าที่สืบถามได้ความว่าในสมัยก่อน
ได้ผลมาก เพราะชาวคริสต์คาทอลิกทุกคนกลัวว่าหากตายลงในสภาพเช่นนี้จะต้อง
ตกนรกแน่ ๆ หากใครคนหนึ่งที่ไม่เชื่อเรื่องสวรรค์นรกตามที่ชาวคริสต์สมัยนั้นเชื่อกัน
ก็ยอมไม่มีความหมาย อาจจะไม่สบายใจอยู่บ้างที่เพื่อนพ้องน้องพี่ แม่แก่พ่อแม่ที่ยังมี
ศรัทธาต่อศาสนาคริสต์ จะพากันหลบหลีกไม่ยอมเข้าหาและพูดจาด้วย ต้องออกไป
อยู่นอกหมู่บ้านและคบกับผู้ที่ไม่ใช่คริสตังเท่านั้น ถ้าทำใจอย่างนี้ได้จะไม่มีผลอะไร
เลย แต่สมัยนั้นน้อยคนจะทำได้ หากเป็นสมัยนี้ก็อาจจะมิได้มีผลสะท้าน
มากกว่าสมัยก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมื่อชาวคริสต์เองในปัจจุบันพากันสำนึกว่า

¹กำหนดของพระสังฆราช ค.ศ. 1892 หน้า 39-42.

พระเจ้าไม่ทรงมีพระทัยแคบอย่างนั้น คริสตังค์ในปัจจุบันจึงนับถือศาสนาด้วยความ
 สำนึกตามมโนธรรมของตนเองมากกว่าสมัยก่อน สมัยก่อนเขาแค่รับฟังเท่านั้น ไม่
 กล้าคิดเห็นอะไรส่วนตัวเลยในเรื่องศาสนา เพราะกลัวจะไม่ถูกต้องแล้วจะไม่ได้
 ขึ้นสวรรค์และตกนรก

การลงโทษห้ามร่วมศาสนพิธีหรืออินแตร์ดิกโต เป็นการลงโทษผู้คือถึง
 เช่นกัน แต่ทว่าเป็นการคือถึงในเรื่องเล็กน้อย ไม่ตัดขาดออกไปก็ไม่เสียระเบียบ
 หรือความสงบสุขในหมู่บ้าน ศาสนประจำหมู่บ้านก็จะเสนอให้ลงโทษห้ามร่วมศาสน
 พิธีเพื่อให้เข็ดหลาบ จนกว่าจะมีการแก้ไขและยอมรับโทษ ในเรื่องนี้ก็เช่นกัน
 เจ้าอาวาสมีหน้าที่ตักเตือนโดยตนเองหรือโดยผู้แทนเสียก่อน หากไม่ได้ผลจึง
 เสนอเรื่องให้พระสังฆราชประกาศห้ามร่วมศาสนพิธีอย่างเป็นทางการ ซึ่งปรากฏ
 ตามสูตรในสมัยพระสังฆราชหลุยส์ เวย์ ปี ค.ศ. 1892 (พ.ศ. 2435) ดังต่อไปนี้

เราคือมหลุยส์ เวย์ เคะเซพระมุหากรรณาแลท้าวอาโปสโตสิโกได้โปรดเป็น
 สังฆราชูวีกาวิโอ อาโปสโตสิโกผู้ว่าที่ชาวโตปาปาด้วยบุรุษพระศาสนา
 เทียงแท ๗ เมืองไทย, อวยพรเคะเซพระคริสโตเจ้าแก่ลัษุบุรุษคริสตังค์
 ทั้งหลาย ณ บาน... (ออกชื่อวัดที่ผู้คิดสั่งกัก) ควยเรารูแนวา... (แจ้ง
 ความผิดของเขา)

แต่เราได้ให้ผู้มีที่ออกสติใจแลนบนอบถือตามบังคับของเรา, กับนี้เขาค้วย
 ใจสุรบับดำ (= เขอหญิงถือคือ—ผู้วิจัย) ก็ยังมีวุดมหลงในความผิดของตน,
 ยังกคือคิงอยู่กระนั้น, ชัดสุดอซึ่งคำโอวาหลังสอนของเรา. เห็นปุระคังนี้
 (= ปานฉะนี้—ผู้วิจัย) เราไทไปวาประกาศแกพื้นองทั้งหลายให้รู้ว่า เรา
 ลงพระอาญาอินแตร์ดิกโตแก... (ออกชื่อศาสนาและชื่อตัวผู้คิด) ตั้งแต่วันนี้
 ไปตราวเทาจนถึงเวลาเขาจะไคสำนึกภูทักกลับใจมาขอโทษควยสภาพจึงจะ
 ไคยกโทษอินแตร์ดิกโตนั้นเสีย

อันว่าพระอาญาโทษอินแตรดึกโก้นั้นครี้อาห้ามมิให้... (ออกชื่อศาสนา และชื่อตัวผู้ผิด) เขามารับศีลแลพระพรสุกมนต์ภาวนาในพระวิหารกับควย สิบบุรุษทั้งหลาย ณ เพลวชุมชนมุนั้น อนึ่งถ้าเขาใดถึงแก่ความตายก่อนจะ โคปลดเปลื้องพันธอินแตรดึกโก้นั้น, ห้ามขาคมิให้แต่งการศพตามจารีต พระศาสนาคริสต์ศักดิ์ แลมิให้ฝังในที่ศักดิ์สิทธิ์ด้วย

หนังสือกราบไต่มาแต่สำนักของเรา, วัน... เดือน..... ศักราช...¹

โทษหนักสำหรับผู้นี้คือคั้ง หรือคือคั้งแล้วกลับใจยอมรับผิดและโทษ ก็คือ การขอโทษในวัด ซึ่งจะต้องกระทำในวันอาทิตย์หรือในวันฉลองต้องด้วยบังคับ ซึ่งมี ผู้มารวมชุมนุมฟังมีสชาคนมาก ผู้ขอโทษจะต้องคุกเขากลางวัดให้ทุกคนได้เห็น ระหว่างพิธีมีสชาหลังจากที่มีการอ่านพระคัมภีร์และเทศน์อธิบายพระคัมภีร์พอสมควร แล้ว พระสงฆ์ก็จะประกาศให้คนทั้งหลายทราบว่านายหรือนางคนนั้นได้มีความผิด ประการใด จึงต้องมาขอโทษในวัด แล้วผู้ขอโทษก็ต้องอ่านสูตรขอโทษคั้ง ๆ ให้ได้ยินทั่วกัน คั้งต่อไปนี้

ข้าพเจ้า... (ออกชื่อศาสนาและชื่อตัวของตนเอง) กราบนมุสบลูถึงพื้นดิน (กราบลงถึงพื้นโบสถ์จริง ๆ—ผู้วิงัย) ทอหนาพระเป็นเจ้า, ทอหนาพระมหา มาเรียม, ทอหนาทานเจ้าวัด, แลทอหนาสิบบุรุษคริสต์ศักดิ์ทั้งหลาย, ข้าพเจ้า รับสารภาพบาปโทษชั่วข้าพเจ้า, ควยข้าพเจ้าโคละเมิดกระทำผิดพระบัญญัติ (ที่นี้จึงสำแดงความผิดของตน) โคเป็นฉบบัชั่วร้ายในกลางบ้านคริสต์ศักดิ์, ผิดแสดงนำพระทัยแห่งทานผู้ทรงฤทธิ์กระบะ (ไมทรูบแปลว่าอะไรสงสัย วาจะเป็น "คบะ"—ผู้วิงัย) เกษะทุกประการ, ก็บัดนี้เคชะพระองค์คลใจ, ข้าพเจ้าใคร่รู้จักโทษชั่วข้าพเจ้าอยู่แล้ว ข้าพเจ้ากราบนมุสบลูถึงพื้นดิน (กราบลงถึงพื้นโบสถ์จริง ๆ—ผู้วิงัย) ขอโทษแต่พระผู้เป็นเจ้า, ขอทรง พระกรุณาโปรดยกโทษข้าพเจ้านี้เถิด, ยังขอแต่พี่น้องทั้งหลายอย่าโคเอา เยี่ยงอยู่อย่างตามฉบบัชั่วของข้าพเจ้านี้เลย, แตว่าจงโปรดภาวนาอุทิศให้ ข้าพเจ้าคนบาปนี้ด้วยเถิด.

¹กำหนดของพระสังฆราช ค.ศ. 1892, หน้า 38-39.

คนแก่คนแก่เล่าให้ฟังว่า เมื่อผู้ขอโทษอ่านสูตรขอโทษจบแล้ว พระสงฆ์ก็ถือหอยมาเขียน 3 ครั้ง บางครั้งก็เขียนพอเป็นพิธี บางครั้งก็เขียนให้เจ็บจริง ๆ แล้วแต่ความซื่อโทษและความเหมาะสม อย่างไรก็ตาม มีเกณฑ์อยู่ว่า การลงโทษแบบ "ขอโทษในวัดนี้" จะทำได้ก็ต่อเมื่อความผิดอื้อฉาว ชาวบ้านรู้กันทั่ว เป้าหมายก็คือเพื่อกำหราบคนอื่น ๆ ที่ใคร่รู้เห็นมิให้อาเปียงอย่างต่อไป หากเป็นความผิดที่ไม่อื้อฉาว จะต้องลงโทษอย่างอื่นที่ไม่มีอะไรเป็นที่สังเกตแก่ผู้อื่น เช่น การสวดมนต์ภาวนา หรือปฏิบัติศาสนกิจตามแต่จะกำหนดให้

การลงโทษที่เบาว่าการขอโทษในวัด ก็มีอาทิเช่น ให้ทำบุญทำทาน ให้ทำงานวัด เช่น ถางหญ้าในบริเวณวัด ให้จำศีลอดอาหาร ให้คุกเข่าหน้าวัดในวันธรรมดาก็ไม่มีคนพรุกพร่าน ให้สวดมนต์ภาวนาตามกำหนด ฯลฯ

สำหรับชาวมิตตคามนอก สูตรต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด จะใช้ภาษาฉวนเก่า น่าเสียดายที่ไม่อาจจะหาตัวอย่างเป็นภาษาฉวนเก่ามาเก็บไว้ แต่ก็ทราบได้แน่ชัดว่า ความหมายและกระบวนการเหมือนกันทุกประการ.

ข้อบังคับของหมู่บ้านและบทลงโทษ

ข้อบังคับของหมู่บ้านและบทลงโทษ เท่าที่พบหลักฐานนำมารวบรวมได้ มีดังต่อไปนี้

1. บุคคลละผู้ใดได้ทำการซูแปร์ตีซัง (ทับศัพท์โปรตุเกสว่า superstisao แปลว่าไสยศาสตร์—ผู้วิเศษ) ประการใดประการหนึ่ง, เหมือนหนึ่งไปหาหมอคูอิโมค้อเทา (ไมทราบว่าเป็นอะไร—ผู้วิเศษ), อาบน้ำมนต์, บนผี, เซนผี, ไซคุณ, สวดคาถา, สะกดสคมภ, ทำอัญจน, ถือเอาฤกษ์ควันคูพิศคูคี, เลขยันต์มลฑล, กะตรุก (= ตะกรุด—ผู้วิเศษ) พิศมร, กะเจียคุมงคผล, และซูแปร์ตีซังต่าง ๆ นานา, ซึ่งยีนตีว (ทับศัพท์โปรตุเกส = คนต่างศาสนา—ผู้วิเศษ) ย่อมนับถือทำนั้น, บางทีก็ให้ผู้นั้นขอโทษในวัด บางทีก็ให้ปรับโทษอย่างอื่นตามซึ่งพระสงฆ์จะเห็นสมควร

2. ค่ายการุญเล่นต่าง ๆ ช้างขี้ควิว, เหมือนหนึ่งจิว, ละคร, โชน, หนิง, หุน, ทอคกะดินฉาปา, ปรบโก, เลนเพดง, ฉลองวู้ก, พังเทศน์, ซิงกะจาก, การบรมศพ (= มโหรีศพ—ผู้วิจัย), แหจาว, ลงจาว, เจาเซน, แลจริต ซูแปร์ตีซังอื่นต่าง ๆ นานานั้นเป็นการตอฆามชาคมิให้สับบุรุษคริสตังไปดูเลย

ข้อนี้ไม่มีกำหนดบทลงโทษไว้ ก็คงจะใช้บทลงโทษของข้อ 1. นั้นแหละ ให้สังเกตว่าพวกคริสตังค์ในสมัยนั้นเคร่งครัดในเรื่องไสยศาสตร์มาก ในต่างประเทศถึงกับมีการเผาแม่มดหมอผีกันทีเดียว ในประเทศไทยไม่ทำถึงขนาดนั้น และกฎหมายไทยไม่เอื้ออำนวยให้ทำเช่นนั้น ให้สังเกตว่าผู้บริหารศาสนาในสมัยนั้น ไม่รู้จักแยกเรื่องของศาสนาออกจากไสยศาสตร์ จึงจาระในศาสนกิจของศาสนาอื่นรวมอยู่ในไสยศาสตร์ด้วย และห้ามรวมกันไปเสียเลยทั้งหมด ความตั้งใจก็คือปรารถนาจะให้คริสตังค์ไม่ไขว่เขวในความเชื่อและการปฏิบัติตนในศาสนาของตน ไม่ให้สนใจศาสนาอื่น จะได้ไม่มีปัญหาในการปกครองและรักษาสมาชิกของตนไว้ แต่ผลที่อาจจะไม่ทันได้คาดคิด ในขณะนั้นก็คือ คริสตังค์กลายเป็นกลุ่มปิด ไม่รู้จักมนุษยสัมพันธ์กับศาสนิกอื่น ๆ กลายเป็นที่รังเกียจของศาสนิกอื่นมาจนตรามเท่าทุกวันนี้ คริสตังค์บางคนที่ทนระเบียบเคร่งครัดไม่ไหว ก็ยอมถูกตัดขาดจากสมาชิกภาพ และไม่ยอมเข้าเป็นสมาชิกอีกเลย แม้ในปัจจุบันคริสตจักรคาทอลิกจะได้พยายามปรับตัวให้มีมนุษยสัมพันธ์กับทุกศาสนาอย่างกว้างขวาง แต่ก็ไม่ได้ผล เพราะคนทั่วไปก็ยังเข้าใจว่าชาวคาทอลิกเป็นพวกเคร่งครัด มีข้อบังคับระเบียบแบบแผนรัดกุม และใจแคบในทัศนคติต่อศาสนาอื่น เพราะยังคิดกันอยู่โดยทั่วไปว่า ชาวคาทอลิกในปัจจุบันยังมีกฎเกณฑ์เช่นนี้อยู่ ซึ่งความจริงแล้วชาวคาทอลิกรุ่นใหม่จำนวนมากทีเดียว ไม่เชื่อเสียด้วยว่า พวกของตนเคยถือเคร่งครัดแบบใจแคบไร้มมนุษยสัมพันธ์ต่อเพื่อนต่างศาสนาถึงขนาดนั้น ขอให้เข้าใจว่า กฎระเบียบเคร่งครัดที่กล่าวมาแล้วและที่กำลังจะยกขึ้นมาสาธยายต่อไปตามความเป็นจริงในประวัติศาสตร์นั้น เป็นเพียงบทเฉพาะกาล เพราะคริสตจักรแต่ต้นมาก็หาได้มีกฎระเบียบเช่นนี้ไม่ อาจจะมีบ้างเป็นครั้งคราวในเมื่อผู้บริหารเห็นว่าจำเป็นเพื่อรักษาเอกภาพหรือคุณภาพของ

คริสตชนไว้ เมื่อความจำเป็นเฉพาะหน้าผ่านไปก็ควรยกเลิกเสีย แต่ก็มิเหมือนกันที่ยังถือต่อ ๆ กันไปตามความเคยชิน และเมื่อเป็นเช่นนี้ก็มักจะทำให้เกิดผลร้ายต่อศาสนจักรมากกว่าผลดี จึงควรแล้วที่คริสตจักรในประเทศไทยจะปรับตัวให้เหมาะสมกับกาลเทศะอย่างทันการณ์ เพราะย่อมจะเป็นผลดีต่อคริสตจักรเองและต่อความมั่นคงของประเทศชาติของชาวไทยทุกคนรวมกัน

3. ตัวคริสตสังคฺยไคเอาเครื่อง เช่นมากินแลตัวรู้อยู่ของ เช่นผีแล้ว, ผู้นั้นจะตองโทษตามพระสงฆ์จะเห็นสมควร.

ข้อห้ามนี้เป็นเหตุให้คริสตชนเข้าใจผิดกับเพื่อนพี่น้องชาวจีนที่ไหวเจ้ามาเป็นเวลานาน เวลานี้เลิกห้ามแล้ว

4. ห้ามฆาตมิให้รับหนังสือแก่พวกเฮเรติก ถ้าผู้ใดได้พบปะหนังสือ เช่นนั้น, ตองเผาไฟเสีย, หรือเอาไปส่งให้ท่านพระสงฆ์เจ้าวัดแห่งตน.

เฮเรติก ทัฬหศัพท์ภาษาอังกฤษว่า heretic สำหรับชาวคาทอลิก หมายถึงคริสตชนนิกายอื่นที่ไม่ใช่คาทอลิก สมัยนั้นเคร่งครัดกันมากทั้ง 2 ฝ่าย แต่สมัยนี้กลับสนับสนุนให้ติดต่อดำเนินกันและอ่านหนังสือของกันและกัน อย่างเช่น กรรมการและสมาชิกของสมาคมของพระคริสตธรรมแห่งประเทศไทย (และทุกแห่งทั่วโลก) จะมีทั้งคาทอลิกและโปรเตสแตนต์ปะปนกัน

5. อาโปสตาตา ซึ่งเจิมหนูกไคจะตายอยู่แล้ว, จะตองเขียนหนังสือขอโทษ, แลตองยอมให้เอาไปอ่านในวัดตอหน้าตัมบุรุษทั้งหลาย. ถ้าแลเขียนเองไมไค, จะวานผู้อื่นให้เขียนแทน, ถ้าแลรอดจากความตายจะตองถือตามซึ่งกำหนดในขออันคืบต่อไปเถิด.

6. อาโปสตาตาเมื่อไรจะกลับมามาหาพระเป็นเจ้าเสียใหม่ั้น, จะตองกราบหรือคุกเข่าหน้าประตูวัด ๓ สองวันอาทิตย์เพลามิสซา วันอาทิตย์ที่สาม จึงซาแซร์โคเต จะมารับตัวเขาวัดตามซึ่งกำหนดหมายอยู่ในรีคูอาเล.

อาโปสตาตา ทับศัพท์ภาษาลาตินว่า apostata ซึ่งอาจจะเป็นศัพท์โปรตุเกสด้วยก็ได้ หมายถึงผู้ละทิ้งศาสนา ซึ่งอาจจะโดยการประกาศศรัทธาอย่างเปิดเผย หรือไม่ได้ปฏิบัติศาสนกิจตามข้อบังคับภายในเวลากำหนด ถือว่าขาดจากสมาชิกภาพโดยปริยาย จึงขาดสิทธิทุกอย่างอันสมาชิกพึงมีตามระเบียบการ หากจะเข้ามาปฏิบัติศาสนกิจใหม่ หรือเพื่อสิทธิต่าง ๆ ตามเดิมจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าวข้างต้นซึ่งนับว่าเคร่งครัดมาก ชาวคาทอลิกรุ่นใหม่ได้ยืนยันเข้ายังแปลกใจและไม่เชื่อว่าเคยมีระเบียบการรุนแรงถึงขั้นนี้ แต่ก็ไปตามสมัยและสิ่งแวดลอม สมัยนั้นอาจจะมีความจำเป็นอะไรบางอย่างก็ได้ แต่ผลลัพธ์คือทำให้ชาวไทยทั่วไปกลัวการเข้ารีต เป็นคาทอลิกกันอย่างหนักมาจนทุกวันนี้ และส่วนมากก็ยังเชื่อว่าระเบียบการนี้ยังใช้อยู่ แต่ความจริงชาวคาทอลิกเองเกือบจะไม่มีใครรู้ว่าเคยมีกฎเคร่งครัดถึงขนาดนี้ ที่รู้จักก็รู้อย่างเลื่อนรางว่าเมื่อก่อนนี้เคร่งครัดมากเท่านั้น เคร่งครัดขนาดไหนไม่สู้จะมีใครรู้แล้ว

ซาแชรโดเต ทับศัพท์ลาตินหรือโปรตุเกส sacerdote แปลว่าพระสงฆ์

ริตูอาเล ทับศัพท์ลาตินว่า rituale อันเป็นชื่อหนังสือที่กำหนดพิธีกรรมต่าง ๆ อย่างละเอียดลออคล้ายขูรเวทของศาสนาพราหมณ์

๗. ถ้าผู้ใหญ่สังเกตเห็นอาโปสตาตาก็ดี, ผู้ซึ่งต้องอินแตร์คิกโตแล แอชคอมมูนิกาซีโอก็ดี, ลอบเข้ามานมัสการในวิหารพร้อมควยลับบุรุษทั้งหลาย, จำมาบอกแก่พระสงฆ์ ๗ หันโค.

สมัยนั้นเอาจริงมากในเรื่องนี้ เพราะถือว่าหากปล่อยไว้จะทำให้บطلงโหมหมดความหมาย ดังนั้นหากผู้ใหญ่ (ผู้เติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว รู้เรื่องดีแล้ว) หากเห็นผู้ละทิ้งศาสนา ผู้ถูกตัดขาดจากศาสนา หรือผู้ถูกห้ามปฏิบัติศาสนกิจฝ่าฝืนในเรื่องนี้ จะต้องไปรายงานให้พระสงฆ์ทราบทันที มิฉะนั้นถือว่าตนเองมีบาปหนัก

และจะต้องไปแก้บาป เมื่อแก้บาปจะต้องถูกคุและถูกลงโทษ และเมื่อพระสงฆ์
รู้ก็จะรีบมาขับไล่ออกไป โดยมีชายฉกรรจ์ติดตามมาด้วย หากคือตั้งไม่ยอม
ออกไปก็จะถูกประหารทัณฑ์อย่างแน่นอน กฎหมายสมัยนั้นยินยอมให้ทำเช่นนั้นได้
ด้วย สมัยนี้ทำเช่นนั้นไม่ได้อีกแล้ว เพราะประชาชนจะไม่ให้ความร่วมมือ และ
กฎหมายก็ไม่อนุญาตด้วย

8. การเล่นเกม, เล่นตุ๊ก, เล่นหอย, เล่นเบี้ย, เล่นโป เล่นการ
ของหุมา ถ้าผู้ใดขึ้นเล่นเช่นซึ่งหามอญนี้ ควรจะเอาโทษกับผู้นั้นตามแต่
ผู้ใหญ่จะเห็นควร.

ผู้ใหญ่ในที่นี้ก็คือ ศาลประจำหมู่บ้าน การที่ศาลประจำหมู่บ้านมีอำนาจ
เช่นนี้นับว่าเป็นคุณแก่ชาวคาทอลิกในหมู่บ้านมิตตคามมาก ทำให้ชาวหมู่บ้าน
มิตตคามเป็นผู้มีฐานะดีกว่าประชาชนทั่วไปในขณะนั้นเป็นส่วนมาก ภายหลังเมื่อ
ศาลประจำหมู่บ้านหมดอำนาจลง ชาวมิตตคามจำนวนมากก็มีฐานะความเป็นอยู่
เลวลงอย่างมาก เพราะอายุมากขึ้นข้างต้นเป็นเหตุ หากเป็นสมัยนี้ก็น่าจะห้าม
การเล่นมาและการซื้อสัตตเทอริ์ด้วย

9. ถ้าผู้ใดเล่นแต่ได้เสียเล็กน้อยเท่าใด, ก็หนักดินนั้นผู้นั้นจะไม่ต้อง
ไซเซามีใด.

10. ถ้าผู้ใดมาขี้มเงินไปเล่น, เจ้าของเงินนั้นรู้ว่าจะไปเล่น, ทั้งนั้น
ก็ขึ้นให้, เจ้าของเงินจะหวงเอานั้นมิได้.

ข้อบังคับ 2 ข้อนี้เห็นว่าตัดคนไฟหิวลมได้ดีมาก แต่ในทางปฏิบัติก็คง
ได้ผลน้อย เพราะคงมีการสมยอมกันเสียเป็นส่วนมาก

11. ถ้าผู้ใดยกลูกให้แกยีนคิวจะต้องโทษอินแตร์ดิกโต.

ข้อบังคับนี้มีผลถึงกับว่า ชาวคาทอลิกจะแต่งงานกับหญิงต่างศาสนาได้
โดยหญิงต่างศาสนาต้องยอมทำหน้าที่สัตตัญญาผู้มิดตัวเองต่าง ๆ คงปรากฏในภาค
ผนวกแต่หญิงคาทอลิกจะแต่งงานกับชายต่างศาสนานั้นไม่ผู้จะอนุญาต หากหญิง
คาทอลิกศัดสินใจไปเองโดยผู้ปกครองไม่ยินยอม หญิงนั้นจะอาศัยอยู่ในบ้าน

ผู้ปกครองไม่ได้เป็นอันขาด มิฉะนั้นพ่อแม่หรือผู้ปกครองจะไม่พนโทษห้ามปฏิบัติศาสนกิจ เพราะการยอมให้อยู่ในบ้านแสดงว่ามีการสมยอมกัน กฎนี้ค่อย ๆ ลดหย่อนลงมาเรื่อย ๆ จนบัดนี้เหลือแต่ว่า ไม่ว่าชายหรือหญิงคาทอลิก จะแต่งงานกับคนต่างศาสนา ก็ให้ฝ่ายต่างศาสนาทำหน้าที่คือสัญญาไว้ว่า หากลูกที่จะเกิดมาสมัครใจจะนับถือศาสนาคาทอลิกก็จะไม่ชักชวน ไม่มีการบังคับหรือชักชวนอะไรมากกว่านี้

12. บุคคลใดกล่าวสังหะเลาะวิวาทกัน ใดคาทอล, สมประมาท, ทำเสียชื่อเขา, แลพูดคำมีดีบาระสามทาว, จะตองประกาศในวัดเสีย

ข้อนี้บังคับให้ผู้ทำให้บุคคลใดเสียชื่อเสียง จะต้องขอโทษและคืนชื่อเสียงในวัดขณะที่มีคนชุมนุมมาก ๆ เช่น ระหว่างมิสซาร์วันอาทิตย์ เป็นต้น อย่างที่มีการประกาศขอโทษกันทางหนังสือพิมพ์นั่นเอง

13. ครั้นเมื่อเขามาฟ้อง ผู้ใดว่าเป็นแม่สื่อแม่ชัก, พระสูงซึ่งพิจารณาเห็นจริงแล้ว, ก็ตองประกาศผู้นั้นในวัดให้โคความอายตอหน้าทั้งปวง.

14. ถ้าแลผู้ใดได้ทำแลได้วางเส้นหย้าแฉก, ถ้าไม่เป็นความลับ, ให้ประจานผู้นั้น วันอาทิตย์เพลาชุมนุม.

แม่สื่อแม่ชัก ในที่นี้ หมายถึง ผู้ชักนำชายหญิงให้ผิดประเวณี หากชักนำชายหญิงที่มีสิทธิจะแต่งงานกันให้ยินยอมแต่งงานกันตามจารีตประเพณีของศาสนา ไม่ถือว่าผิด ผู้ทำผิดเรื่องนี้ในปัจจุบันถือว่ามีบาปเท่านั้น ไม่มีการประกาศในที่ชุมชนอีกต่อไปแล้ว

15. ถ้าแลชายหญิงใดตกในบาปด้วยกัน, แลความชั่วคังนี้มีได้สื่อมีฉาว (= อื้อฉาว—ผู้วิจย) ในบ้าน, รูแต่สองสามคนเท่านั้น ซาแซร์โคเต (= พระสูง—ผู้วิจย) จะเรียกตัวทั้งสองมาตีเตือนสั่งสอนแลจะเอาโทษลับ ๆ ควย.

16. หญิงคริสตังซึ่งตกในบาปกับผู้ชาย, แม่นั่งว่าไม่ไ้ตั้งครรรภ์ก็ดี, ถ้าแลมีผู้ยังยืน (= ยืนยืน—ผู้วิจัย) สองสามคนว่า: มันโคตกในบาปจริง แลความคังนี้โคคือมีฉาวอยู่แล้ว, จงให้หญิงคนนั้นขอโทษในวัด.

17. ถ้าผู้โคคบทาสหญิงแห่งตนจนถึงชำเรากัน, ผู้นั้นจะต้องปล่อยทาสนั้นไป, จะเรียกเอาค่าตัวนั้นมิไ้แล้ว.

18. ถ้าผู้โคผิดลูกผิดเมียเขา, ผู้นั้นจะต้องทำขวัญ, แลให้ขอโทษในวัด,

19. ผู้โคข่มเหงแลแพะโลม (= แพะโลม—ผู้วิจัย) หญิงสาวแล แม่ม่ายจนโคถึงชำเรา, ก็จงตองรับเอาหญิงนั้นเป็นภรรยา, หรือวาจะทำขวัญแกมัน, ตามแต่ผู้ใหญ่จะตัดสินให้ทำนั้น.

20. เมื่อหญิงสาวเกิดเหตุตั้งครรรภ์ขึ้นมา, พ่อแม่พี่น้องที่รักษาหญิงนั้นจะตองขอโทษในวัดด้วยความโลเลองแหวงตน, เว้นแต่พ่อแม่พี่น้องนั้นชั้นสูทรตัวให้เห็นวาหาโทษบาปมิไ้.

21. เมื่อหญิงสาวหรือแม่ม่ายเกิดเหตุกับผู้ชายตั้งครรรภ์ขึ้นมา, ให้คอยกวาดลอคลูกแลหวายดี, จึงจะทำโทษ, หรือให้เอาตัวมาขอโทษคองหน้าสับบุษทั้งหลาย ณ เพลามิสชาวันอาทิตย์วันพระเจ้า.

ทานให้ถือคังนี้, เว้นแต่เมื่อหญิงนั้นจะไ้กรรับศีลมาตรีมอนีโอกองลอคลูก, ถ้าจะนั้นทานไปรคให้หญิงนั้นวานผู้อื่นมาอ่านหนังสือขอโทษแทนตัว, ส่วนตัวจะไม่อยู่ในวัด ณ เพลาขอโทษก็ไ้ เหตุไ้ทานไปรคคังนี้? เพราะกลัววาความละอายให้หวากไหวจะทำร้ายแกลูกอยู่ในอุทรแล.

22. ถ้าแลภรรยาของผู้โคทำนออกใจฉวแลเป็นเหตุคังนี้, ทานสั่งให้ทำโทษอันหนึ่งอันเดียวแล.

23. บุคคลละผู้โคข่มเหงแลลูกหลาน, ทาสหญิงแห่งตน, ยกให้เป็นฐักกับผู้อื่น, บุคคลละผู้นั้นจะตองประกาศ (= ถูประกาศ—ผู้วิจัย) ในวัดวาเป็นคณนาเกลียดกนาชัง หามีชื่อเสียงเลยจนตาย, แลผู้นั้นจะลงอุบายอุอินแตรคิกโต (= หามปฏิบัติศาสนกิจ—ผู้วิจัย) แก่ผู้นั้นเสีย ถ้าแลผู้รับฐักนั้นเป็นคริสตังคควยกันก็จะต้องโทษอันหนึ่งอันเดียวกันแล.

24. ควหญิงซึ่งตกในบาปมีครรรภ์อยู่แล้ว, ถ้าแลโคกินยาให้ลูกตก, จะตองโทษอินแตรคิกโต, แลผู้ซึ่งโคแนะโคชวมันในความผิดคังนั้นก็จะต้องโทษเอ็กชากอมมุณีกาซีโอ (= ตักขาคจากศาสนจักร—ผู้วิจัย).

25. ค่ายเด็กชายหญิงเป็นทารก, ตั้งแต่อายุขวบหนึ่งแล้ว, พ่อแม่อย่าละ
โหดเปลือยเปล่าเลย.

26. หญิงตั้งแต่อายุสิบขวบจำใส่เสื้อทุกคน, ถ้าแลมิพึง, ให้พระสงฆ์
ทำโทษแกมนัก.

27. ขวัญแอโรโคเต (= พระสงฆ์—ผู้วิชัย) จึงทำโทษแก่เด็กชายหญิง
ซึ่งมิไคนองผาในเพลาอาบน้.

28. ในการเล่นโคโค, เป็นค่นว่าเพลาอาบน้, ห้ามซาคที่เคียวมิให้
เด็กชายหญิงเล่นปนละวณ (= ปะปน—ผู้วิชัย) กันเลย.

29. หญิงสาวก็คี่, ที่มีผัวแล้วก็คี่, ถ้าแลมิชระคองออกจากเรือนเพลา
คำเคื่อนมิด, หนีมิโคไฟไปควย, ถามิโคถ้อตาม, โหพระสงฆ์ทำโทษแก่
หญิงคนนั้น.

30. ค่ายหนังสืออันเป็นเรื่องเกี่ยวพาน, ท่านสั่งเหมือนหนึ่งค่ายหนังสือ
เฮเรติก (= ชาวคริสต์ที่ไม่ใช่คาทอลิก—ผู้วิชัย)

31. ค่ายพ่อแม่ปล่อยให้ลูกสาวไปทำมาหากินทางไกล, ต้องค้างคืน,
มิไคหาผู้ใหญ่สักคนหนึ่งเป็นเพื่อนสำหรับพิทักษ์รักษาเผ่าตัวลูกสาวนั้น, ท่าน
หุมาซาคมิให้ไปรบคาบแลให้รบศีลแกพ่อแม่ัน, ส่วนหญิงสาวนั้นก็ตองติเตียน
สั่งสอนให้คักแปลงกิริยานั้นเสีย.

32. เมื่อพ่อแม่พี่น้องคักจะยกลูกสาว, หลานสาวให้เป็นภรรยาแก่ผู้ใด,
ท่านหามมิให้พ่อแม่พี่น้องขางผู้หญิงนั้นชักชวนแลเรียขางซึ่งจะเป็นลูกเขยนั้น
โหมมาอยู่ปรนนิบัติอาสาในเรือนขางผู้หญิงนั้น, ถากจะโครับศีลมาคริโมนีโอ
(= ศีลสมรส—ผู้วิชัย) ถาแลพ่อแม่พี่น้องขึ้นทำคังนั้น, ก็จะต้องติเตียน
ประกาศในทามกลางสับบุรุษทั้งหลาย.

33. ถาชายหญิงรักโครกัน, แลพ่อแม่พี่น้องชักขวางนัก, หายอมที่จะให้
เป็นสามีภรรยากันเลย, ส่วนชายหญิงสองคนนั้นนอยาขังอาจพากันหนีจากบ้าน,
แควาให้ไปออวนอนกับผู้ใหญ่แลนายขานให้ช่วยวากดูวจักแจงโหลสมคววม
ปรารธนาเกิด. ถามิพึงแลโคหนีไปจากบ้าน, ก็ให้ทำโทษเหมือนหนึ่งควย
คักลูกเมียเขา,

34. สัตว์รายอันเพื่อมาแต่ดินมีเป็นหลายประการ, เหตุฉะนี้หามมิให้คริส-
คังคชายแจกจ่ายโค. ถาผู้โคชคขึ้นมิพึงแล้ว, พระสงฆ์จะไปรบคาบแก่คน
มิโค. ส่วนสุมหรือตุนดินนั้นก็เป็นขอทามเหมือนกัน, ทั้งนั้นก็คักถาแมนวาคน

ที่ติดแต่ขานานมาตัดขาดเสียที่เดียวมิได้ เพราะจะเกิดเหตุโรคเจ็บป่วยไป, พระสงฆ์จึงจะโปรดให้คนเหล่านั้นสูบหรือถอนไคน่อยจำเพาะเสมอหนึ่งให้ เป็นยาบำรุงตัวไว้เท่านั้น, อื่นซึ่งผู้ติดดินจะผอนออกโค, พระสงฆ์จึงบังคับให้ผอนออกทีละเล็กทีละน้อยกว่าจะเลื่อมกลายเป็นหินทีเดียว.

35. ภาชีหวยจิ้น ก.ช., ภาชีผีน, บอนเปี้ย, ไฟ, ชนไก, กัดปลา, ภาชีถนน, ละคอนจิว, โชน, หนัง, หุน, คีเก (= ลีเก—ผู้วิจย), ภาชี ทั้งปวงเช่นนี้ล้วนแต่การมิดี, มิชอบ, คริสต์องค์จะผูกมาเป็นผลประโยชน์แทน ไม่น่าเป็นอันขาด.

36. ถ้ายืนตีว (= คนต่างศาสนา—ผู้วิจย) มาขออาศัยเรือนคริสตังค์ ผู้ใดคนหนึ่ง, เจ้าของเรือนนั้นต้องเรียนซาแซร์โคเต (= พระสงฆ์—ผู้วิจย) แลนายบานเสียดก่อน.

37. ห้ามมิให้ชายที่แลเรือนกับยืนตีวแต่ในเขตบ้านคริสตังค์, ถ้าแลยืนตีว จะขอเช่าที่บานแลเรือน, ให้เจ้าของที่แลเรือนนั้นมาแจ้งความกับซาแซร์ โคเตแลนายบานควย.

38. ทุกวันแต่พอคึกหน้อยหนึ่ง, ห้ามมิให้ผู้ใดคนหนึ่งร้องแลเล่นอึ้งคะนึ่ง วุ่นวายในกลางบ้านก็ดี, ในเรือนของตัวก็ดี, เป็นที่กวนใจชาวบ้านทั้งหลาย, ครวณักหนาที่นายบานจะเอาโทษกับผู้นั้นตามผิดหนักแลเบา.

39. ท่านสั่งให้เด็ก ชายหญิงไปเรียนในสโกลา (ทับศัพท์ลาติน = โรงเรียน—ผู้วิจย), ตั้งแต่อายุรุควม (อายุ 7-8 ขวบ—ผู้วิจย) จนถึงรับศีลกำลัง แลรับศีลมหาสนิทควย (= จบหลักสูตรขั้นต่ำทางศาสนา, ศีลกำลัง = Confirmation; ศีลมหาสนิท = Holy Communion—ผู้วิจย).

40. ผู้ใดไม่ให้ลูกหลานไปว่าเรียนในสโกลา, ซาแซร์โคเตจะโปรดอุปการ แก่ผู้นั้นไม่โค, ครั้นโคเดือนสามครั้งแล้ว, ยังก่อตั้งอยู่กระนั้น (= อยางนั้น—ผู้วิจย) ก็ต้องเรียนท่านผู้ใหญ่เผื่อจะไต่ลงอาญาโทษแก่พ่อแม่เด็กนั้นเสีย.

41. ท่านมิให้พ่อแม่คริสตังค์ใช้ (= ส่ง—ผู้วิจย) ลูกหลานไปเรียนที่ สโกลาอื่นตีวแลสโกลาเฮเรติกควย.

42. ที่ทางโค ๆ แต่ในเขตวัด, ให้ถือเป็นที่ศักดิ์สิทธิ์ เหตุฉะนั้นถ้าผู้ใด เป็นโทษก็ดี, เป็นทาสเชาาก็ดี, หนีมาอาศัยอยู่ในที่เป็นเขตวัดนั้น, ห้ามมิให้ เกาะกุมเอาตัว, เว้นแต่ซาแซร์โคเตยอมให้จับนั้นโค.

43. ตั้งแต่ตีแปดโมงค่าจนถึงสี่ระฆังพรหมถือสารเช้า (= 6.00 น. —ผู้วิจัย), บุคคลละผู้ใดจะมาอยู่เที่ยวเล่นในที่เขตรุก, ซาแซร์โคเตจองเอา โห้กับผู้นั้นเด็ก, ตามแต่จะเป็นเด็กแลหนุ่มแลผู้ใหญ่.

44. ท่านห้ามมิให้สับบุรุษกินหมากกินพลูในพระวิหารด้วยเห็นว่าไม่สม ไม่ควรเลย.

45. ถ้าแลกฎเทคิสตา (ทับศัพท์ลาตินว่า Catechista = ผู้ขาย พระสูงษ์ในงานต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องสอนศาสนา—ผู้วิจัย) เห็นผู้ใดหัวเราะพูดเล่นในพระวิหาร, จึงบอกสักทีหนึ่งให้รู้ตัว, ถ้ามีฟังก์ก็ ต้องขับผู้นั้นออกจากพระวิหาร เสียต่อนาทังปวง.

46. ชาวบ้านคริสตังค์เป็นพนักงาน (= มีหน้าที่—ผู้วิจัย) ต้องเอาใจใส่ รักษาเลี้ยงซาแซร์โคเตแห่งตนตามสมควร เหตุฉะนี้ผู้ใหญ่ของชุมชนมีลูะหน หรือสองหนสำหรับคิดอาณกันด้วยขอนี้, แลกำหนดด้วยกันว่า, จะให้ชาวบ้าน พลเรือนเสียเท่าใด.

47. บุคคลละผู้ใดผิดข้อกำหนดวินัยนี้, แลว่าก็หารับโทษไม่, แลหาไม้ค้ำแก้ว ไม่, แลว่าด้วยใจสุรุคือตั้งแข็งกระด้างมีใครจะรับเลย, ซาแซร์โคเตจอง ศึกเดือนซุกชวจนสามหน, ครั้นเห็นวายังคือตั้งอยุกระนั้น, ก็ให้เรียนกับ ท่านผู้ใหญ่, จึงจะปรึกษาลงอินแตรคิกโคแกผู้นั้น.

ข้อบังคับเหล่านี้ในปัจจุบันยกเลิกไปหมดแล้ว ชาวหมู่บ้านมิตตคามเอง ก็ล้มเสียจนเกือบหมดแล้ว คงจำกันได้แต่เพียงเลื่อนร่างว่า แดกก่อนเคร่งครัดมาก แต่ก็ไม่สู้จะมีใครรู้ว่าเคร่งครัดอย่างไรบ้าง

ข้อบังคับเหล่านี้ได้มีประกาศเป็นภาษาญวนเก่าสำหรับชาวหมู่บ้าน มิตตคามนอกโดยมีความหมายเหมือนกัน แต่สูญหายหมด ไม่เหลือข้อความไว้ให้ ศึกษาเลย

¹ เก็บความจากข้อกำหนดของสังฆราช ค.ศ. 1892.

ประเพณีงานศพ

เมื่อมีผู้ใดคนหนึ่งถึงแก่ความตายลงในหมู่บ้านมิตตคาม หากเป็นเด็กอายุไม่ถึง 7 ขวบ ก็จะรีบจัดการฝังในป่าช้าโดยไม่มีพิธีรีตองอะไรมาก ไม่มีการไว้ทุกข์ เพราะถือกันว่าวิญญาณของเด็กคนนั้นไปเป็นเทวดาในสวรรค์ แต่ถ้าหากผู้ตายมีอายุตั้งแต่ 7 ขวบขึ้นไป ถือว่ามีความรู้สึกนึกชอบชั่วดีแล้ว อาจจะมีบาปได้ แม้จะได้แก้บาปหมดสิ้นแล้วก็ตามก็ยังถือว่ายังจะต้องใช้โทษในไฟชำระ (ตรงกับการใช้กรรมในโลกหน้าของพุทธศาสนา) จึงมีการสวดมนต์ภาวนาขอความเมตตาจากพระเป็นเจ้า ให้ลดโทษลงบ้างเป็นการผ่อนหนักเป็นเบา ตามปกติจะมีการเก็บศพไว้ที่บ้านผู้ตายนั้นเองเป็นเวลา 3 คืน เพื่อรอญาติมิตรทางไกลมารวมพิธีฝังศพ หากจำเป็นก็อาจจะรักษาศพไว้นานกว่านั้นได้ ระหว่างนั้นผู้มาเยี่ยมเยียนก็จะรวมกลุ่มกันสวดอุทิศให้ผู้ตาย ในหมู่บ้านมิตตคามในแต่ก่อนสวดเป็นภาษาไทยเก่า (เดิมที่เคียวคงได้สวดเป็นภาษาโปรตุเกส) ส่วนในหมู่บ้านมิตตคามนอกแต่ก่อนสวดเป็นภาษาฉวนเก่าเรียกว่า "เก้าว เด" ในปัจจุบันสวดเป็นภาษาไทยปัจจุบันทั้งหมู่บ้านแล้ว นอกจากเป็นครั้งคราวที่คนเก่าคนแก่รวมกลุ่มกันสวดเป็นภาษาฉวนเก่า ซึ่งมีผู้สวดได้เพียงไม่กี่คน และเป็นโอกาสเดียวที่ยังมีการสวดเป็นภาษาฉวนเก่ากันอยู่เป็นครั้งคราว ซึ่งเชื่อได้ว่าอีกไม่นานก็จะสูญสิ้นไปตลอดกาล เวลาทำจะเป็นการชุมนุมใหญ่ของคนทั้งหมู่บ้านและญาติมิตรนอกหมู่บ้านที่จะชุมนุมรวมใจกันสวดอุทิศให้ผู้ตาย จบแล้วจะมีการเลี้ยงข้าวต้มไก่หรือข้าวต้มปลาหรือขนม จากนั้นก็แยกย้ายกันกลับบ้าน คนสนิทของเจ้าภาพบางคนและผู้มีจิตเสียสละบางคน จะอยู่เป็นเพื่อนเจ้าภาพเฝ้าศพตลอดคืน ครั้นครบ 3 คืนรุ่งเช้าจะเป็นวันฝังศพ เวลาประมาณ 6.30 น. พระสงฆ์พร้อมทั้งเด็กช่วยจารีต 5 คน คนหนึ่งถือกางเขนนำหน้า 2 คนถือเทียนชานางเขน อีก 2 คนชานางเขนพระสงฆ์โดยคนหนึ่งถือเต้าไฟมีถ่านไฟลุกแดง อีกคนหนึ่งถือเต้ากำยานมีกำยานปั่นบรรจุอยู่ ทั้งหมดเดินมารับศพถึงบ้านผู้ตาย (ถ้าบ้านผู้ตายอยู่ไกลเกินไปก็จะตั้งชบวนคอยที่เขตรัด) ทางบ้านผู้ตายเจ้าภาพจะจัดการให้บรรจุศพใส่โลง ขณะนั้นผู้อยู่ในบ้านจะสวดมนต์

ตลอดเวลา แล้วก็เทศน์ในโลงตามชบวนพระสงฆ์เข้าในโบสถ์ รวมใจกันประกอบพิธีมิสซาอุทิศแก่ผู้ตายจนมิสซาแล้วก็เทศน์โดยมีกางเขนและพระสงฆ์นำหน้าไปจนถึงหลุมฝังศพ ขณะเคลื่อนย้ายศพทุกครั้งหากผู้ตายมีบุตรชายก็จะให้บุตรชายคนโตขึ้นบนแคร่หามศพหรือส่งเศศด้วยเพื่อคุ้มหัวโลงและลูกชายคนเล็กคุ้มปลายโลง พระสงฆ์ทำพิธีเสกหลุมฝังศพแล้วเจ้าหน้าที่ก็หย่อนศพลงในหลุม ผู้มาส่งศพทุกคนโยนดินก้อนหนึ่งลงในหลุมเป็นกิจกรรมสุดท้ายที่จะทำแก่ผู้ตาย ต่อจากนั้นเจ้าหน้าที่จะกลบหลุมและพูนดินขึ้นสูงนิกหนอยกันคินยุบ พร้อมทั้งปักกางเขนจารึกชื่อศาสนา ชื่อตัวและนามสกุลของผู้ตาย รวมทั้งชาทะ มรณะด้วย ทุกคนกลับไปยังบ้านเจ้าภาพเพื่อรับประทานอาหารร่วมกัน นอกจากพระสงฆ์ซึ่งเจ้าภาพจะจัดมาถวายที่บ้านพักของท่าน ตอนเย็นจะมีการชุมนุมสวดอุทิศให้ผู้ตายอีก 3 คืนหรือมากกว่านั้นแล้วแต่เจ้าภาพจะขอร้อง โดยเจ้าภาพจะต้องจัดเลี้ยงทุกครั้ง หลังจากนั้นก็อาจจะนัดสวดเมื่อครบ 7 วัน 30 วัน และ 1 ปี ตามฐานะของเจ้าภาพ

ต่อไปนี้จะคัดตอนบทสวดอุทิศแก่ผู้ตายตามฉบับภาษาไทยโบราณ (ค.ศ. 1869 - พ.ศ. 2412) มาให้ดูเป็นตัวอย่าง

บท ภาวนา สำหรับ อุทิศให้ แก่ ผู้ ตาย ก่อน หั่งปวง ต่อง สวด บท ข่า แต่ พระ จิตร เจา แล้ว ไห สวด บท ส้าแดง ความ ทุกข์ เมื่อ สวด หั่ง นี้ แล้ว ก็ ไห สวด บท อัน คับ นี้ไป

.....

ทำเนียม สวด ลูก ปูระคำ ตามู รอยู แดะ อัน ศักลิตธิ ทำ ประการ ของ พระ มหา เยษฐเจ้า มี บท ข่า แต่ พระ พุทธิ วิ คา สาม ลีบ บท อาเว มารีอา หา บท แมง เป็น หก ขอ

ข้อหนึ่ง

ควัย ขนุะ เมื่อ เหล่า ร้าย เพ็ชฆาฏ จับ พระ ปุาถ เป็อง ชัม พระเยษฐเจ้า เขา กางเขน แล เอา ขอน เหล็ก สง ตะ ปู่ แหง เปนุ ที่ เจ็บ ปวด หนักหนุ พระโลहितไหล ลงเนือง นอง เมื่อ ราวถก ถึง ขอ หั่งนี้ ไห สวด ข่า แต่ พระพุทธิ วิ คา หา หน กรวย ไหว พระคุณ

พระเยซูเจ้า ทรง รับ ตรึง พระ บาท เบื้อง ซ้าย นั้น เพราะ ความ ผิด
ของ ชาวเจ้าไท่ สวด อาเว มารีอา หนึ่ง อ่อนวอน แด่ พระ มารดา
ควย พระมารดา ไค่ เจ็บ เสียใจ พระไทย เสมือน หนึ่ง ตะปู แหว่ง ใน คาง
พระไทย ของ ท่านเอง ขอให้ ชาวเจ้า ละทิ้ง ทาง ผิด คือ ว่า อย่า
กระทำ บาป เลย ออแมน

ข้า แต่ พระ พุทธิ ปิตา ฯ ทำ หน

อาเว มารีอา ฯ หน หนึ่ง

แล้ว ให้ สวด คำ นี้ ว่า

เคชะ พระนาม ของ พระเป็น เจ้า ผู้ เมตตา ปราณี ชาวเจ้าทั้งหลาย ขอ
โปรด วิญาณ ปันดา อยู่ในไฟชำระ ไค่ ที่ เย็น สุกชะ สำ ร่าย

แล ให้ ขึ้น ชม ยินดี ควย หน พระภักตร ของ พระองค์ สว่าง รุ่ง
เรือง เป็น นิจะกาล ไป ออแมน

ขอ สอง

ควย ษนะเมื่อ เหล่า ร้าย เพ็ชฆาฏจับ พระบาท เบื้อง ขวา พระ เยชู
เจ้า เขา กางเขน แล เอา สอน เหล็ก สง ตะปู แหว่ง ทุก เอ็น เส้น
เลือด ทำ ไท หัว พระ สรีระกาย แหว่ง พระเยชู เจ้า ทรง เจ็บ ลำบาก
แสน ทวี เมื่อ ระภก ถึง ขอ ทั้งนี้ ให้ สวด ข้า แต่ พระ พุทธิ ปิตา ทุ
หน กราบ ไหว นมัสการ พระ คุณ พระ เยชู เจ้า ษนะ เมื่อ เจริญ อยู่
ใน โลกคะนี สาม สิบลู สาม ปี ทรง พระ บาท ลินลาศ ไปส่ง สอน ชาวเจ้า
ทั้งหลาย แล ชาวเจ้า ทั้งหลายไค่ เอา ตะปู ตรึง พระบาท หนนี้ให้
สวด อาเว มารีอา หน หนึ่ง อ่อน วอน แด่ พระ มารดา ควย พระมารดา
ไค่ ลำบาก กับ พระ บุตร ขอ ไท ชาวเจ้า ทั้งหลาย เติญ ใน ทาง ทรง
เพียง แด่ คือ ไท สม เสีย พระทีธาไท ของ พระเป็น เจ้า เป็น นิจะ
สถรา ไป ออแมน

ขอ สาม

ควย ษนะเมื่อ เหล่า ร้าย เพ็ชฆาฏ จับ พระ หันรู เบื้อง ซ้าย พระ
เยชู เจ้า เขา ษนะ กางเขน แล เอา สอน เหล็ก สง ตะปู แหว่ง เป็น ที่
ปวด แสบ หน ประมาร เพราะวา พระพุทธิ กายา ของ พระองค์ หนัก ถวง
อยู่ นั้น ทำไห พระหันรู หนี ออกไป ยิง เจ็บ กวา อีกร เล่า เมื่อระภก

ถึง ข้อ ทั้งนี้ ให้ สวด ขำ แต่ พระ พุทธิ บิดา ห้า หน กราบไหว้ โมทนา
คุณ พระ เยชู้ เจ้า มิไคเสีย คาย ชีวิตร เพราะลูก ทรมศ คือ ชาวเจ้า
ทั้งหลาย ให้ สวด อาเว มาริอา หน หนึ่ง ออนวอน แต่ พระ มารคา
ควย พระ มารคา ทอง เจ็บ ลำบาก กับ พระ บุตร ขอ ให้ ชาวเจ้า
ทั้งหลาย ละ ทิ้ง ท้า ทาง มิติ ทั้งปวง ภาย พาก หนา ให้ พน จาก
พระ หัษฐ เบื้อง ขาม ของ พระ องค์ คือ ขาง คล อกรรม อกุศล
ทอง สู้ ณะรก นั้น แล อาแมน

ข้อ สี่

ควย ขนะ เมื่อ เหล่า ร้าย เพ็ชฆาฏ จัป พระหัทธ เบื้อง ขวา พระ
เยชู้เจ้า เขา กางเขน แต่ ว่าไม่ ถึง ฐ ที่ไซ่ กอน นั้น มีน ฎก พระหัทธ
ของ พระ องค์ ลาก ออก ให้ ถึง ที่ เพราะ ฉะนั้น พระ อธิฐะ คุลาฆ
เคลื่อน ไป กระทำ ให้ พระ สิริระกาย เจ็บ ปวด พน ประมาร จึง ตรึง
โค เมื่อ ระภก ถึง ข้อ ทั้งนี้ ให้ สวด ขา แต่ พระพุทธิ บิดา ห้า หน โม
ทนา คุณ พระเยชู้เจ้าไซ่ พระหัทธ มา ทำ คุณ ให้ แก่ มะ ฆน ส่วน มฆน
กลับ แทน คุณ พระ องค์ ตั้ง นี้ ให้ สวด อาเว มาริอา หน หนึ่ง ออน
วอน แต่ พระ มารคา ควย พระ มารคาโค วัณ พระบุตร ยิง กวา ชีวิตร
ของ ทาน เอง ขอ ให้ ชาวเจ้าทั้งหลาย สาง บุญ กุศล ไป ภาย หนา
จะ ไค อยู่ ขาง พระหัทธ เบื้อง ขวา พระเยชู้เจ้า คือ ขาง คล ขอบ
กรรม สม ที่ จะ ขึ้น สวรรค อาแมน

ข้อ ห้า

ครั้น เมื่อ พระ เยชู้เจ้า ลีน พระชนม์ แล้ว ทหาร คล หนึ่ง แทง ชู้ค่าง
พระเยชู้เจ้า ควย ทวน ถูก หัวใจ พระโล หิต แล น้ำไหล ลง แต่ทว่า
พระเยชู้เจ้า มิไค ฐ ลีค เจ็บ อะไร เลย เพราะ ว่า พระองค์ ลีน
พระชนม์ แลว ส่วน พระ มารคา ก็ เจ็บ เสียว พระไทย คุจะทวน นั้น
ไค แทง ทลอค หัวใจ ของ ทาน เมื่อ ระภก ถึง ข้อ ทั้งนี้ ให้ สวด ขา
แต่ พระ พุทธิ บิดา ห้า หน โมทนา คุณ พระ เยชู้ เจ้า ไค เท
พระโลหิต ออก มา เพราะชาวเจ้าทั้งหลาย แล สวด อาเว มาริอา
हन หนึ่ง ออนวอน แต่ พระ มารคา ควย พระ มาร คา ไค เจ็บ คุจะตั้ง
ทวนไค แทงหัวใจ ของ ทาน ขอให้ ชาวเจ้าทั้งหลาย ออย่า ให้ มี ใจ
รักันไคร ของ แตนคิน นี้ แล สีม บุญ คุณ ของ พระเยชู้เจ้า ฎ ทรง ความ
รักัน ชาวเจ้าทั้งหลาย จน ปลง ชีวิตร เพราะ ชาวเจ้าทั้งหลาย อาแมน

ขอ หก

ให้ สวด ข้า แต่ พระพุทธิ บิดา สาม หน กราบไหว้ นะ มุศการ ตะปูล
ที่ ไค้ แหง ไซ พระ บาท แล พระ หันรุ พระ เยชู้ เจ้า ให้ สวด ข้า
แต่ พระ พุทธิ บิดา บท หนึ่ง กราบ ไหว้ นมัสการ ทวน ที่ไค้ แหงชิศาง
พระ เยชู้เจ้า แล สวด ข้า แต่ พระ พุทธิ บิดา อีก หน หนึ่ง กราบ ไหว้
นมัสการ มหา กางเขน ซึ่ง พระเยชู้ ญ ประเสริฐ ลำเลิศ บึง กวาว สา
ระพัด หั่งปวง สิ้น พระ งาม บน นั้น ขาพเจ้า ทั้งหลาย กราบ ไหว้
พระคุณ พระ เยชู้เจ้า ขอ พระองค์ จง ไซ้ มหา กางเขน ตะปูล แล ทวน
คาง ลูก ประแจ ไซ ประคู้ สวรรค ให้ ขาพเจ้า ทั้งหลาย เขา ไป ไค้
อาแมน

ข้าพเจ้า ทั้งหลาย กราบไหว้ โมทนา คุณ พระเยชู้เจ้า แล
พระมารดา มาริอา ขาพเจ้า ทั้งหลาย ขอ ถวายบท หนึ่ง เปน ที่ ลำบาก
ถึง ความ ทรมารแหง พระมหา เยชู้เจ้า ไค้ ปลง ชีวิต เพราะ ขาพเจ้า
ทั้งหลาย ด่า แล มี สัก วัน ไค้ ที่ ขาพเจ้า ทั้งหลาย หน ความ ยาก
ลำบาก เพราะ พระ มหา เยชู้เจ้า ก็ ไค้ ยิง ยืน เปน พยาน วุ ขาพเจ้า
นับถือ รักษไค้ร ทอ พระองค์ บึง กวาว สาระพัด หั่งปวง แต่ ทะ วา
ขาพเจ้า ทั้งหลาย อูอนู เชิง ขอ พึ่ง พระ บารมี แหง พระ มารดา ช่วย
เพิ่ม เติม กำสั๋ง แก ขาพเจ้า ทั้งหลาย ให้ ถือ พระ สาขนา มั่นคง แล
ยัง ยืน พระ นาม ของ พระ องค์ ทอ หนา มนุษ ทั้งปวง อาแมน

สัคานีอา พระเยชู้เจ้า โปรด ชาติ มนุษ

ภาวนา

ข้าพเจ้า ทั้งหลาย ซึ่ง ล้วน แต่ ผงคี่ กราบ นม สบ ลง ถึง พื้น ทรนี้
บังอาจุ กราบ พูล พระเจ้า ญ ทรง ฤทธิศักดิ์คา นูภาพ ทุก ประการ เปน
พระเจ้า ของ ๆ ขา ๆ ทั้งหลายแต่ ทะวา ขาพเจ้า ทั้งหลาย กิด ถึง
ความ ทรมาร ของ พระองค์ ขณะ เมื่อ ยัง เจริญ อยู่ ในโลกคະนี้ สาม
สิบ สามปี เพราะ ขาพเจ้า ทั้งหลาย ก็ ใน จิตร ใจ ของ ขาพเจ้า
ทั้งหลาย มา สดุง กระนง ตก ใจ คู้ด ละอาย อุดมู มิ ฐ แหง ที่ จะ โมทะ
นา คุณ นั้น เปน ไฉน ขณะ กอน เมื่อ พระองค์ รับ ความ ทรมาร แล ปลง
ชีวิต นั้น อูวง อาทิตย ก็ อับ แสง มีคมน ฮันทการ แขนคิน สะเทือน
กัมะนาศ ทรนี้ ไหว ภูเขา สิ้นลา แตก แยก ไป ควย คิด สังเวท เอ็นดู

แก่ เจ้า พระ คุณ ส่วน ข้าพเจ้าทั้งหลาย เป็น โฉน เล่า จะ ไม่ รั้ง
 พระองค์ บ้าง แล ทน อัน พระ โล นิต ของ พระ องค์ โค ไหล ลง
 เพราะ ข้าพเจ้าทั้งหลาย เป็น ลูก ทรยศ นี้ แต่ หูว่า ข้า พเจ้า
 ทั้งหลาย เหน พระองค์ ทรง ความ รั้ง คอ ลูก ดังนี้ มิได้ หุยุด หยอน
 เลย ก็ ข้าพเจ้า มา ร้องไห้ เป็น ทุกข ถึง บาบ ที่ โค นิด ต่อ พระเป็นเจ้า
 นั้น แล เพราะ บาบ ข้าพ เจ้า ทั้งหลายเป็น จริง เทียง แท้ จึง พระ มหา
 เยชู้เจ้า โค เสด็จ ลง มา ใน โลกคะนี้ ปุลง ชีวิต ตรีง ตาย ดัง นั้น ขอ
 โปรด ให้ ข้าพเจ้า ทั้งหลาย นับถือ รั้งใคร พระองค์ แล ตาม พระ บาท
 ของ พระองค์ ให้ สลัด ที่ ทร่า รอย แผล หา ประการ อัน ศักลิตธิ ของ
 พระองค์ เขา ใน ควง ใจ ข้าพะ เจ้า ทั้งหลาย

ข้าพเจ้า ทั้งหลาย กราบ ไหว้ นมัสการ รอย แผล พระ บาท เบื้อง
 ขายแห่ง พระ มหา เยชู้ เจ้า เพราะ บาบ ข้าพเจ้า นี้ แล

ข้าพเจ้า ทั้งหลาย กราบ ไหว้ นมัสการ รอย แผล พระ บาท เบื้อง
 ขวา แห่ง มหา เยชู้เจ้า เพราะ บาบ ข้าพะ เจ้า นี้ แล

ข้าพเจ้า ทั้งหลาย กราบ ไหว้ นมัสการ รอยแผล พระ ทัษฐ เบื้อง
 ขาย แห่ง พระ มหา เยชู้เจ้า เพราะ บาบ ข้าพเจ้า นี้ แล

ข้าพเจ้า ทั้งหลาย กราบ ไหว้ นมัสการ รอย แผล พระ ทัษฐ เบื้อง ขวา
 แห่ง พระ มหา เยชู้เจ้า เพราะ บาบ ข้าพเจ้า นี้ แล

ข้าพเจ้า ทั้งหลาย กราบไหว้ นมัสการ รอย แผล ซีก่าง แห่ง พระ มหา
 เยชู้เจ้า เพราะ บาบ ข้าพเจ้า นี้ แล

โอ้ ชนตา ทรุศ

โอ้ ชนตา ทรุศ ไม ศักลิตธิ บอริสุทธิ เป็น อัน ยิง ขอ กราบไหว้ วันทา
 โอ้ ชนตา ทรุศ เป็น ที่ ไว้ ใจ แก่ คล บาบ ทั้งหลาย โอ้ ไม ศักลิตธิ
 เป็น ที่ บันเทา แก่ สาระทุกข ทั้งปวง โอ้ ไม อัน วิสุเศศ ทัว ทั้ง พง ไพร
 จะ หาไม กันใด มา เปรียบ เทียม ควย กับ ถ้า มิได้ ฝาก ชีวิต แก่
 นาวา เลิศไกรนี้ ผู้ โค เลย จะ รอด พนุ จาก มหา สมุท แห่ง โล กานี้
 มั้ก เป็น เหตุ อันตราย ต่าง ๆ นานา ผู้ โค จะ ปอง กับ อาตมา ตน
 ผู้ โคจะเขา รบ สู้ ยุทธะนาการให้โค ไชย ชนะ ปราบ ซึ่ง ศักร คือ
 ปีศาจ เนื้อ พนัง โลกะ โลกี้ ทั้งนี้ จะ โค ก็ จำเภาะ แท้ ควย ฤทธิเดช

พระ แสง อัน ศักดิ์สิทธิ์ นี้ โอ้ ไม่ประเสริฐ คือ ประแจ จำเภาะ แต่ อัน
 เดียว ไร่ ไร่ เมฆ ประศู สวรรค์ ไท เสวย ซึ่ง บอรรษุณย์ เพียงแต่ โอ
 ราก ชวงตา กฤษณ์ คน ชวงตา กฤษณ์ ชวงตา กฤษณ์ มาลา ชวงตา กฤษณ์ ผล
 ชวงตา กฤษณ์ เป็น อัน ดี ขอบ กล ศักดิ์ เทา ไท ฎ ไท จะวิถาร แล พระระนา
 ไท เหตุ ควบ ไม่ ชวงตา กฤษณ์ นั้น ไท บันทุก พระ องค์ เป็น พระ เจ้า
 ฟ้า ดิน ทาน ทอง ครึ่ง รัย มรณาสัน นะ ไม่ ชวงตา กฤษณ์ จึง บังเกิด
 ผล อนิสง จึง มี ฤทธิเดชเป็น มหา คลัง กำสูง เชียว ชวนแล ชิน ชม
 อะภิมย์ บินดี บอโค ลิน บอโค สุก ก็ บัดนี้ ชาวเจ้า มา ปลง อารุณ
 วาญ เมื่อ ไร่ ไร่ ใน ชวงตา กฤษณ์ นี้ ล่าภก คิด ถึง พระ เยษฐ เจ้า ขอ
 พึ่ง พระบารมี รัย ประทาน อนิสงให้ สบ เสีย พระ ที่ลาไทย ชาวเจ้า
 กราบไหว วันทา มหา ชวงตา กฤษณ์ พิศ แล เพง ตา คอย หา ชวงตา
 กฤษณ์ เป็น โอสถุ อัน ประเสริฐ บำบัดโรค ชาวเจ้า เป็น ที่ รอด พน
 จาก บาปโทษ ซึ่ง ชาว เจ้า ไท กระทำ ลิน ทุก ประการ ฤ ถา แล ๆ ชวา ๆ
 ไท เจริญ ภาวณา ออณ วณ ขอ ควบ ศรัทธา ชาวเจ้า ไร่ ไร่ ว่า จะพน
 ทุกข ฤช ควบ ชวงตา กฤษณ์ อัน มกั กรรณา เป็น อัน ยิ่ง อาจให้
 ชาวเจ้า พน อุบาท แห่งโลกคะนี้ แล พาไป ยัง นะ สวรรค์เสวยศุภย์
 อัน ปราศจาก ทุกชะเวทนาใด ๆ อามน

ชาวมิตตคามนอก สมัยก่อนสวดบทสวดเหล่านี้เป็นภาษาญวนเก่าซึ่งมีความ
 ความหมายเหมือนกันทุกประการ มีลีลาที่น่าฟังซึ่งจะหาฟังไม่ได้อีกแล้ว ไม่ว่าจะ
 ที่ใดในโลก โปรดฟังจากเทปบทสวดภาษาญวนเก่า ชุดที่

เทศกาลวันขึ้นปีใหม่

ชาวมิตตคามในคงได้ถือวันที่ 1 มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่ตั้งแต่สมัย
 พุทธศาสนาโปรตุเกสเป็นภาษาแม่เรื่อยมาจนถึงทุกวันนี้ ในปฏิทินคริสต์ศักราชเก่าเรา
 ได้พบคำบอกในวันที่ 1 ยานูอารีโอ (1 มกราคม) ว่า "เป็นวันต้นปีใหม่ฝ่าย
 เราคริสต์" (ดูหน้า) แสดงว่าในสมัยนั้นคนไทยทั่วไปยังมีได้ถือวันนี้เป็น
 วันขึ้นปีใหม่ ในสมัยที่ยังพูดภาษาโปรตุเกสเป็นภาษาแม่อยู่นั้น ชาวหมู่บ้านมิตตคาม
 ในขณะนั้นเรียกว่าค่ายโปรตุเกส คงได้ถือธรรมเนียมเหมือนชาวโปรตุเกสใน

ยุโรปทุกประการ แต่ต่อมาครั้งถึงภาษาโปรตุเกสมาพูดภาษาเขมรและภาษาไทย
 นั้น ก็คงได้ถึงประเพณีโปรตุเกสที่ละน้อย ๆ โดยเอาประเพณีไทยเข้าแทน ที่ยังคง
 คงประเพณีโปรตุเกสไว้คงเหลือเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ส่วนมากเป็นเรื่องทาง
 ศาสนา สำหรับวันขึ้นปีใหม่นั้นในปัจจุบันชาวมิชชามินหันมาปฏิบัติตามประเพณี
 ไทยคริสต์ปัจจุบันจนหมดสิ้น คือตั้งแต่หัวค่ำของคืนวันที่ 31 ธันวาคม จะมีการ
 รำวงกันกลางหมู่บ้าน ใครใจถึงจะอยู่ไ้รุ่งที่เคียว ตอนเช้าไปวัดฟังมิสซา หลัง
 จากมิสซาก็เที่ยวไปขอพรจากผู้ใหญ่โดยให้แบบไทย เรียกว่า "ขอพร" ขณะไหว้
 จะนิยมท่องสูตรภาษาโปรตุเกสมาจนทุกวันนี้ว่า "ลาวาโด เซยา เยซุ คริสโต"
 (แปลว่า ขอให้พระเยซูคริสต์ได้รับคำสรรเสริญ) ผู้ใหญ่เสริมว่า "แปร์ แซม-
 แปร์" (แปลว่า ตลอดไป) ผู้น้อยตอบว่า "อาแมน" (แปลว่า ขอให้เป็นอย่างนี้
 เทอญ) แล้วผู้ใหญ่อีกแนะนำสั่งสอนอวยพรเป็นภาษาไทยและให้ของที่ระลึก ส่วน
 มากแจกสตางค์ หากผู้น้อยจะให้ของขวัญก็จะให้ขณะแรกพบและก่อนไหว้ขอพร
 แต่ส่วนมากผู้น้อยจะให้เฉพาะผู้ใหญ่ที่มีพระคุณจริง ๆ เท่านั้น ส่วนผู้ใหญ่จะแจก
 สตางค์ให้ทุกคนที่มาขอพรคั้งนั้นเด็กทั้งหมู่บ้านจะพากันเวียนไปขอพรจากทุกบ้าน
 กว่าจะหมดทุกบ้านก็ได้สตางค์เต็มกระเป๋ และเงินนี้จะมีสิทธิใช้ได้อย่างอิสระ
 จึงชื่อของเล่นของกินและเที่ยวเตร่กันอย่างสนุกสนานตลอดทั้งวัน

สำหรับชาวหมู่บ้านมิชชามินนอก ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 นิยมฉลอง
 วันขึ้นปีใหมตรงกับชาวจีนคือวันตรุษจีนโดยเรียกว่า "เตตฮันนาม" วันสิ้นปีนิยม
 ทำอาหารและขนมไว้แลกเปลี่ยนกันและกัน ที่นิยมทำกันมากที่สุดคือแหวไกว
 (หมูหัน) บันแตก (ข้าวต้มมัดใส่ไส้ถั่ว) รุ่งเช้าพากันไปฟังมิสซา หลังมิสซาก็
 เวียนขอพรผู้ใหญ่ และผู้ใหญ่ก็แจกสตางค์ให้เช่นเดียวกับวันขึ้นปีใหม่ของชาว
 มิชชามิน แต่หาวิธีไหว้และคำพูดให้พรต่างกัน คือ ผู้หญิงจะคุกเข่ายกมือไหว้
 ส่วนผู้ชายยืนตรงแล้วก้มลงคุกเข่าที่พื้นก้มหัวลงเอามือทั้งสองแตะพื้น ขณะไหว้ก็
 กล่าววว่า "นำ กู เบือก กวา นำ เมีย ชิน คัก จิว เตรีย บา โงย พู โห จอ..."

(บอกลำดับญาติของญาติผู้ใหญ่ที่กำลังไหว้ เช่น เอาจ, บ้า, บ้าก, โก, ฮัน, จ๋)
 คั่ง หมอย ลือ ลัน" (แปลว่า ปู่เฒ่าขึ้นปีใหม่ของพระตรีเอกภาพผู้เป็นเจ้าของ
 อวยพระพรให้...ปู่ตา ย่ายาย ลุง ป้า พี่ชาย พี่สาว... จึงได้รับความสุข
 ทุกประการ) ผู้ใหญ่ตอบว่า "ซิน คี้ก จิว เตรีย พู โห่ จอ... (บอกลำดับ
 ญาติผู้น้อย เช่น กอง เจ้า แอม) คั่งหมอย ลือ ลัน" (แปลว่า พระผู้เป็นเจ้าของ
 ทรงคุ้มครองให้...ลูกหลาน น้อง...ได้ความสุขทุกประการ) แล้วก็แจกสแตงค์
 ให้ไปใช้จ่ายได้ตามใจตลอดวันเช่นเดียวกับในวันปีใหม่ของชาวมิตตคามใน

ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 หมู่บ้านมิตตคามในและนอก ต่างฝ่ายต่างทำ
 ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกัน เพราะถือว่าเป็นคนละพวก มีเรื่องทะเลาะเบาะแว้ง
 กันเนื่อง ๆ แม้จะนับถือศาสนาและนิกายเดียวกันก็ตาม ตั้งแต่หลังสงครามโลก
 ครั้งที่ 2 เป็นต้นมา เพื่อตอบสนองรัฐนิยมของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ชาว
 มิตตคามนอกจึงเปลี่ยนวันขึ้นปีใหม่มาเป็นวันที่ 1 มกราคม และเปลี่ยนคำอวยพร
 เป็นภาษาไทย ในชั้นแรกก็แปลมาจากภาษาญวนเก่า ในปัจจุบันเหลือแต่
 "สวัสดิ์ปีใหม่" เหมือนคนไทยทั่ว ๆ ไป ตั้งแต่บัดนั้นมาชาวมิตตคามทั้ง 2 ส่วนก็
 ฉลองวันขึ้นปีใหม่พร้อมกัน ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาแม่เหมือนกัน ความรู้สึกแแบ่ง
 พวกก็ลดน้อยลง ไปมาหาสู่กันและแต่งงานกันได้อย่างสบายใจ เด็ก ๆ สามารถ
 เวียนขอพรได้ทั้งหมู่บ้าน ไม่รู้สึกว่าเป็นคนละพวกอีกต่อไป ทุกอย่างผ่านไป
 หลับแห่งประวัติศาสตร์ บัดนี้ทุกคนตระหนักว่าตนเป็นคนไทยอย่างสมบูรณ์ แม้จะมี
 เบื้องหลังประวัติศาสตร์ที่ไม่เหมือนหมู่บ้านใดในโลกก็ตาม

เทศกาลมหาพรต

เทศกาลมหาพรตตามปฏิทินคริสตังคัภาษาไทยอักษรโรมันและภาษาญวนเก่ามีข้อความตรงกันว่า เริ่มตั้งแต่วันพุธรับเถ้าซึ่งตกในระหว่างปลายเดือนกุมภาพันธ์ถึงต้นเดือนมีนาคม ข้อกำหนดที่ชาวมิชชันนารีไม่ว่าในหรือนอกคองปฏิบัติเหมือนกัน เพราะปฏิทินคริสตังคัทั้งภาษาไทยเก่าและภาษาญวนเก่ากล่าวไว้ตรงกันทุกข้อความ ในที่นี้จะยกเฉพาะภาษาไทยเก่าอักษรโรมันถอดเป็นอักษรไทยมาให้ดูดังต่อไปนี้

วันพุธ เป็นวันรับเถ้าและเป็นต้นศีลบวชใหญ่. สิ้นทั้งชั่วศีลบวชใหญ่ นั้นพระสมัยบังคับให้สืบบุรุษคริสตังคัชายหญิงทุกคน, บรรดาถึงอายุถวนยี่สิบแปดปี, ทอดอดอาหาร ๓ กาละทุกวัน, เว้นแต่วันอาทิตย์

ชาวโตปาปาได้เมตตาโปรดแก่ชาวทวีปอินเดีย, แก่ชาวเมืองไทยเป็นต้น, มีให้ทองควยบังคับให้จำศีลตั้งนั้น เว้นแต่ทุกวันศุกร์, แลวันเสาร์ก่อนปาสกาวันหนึ่ง; ส่วนนอกนั้นต้องควยบังคับแก่ทุกคน

รับสั่งแห่งพระสมัยชุมนุมเข้าพร้อมมูลกันในมหาวิหารชื่อ อูาเตรันที่เมืองโรมากราวดี, ศักราชแต่ทานมหาไถเสด็จมาบังเกิดในโลกนี้ 1250 ปี; สั่งให้สืบบุรุษคริสตังคัชายหญิงทุกคน, บุคคลละใด ๆ ถึงอายุบรรดาแล้ว; จงสารภาพสำแดงควยข้อสัตย์ถึถวนซึ่งความบาปของคนรับศีลแกมบาปปีละปี สักหนหนึ่ง, แลอุทิศสาหควยสิ้นสุดกำลังที่จะใช้โทษซึ่งพระสงฆ์ได้กำหนดให้ไซนั้น

อนึ่งพระสมัยยังบังคับให้รับศีลมหาสนิทสักหนหนึ่งเพลาปาสกาอยู่ได้ซุก; เว้นแต่กลางที่เพราะขอโทษประการใดประการหนึ่งพระสงฆ์มาเห็นว่า, ซึ่งจะรับศีลมหาสนิทนั้น, ขอบให้ยับยั้งไว้ก่อน, จึงจะยับยั้งไว้ได้. ก็บุคคลละใด ๆ มิได้ถือตามบังคับทั้งนี้ไซ้, คาคโทษมิให้อยู่ในอุระแห่งพระสมัยเวลาเป็น, แลเมื่อตายก็มีโทษ ๓ ปี ศักดิ์สิทธิ์แลตามจารีตพระสมัยคริสตังคั.

เห็นประการตั้งนี้ขอบังคับอันเป็นคุณนิกุหนานี้, ให้เป่าประกาศอุบาย ๓ สถานใด ๆ จงเฝ้าไป, เพื่ออย่าใหญ่ไคญหนึ่งมาแก่ตัวว่ามีใครในชนัน¹

¹ ประณินทิน, ค.ศ. 1892, หน้า 13-14.

ในวันพุธรับเถ้าซึ่งเป็นวันแรกของเทศกาลมหาพรตจะมีพิธีโปรยเถ้าเหนือศีรษะ คือ พระสงฆ์จะเสกเถ้าแล้วนำมาโปรยบนศีรษะของผูมาขอรับการโปรยในโบสถ์ ขณะโปรยเถ้าบนศีรษะของแต่ละคนพระสงฆ์กล่าวเป็นภาษาลาติน ความว่า "จงตระหนักว่า เธอเป็นฝุ่นและสักวันหนึ่งจะกลับเป็นฝุ่นตามเดิม"

เนื่องจากต้องมีการออกอาหารทุกชนิดเป็นบางวัน และออกอาหารบางชนิดในบางวัน คงปรากฏตามเอกสารข้างต้น ชาวยุโรปทั่วไปจึงจัดเทศกาลคาร์เนวัล (Carnival) ขึ้น คำนี้มาจากภาษาลาตินว่า Carne + vale แปลว่า การบอกลาแก่เนื้อสัตว์ คือก่อนจะถึงวันพุธรับเถ้า ซึ่งในสมัยก่อนถือว่าเริ่มชีวิตเคร่งครัด จะต้องอดเนื้อกันเป็นเวลาประมาณ 1 เดือน ก็จัดงานกินเนื้อกันเสียก่อนให้คุ้ม นอกจากกินเนื้อแล้วยังดื่มสุรา ร้องรำทำเพลงกันอย่างสนุกสนานให้คุ้มกับที่จะต้องอดความสนุกสนานไปตลอดเทศกาลมหาพรตจนถึงเทศกาลปัสกา (หรืออีสเตอร์) ซึ่งกินเวลาประมาณ 1 เดือน สมัยก่อนรื่นเริงกันจริงแล้วก็อดความบันเทิงกันจริง ดังนั้นวันคาร์เนวัลจึงมีความหมายมาก ในปัจจุบันการออกอาหารและอดความรื่นเริงไม่มีแล้ว แต่วันคาร์เนวัลยังคงปฏิบัติกันต่อไปอย่างสุดเหวี่ยงทั่วยุโรป

เฉพาะชาวมิสซิปปีในเท่านั้นที่มีความทรงจำว่าเคยมีการฉลองวันคาร์เนวัล ซึ่งก็สันนิษฐานได้ว่าสืบทอดมาจากธรรมเนียมของชาวโปรตุเกส ผู้สูงอายุยังจำได้ว่าในวันนั้นหนุ่มสาวจะมีอิสรภาพในการออกมาพบปะ เล่นสนุกสนานกัน และที่ถือเป็นธรรมเนียมเฉพาะในวันนั้นก็คือ เอาไข่ไก่สดและตีบขว้างปากัน และไม่ถือสากัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างหนุ่มสาว แบบเดียวกับการสาดน้ำกันระหว่างหนุ่มสาวที่เล่นสงกรานต์กัน แต่ธรรมเนียมนี้เลิกไปนานแล้ว งานฉลองคาร์เนวัลจึงไม่เหลืออีกแล้วในหมู่บ้านมิสซิปปี วันพุธรับเถ้ายังคงมีอยู่และมีการรับเถ้าจากพระสงฆ์ในโบสถ์ทั้ง 2 แห่ง การออกอาหารและอดเนื้อสัตว์ยังคงถือกันเพียง 2 วัน คือวันพุธรับเถ้ากับวันศุกร์ศักดิ์สิทธิ์หรือวันศุกร์ใหญ่ อันเป็นวันระลึกถึงการสิ้นพระชนม์ของพระเยซูเท่านั้น

วันศุกร์ใหญ่

ที่ชาวมิถกคามเรียกวันศุกร์ใหญ่นั้น ได้แก่วันศุกร์ศักดิ์สิทธิ์ที่ระลึกถึงวันสิ้นพระชนม์ของพระเยซู ซึ่งอยู่หลังวันพุธรับเถ้า 5 สัปดาห์ ตกในราวปลายเดือนมีนาคมถึงต้นเดือนเมษายน ทั้งสัปดาห์นั้นถือเป็นสัปดาห์ศักดิ์สิทธิ์ ตามโบสถ์คริสต์ทั้งหลายจะมีพิธีกรรมพิเศษตามจารีตของศาสนา แต่ที่วัดคอนเซ็ปชันของหมู่บ้านมิถกคามในจะมีพิธีกรรมพิเศษในคำวันศุกร์ใหญ่มากจนทุกวันนี้ สันนิษฐานได้ว่าเป็นธรรมเนียมสืบทอดมาจากชาวโปรตุเกส เพราะในประเทศไทยเห็นมีทำกันอยู่ 2 แห่งตั้งแต่ไหนแต่ไรมาจนทุกวันนี้ คือที่โบสถ์คอนเซ็ปชันกับที่โบสถ์กุ๊กจีน ซึ่งเป็นค่ายทหารโปรตุเกสมาแต่เดิมทั้ง 2 แห่ง (ผู้สูงอายุเล่าว่าชาวกุ๊กจีนแยกตัวไปจากชาวมิถกคามใน ในขณะที่ชาวเขมรมาอาศัยชั่วคราว เนื่องจากรำคาญจึงแยกตัวไปอยู่ฝั่งธนบุรี)

พิธีกรรมพิเศษดังกล่าวนี้เรียกกันตามภาษาชาวบ้านว่า "พิธีถอดพระ" ซึ่งมีลักษณะเหมือนละครศาสนาในยุคกลาง ปัจจุบันในยุโรปเลิกแสดงกันแล้ว เชื่อว่าเมื่อชาวโปรตุเกสออกไปอยู่ต่างแดนเป็นกลุ่มก็ได้เอาละครศาสนานี้ไปแสดงเป็นประจำปี และลูกหลานก็แสดงกันเรื่อยมา มีผู้กล่าวว่าในศรีลังกา ฟิลิปปินส์ และอินโดเนเซียก็มีการแสดงแบบเดียวกันนี้ตามโบสถ์ซึ่งชาวโปรตุเกสได้ก่อตั้งไว้และมีลูกหลานสืบเชื้อสายมาถึงปัจจุบัน

ที่โบสถ์คอนเซ็ปชันซึ่งผู้วิจัยได้ไปเก็บข้อมูลพร้อมกับผู้ช่วยวิจัยในวันที่ 11 เมษายน 2525 นั้น เริ่มพิธีเวลาประมาณ 19.00 น. สวดและขับร้องเพลงภาษาลาดินเรียกว่า "ซันเวสเปร์ส" (Vesperas เป็นภาษาลาดินแปลว่า ทว่าตรเย็น) เป็นเวลาประมาณ 1 ชั่วโมง เริ่มพิธีถอดพระเวลาประมาณ 20.00 น. โดยเริ่มเปิดฉากให้เห็นพระเยซูถูกตรึงกางเขนระหว่างโจร 2 คน องค์พระเยซูสร้างทิวขนานขนาดเท่าคนจริง ส่วนโจร 2 คนใช้คนจริง ๆ ขึ้นไปยืนบนแท่นถูกมัดติดกับกางเขน ยืนนิ่งเหมือนรูปปั้น ขณะเปิดฉากมีเสียงฟ້าร้องและ

ฟ้าผ่าเปรี้ยงปร้างน่าสยง เห็นฟ้าแลบแปลบปลาบ ครั้นเสียงคองสงบลงก็มีเสียง
 ร้องรำพันของพระมารดา เป็นทำนองร้ายยาวโหยหวน ซึ่งผู้สูงอายุนั้นว่าแปล
 มาจากภาษาโปรตุเกส เพราะสมัยท่านยังเป็นเด็ก ๆ กันอยู่ การแสดงทั้งหมด
 พุดและร้องรำพันเป็นภาษาโปรตุเกสทั้งสิ้น ครั้นผู้ชมไม่เข้าใจภาษาโปรตุเกส
 กันแล้วก็จำเป็นต้องแปลเป็นภาษาไทย ขณะนั้นมีทหารโรมันกลุ่มหนึ่งเข้ามาเฝ้า
 รัชการากรณ์ มีศิษย์ชายหญิง 3-4 คนของพระเยซูอยู่เป็นเพื่อนพระมารดา ทหาร
 คนหนึ่งเอาฟองน้ำชุบน้ำส้มสายชูให้พระเยซูดื่ม (มิได้ใช้น้ำส้มจริง ๆ เพราะ
 พระเยซูเป็นรูปปั้น แสดงให้สมจริงตามบันทึกในพระคัมภีร์เท่านั้น) สักครู่ต่อมา
 ทหารอีกคนหนึ่งเอาดอกแห่งสี่ข้างของพระเยซูแล้วก็กลับไปรายงานตัว ศิษย์ของ
 พระเยซูอีกกลุ่มหนึ่งเป็นชายล้วนแต่งตัวขาว ออกมาช่วยกันเช็ดศพพระเยซูลง
 จากกางเขน ตอนนี้มีปิศาจกองหนอย ถอนตะปูแต่ละตัวจะต้อนนำมาถวายพระมารดา
 และมีผู้ร้องรำพันต่าง ๆ นานาแสดงความเห็นใจแม่พระ ในที่สุดก็ชักรูปพระเยซู
 ลงจากกางเขนได้สำเร็จ นำขึ้นวางบนบุษบกประดับดอกไม้สดและไฟสีต่าง ๆ
 เหนือรอบโบสถ์แล้วประดิษฐานไว้กลางโบสถ์ให้ประชาชนคารวะ ระหว่างการแห่มี
 การขับร้องเพลงตลอดเวลา (เรื่องราวทั้งหมดนี้โปรตุเกสไลค์และเทพบันทึกเสียง
 ประกอบ)

ทางโบสถ์นอกไม่มีพิธีอะไรพิเศษ แต่ทว่าในสมัยที่ยังมีการสวดภาษา
 ฉนวนเก่าในโบสถ์นั้นเล่ากันว่า ในเวลาประมาณบ่าย 3 โมงของวันศุกร์ซึ่งถือว่า
 เป็นเวลาที่พระเยซูทรงสิ้นพระชนม์ มีการเอื้อนร้ายภาษาฉนวนเก่าว่าฟังรำพันถึง
 ความรักเสียดชะของพระเยซูอย่างโหยหวนจนผู้ฟังน้ำตาตกไปตาม ๆ กัน เวลา
 นี้หาผู้เอื้อนอย่างถึงใจไม่ได้แล้ว (โปรดฟังบทสวดภาษาฉนวนเก่าชุดที่ ประกอบ)

เทศกาลปาสกา

คำ "ปาสกา" คงจะทับศัพท์ลาตินหรือโปรตุเกส (ลาตินว่า Pascha) ภาษาอังกฤษเรียกว่าอีสเตอร์ (Easter) วันฉลองปาสกา คือวันอาทิตย์ต่อจากวันศุกร์ศักดิ์สิทธิ์ ชาวคริสต์เชื่อว่าพระศพของพระเยซูถูกนำไปฝังเย็นวันศุกร์ วันเสาร์เป็นวันพระของยิว รุ่งเช้าวันอาทิตย์พระเยซูทรงปรากฏองค์ให้สาวกและศิษย์เห็นในสภาพฟื้นคืนชีพมีร่างกาย แต่ไม่อยู่ในกฎเกณฑ์ของสสาร คือ ไปทางไหนได้ในพริบตา เดินเหนือน้ำได้ บังตาไม่ให้เห็นได้ เป็นต้น ชาวคริสต์ทั่วไปจึงไปโบสถ์สมโภชปาสกาโดยสวดและร้องเพลงพิเศษสำหรับเทศกาลนี้โดยเฉพาะ บทสวดภาษาญวนเก่า มีทำนองอ่อนเอื่อยอย่างที่จะหาฟังที่ไหนไม่ได้อีกแล้ว (โปรคทั้งเพฉบับที่กเสียงซุกที่ ประกอบ)

เทศกาลคริสต์มาส

แต่ก่อนชาวมิชตคามในเรียกวันคริสต์มาสว่า "วันนาตัล" ซึ่งทับศัพท์ภาษาโปรตุเกสว่า Natal ส่วนชาวมิชตคามนอกเรียกตามภาษาญวนเก่าว่า "เหลซันทึ๊ก" ต่อมาเรียกวันนาตัลเหมือนชาวมิชตคามใน ในปัจจุบันชาวมิชตคามทั้งในและนอกนิยมเรียกวันคริสต์มาสก็จริง แต่หากใครพูดถึงวันนาตัลก็ยังเข้าใจกันทุกคน

ชาวคริสต์เชื่อว่าพระเยซูประสูติ เวลาเที่ยงคืนวันที่ 24 ธันวาคม จึงนิยมประกอบพิธีเวลาเที่ยงคืนเพื่อระลึกถึง ในสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ตั้งแต่หัวค่ำของวันที่ 24 เป็นต้นไป ผู้คนจะมาชุมนุมกันในบริเวณวัด ชวนกันตกแต่งและประดับไฟทั้งนอกและในโบสถ์ มีการสร้างถ้ำสัตว์จำลองเพราะเชื่อว่าพระเยซูประสูติในถ้ำสัตว์เลี้ยง ผู้ที่จะมาแสดงเรื่องราวคริสต์มาสก็เตรียมแต่งตัวไว้แต่เงิน ๆ ผู้แสดงประกอบควยเด็กผู้ชายกลุ่มหนึ่งแต่งตัวเป็นเทวดา แต่งชุดยาวขาว

ทปากแดงแกมแดงเหมือนเด็กผู้หญิงและติดปีกให้เหมือนกับเทวดา (สมัยก่อนไม่ยอมให้ผู้หญิงแสดง แตรระยะหลังยอม) คนหนึ่งเป็นหัวหน้าเทวดา แต่งงคงามเป็นพิเศษ ผู้ชายกลุ่มหนึ่งแต่งตัวเป็นคนเลี้ยงสัตว์ ครั้นเวลาประมาณ 22.00 น. ก็เริ่มการแสดง ซึ่งในโบสถ์นอกจะแสดงเป็นภาษาญวนเก่าอย่างปราณีตเป็นพิเศษ บทสนทนาระหว่างเทวดากับคนเลี้ยงสัตว์จะร้องเป็นเพลงไพเราะมาก ซึ่งจะหาฟังที่ไหนไม่ได้อีกแล้วในโลก ทางโบสถ์ในเคยมีการแสดงเป็นภาษาไทยโดยเลียนแบบการแสดงภาษาญวนเก่าของโบสถ์นอก แต่ไม่ได้รับความนิยมมากนัก จึงเลิกกันไปโดยปริยาย

การแสดงทั้งภาษาไทยและภาษาญวนเก่ากลายเป็นเรื่องในประวัติศาสตร์ เพราะปัจจุบันไม่นิยมแสดงกันอีกแล้ว น่าเสียดายมาก

การรับราชการ

ชาวมิตตคามทั้งวัดในและวัดนอกได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยบรรจุเข้ารับราชการสนองพระมหากรุณาธิคุณจักรีวงศ์ทุกรัชกาล ในสมัยที่เข้ารับราชการทั้งหลายต้องถือน้ำพิพัฒน์สัตยาที่วัดพระแก้วในพระบรมมหาราชวังเป็นประจำทุกปีนั้น ข้าราชการในหมู่บ้านมิตตคามได้รับพระมหากรุณาธิคุณให้สาบานตนต่อหน้ากางเขนแทน มีผู้เล่าว่าพิธีกระทำกันที่วัดราชาธิวาสหรือที่กระทรวงกลาโหม โดยมีบาทหลวงเป็นประธานรับคำสาบาน เจ้าหน้าที่จะจัดโต๊ะตั้งกางเขนและจุดเทียน 2 ข้าง มีพระคัมภีร์ไบเบิ้ลกางไว้ข้างหน้ากางเขน เจ้าหน้าที่จะชวนชื่อผู้แทนข้าราชการคาทอลิกแห่งหมู่บ้านมิตตคามให้ออกมาขึ้นต่อหน้ากางเขนโดยมีบาทหลวงยืนรับคำสาบาน ผู้สาบานยื่นมือขวาออกแตะพระคัมภีร์ แล้วบาทหลวงนำอ่านคำสาบานตัว ข้าราชการทุกคนที่ยืนอยู่ ณ ที่นั้นเพื่อทำการสาบานตนจะกล่าวด้วยเสียงอันดัง ที่ละวรรคจนจบ ดังต่อไปนี้

"ข้าพระพุทธเจ้าขอกระทำสัตย์นาศักดิ์, สาบานทั่วถวายไว้ความคือสุจริต, แด่พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดี ศรีสินทรมหาวชิราวุธ, พระมงกุฎเกล้า-
 เจ้าอยู่หัว, อันมหาประเสริฐ, ข้าพระพุทธเจ้าขอ DEUS CREATOR
 OMNIUM, ET EJUS BIBLIA SACRA, แปลว่าขอพระผู้เป็นเจ้า,
 ทานผู้สร้างสารพัดทั้งปวง, แด่พระคัมภีร์อันศักดิ์สิทธิ์ให้เป็นองค์พยาน,
 คำสาบานของข้าพระพุทธเจ้า, แด่จริงใจผลแก่ข้าพระพุทธเจ้าตามความ
 ตามโทษ, ที่มีโดยปฏิญาณ, ความสัตย์ความเท็จ ณ ครั้งนี้ถูก, และข้า
 พระพุทธเจ้า, ใดมีจิตพร้อมยอมอำนาจอุยสามัคคี, ในใตฝ่าละอองธุลี
 พระบาท, สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ไต่เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ,
 บรมราชาภิเศกแล้ว, ทรงประพฤติพระบรมราชวัชจรรย์, โดยโบราณราช
 ประเพณี, มีพระเดชพระคุณ, แก่เสนาพฤษตามาตุยราชานุกุล, พระบรม-
 วงษานุวงศ์, แด่ชาหุลละอองธุลีพระบาท, ผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายหน้าฝ่ายใน,
 แด่ในกรุงนอกกรุง, บรรดาที่ไต่ตำแหน่งรับราชการต่าง ๆ แด่อาณาประชา-
 ราชภรณ์ทั้งปวง, อันอาศัยในพระราชอาณาจักรทั้งดินนั้น, พระบรมราชา-
 นุเคราะห์, บั๊กเคราะห์, โดยสมควร, ความคองของผู้นั้นผู้นั้น, จู่พวกนั้น
 จ่าพวกนั้น, เพราะฉะนั้น ควรข้าพระพุทธเจ้าจะทำราชการในใตฝ่าละออง
 ธุลีพระบาท, สนองพระเดชพระคุณแต่โดยสุจริต, มิได้คิดขบถประทุรกาย,
 คอยกายคยววจาคคยนำจิต, กอการให้เป็นเหตุเคื่องขวนขวาย, ใน
 พระราชอาณาจักรอันนี้, ถ้าแลข้าพระพุทธเจ้า, มิได้ตั้งอยู่ในกตัญญูกตเวที,
 ธรรมสุจริต, แด่คิดขบถประทุรกาย, แด่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า-
 เจ้าอยู่หัว, คอยกายคยววจาคคยนำจิต หรือคิดเอาใจไปแผ้วแผไ้ต่าง
 คาวทาวต่างแดน, อันเป็นหมุ่ประจามิต, แด่คิดให้อุบายเล่ห์กล, ใหญ่อื่น
 กระทำร้าย, แด่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, อนึ่งถ้า
 ข้าพระพุทธเจ้า, ใดเห็นแก่จัญแ่โดยินแ่โสศ, ฐาผู้อื่นจะกระทำประทุร
 ภาย, แด่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แลมิไค้นำเอาเนื้อความ
 ไปฟ้องร้องวากดาว, ไทกราบบังคมทูลพระกรุณา, ไททรงทราบ ไตฝ่าละออง-
 ธุลีพระบาทโดยเร็ว, รั้งรอไว้คยฉันทะโทษะภยาคติ, แด่ประพฤติอกตัญญู,
 ไม่มีความซื่อสัตย์ เป็นกาวทจริตต่าง ๆ, แด่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า-
 เจ้าอยู่หัว, ผู้ทรงพระมหากรุณา, มีพระเดชพระคุณอันประเสริฐ, ใหญ่ยิ่ง
 ทั้งนี้, ขอให้ DEUS CREATOR OMNIUM ผู้เป็นพระเจ้าแห่งสารพัด
 ทั้งปวง, จงบันดาลอุปัทวการณ์, วิกิตสังหารผลาญชีวิตข้าพระพุทธเจ้า,

สิ้นชีวิตจากมนุษย์โลกนี้แล้ว, ขอให้ DEUS CREATOR OMNIUM ผู้เป็น
พระเจ้าลงอาญา, โทษหาพระพุทธรูปเจ้าตองหนุทุกขทรมาน, ในไฟนรกมหา-
อุเวจี, เป็นนิจนิรันดร, ถาแลหาพระพุทธรูปเจ้า, ตั้งอยู่ในความกตัญญูทศเวท,
ชื่อสัตย์สุจริต, มิได้คิดขบถประทุรกาย, โดยบรรยายอันกล่าวแล้วแต่หนหลัง,
ขอให้ DEUS CREATOR OMNIUM ผู้เป็นพระเจ้า, ช่วยบำรุงรักษา
หาพระพุทธรูปเจ้า, ผู้กระทำราชการโดยสุจริต, ให้เจริญศิริสวัสดิ์มงคลใน
โลกนี้, ครั้นหาพระพุทธรูปเจ้าสิ้นชีวิตแล้ว, ขอให้ DEUS CREATOR
OMNIUM จงประทานโทษหาพระพุทธรูปเจ้า, ให้ถึงความบรมสุข,
ในเมืองสวรรค์กายเกิด."

ครั้งจบแล้วข้าราชการผู้นอกมาเป็นผู้แทนที่สาบานเฉพาะตัวว่า
"ข้าพเจ้า...(ออกชื่อศาสนา นามบรรดาศักดิ์ หรือชื่อตัว) ขอสาบานดังนี้
ขอพระผู้เป็นเจ้าโปรดช่วยข้าพเจ้าถือตาม อาแมน"

กล่าวจบแล้วก็ถอยออกไป เจาหน้าที่จะขานชื่อต่อไปทีละคนให้เข้ามาคารวะ
พระเยซู ยื่นมือแตะพระคัมภีร์ แล้วกล่าวคำสาบานเฉพาะตัวเช่นนี้ จนหมดทุกคน
บาทหลวงให้โอวาส เป็นอันเสร็จพิธี

ชาวหมู่บ้านมิตตคามทั้งวัดในและวัดนอก พวกกันภูมิใจว่า บรรพบุรุษ
ของตนได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณ ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต และกล้าหาญ
เสียสละเรื่อยมา เป็นที่สยพระราชหฤทัย ไม่เคยมีเรื่องค้างทรอยในหน้าที่เลย
แม้ในปัจจุบันชาวหมู่บ้านมิตตคามทั้งวัดในและวัดนอก ก็ยังรับราชการอยู่ตามกรม
กองต่าง ๆ ตลอดจนในรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ มากมาย ทุกคนตั้งใจว่าจะปฏิบัติหน้าที่
ของคนไทยบนผืนแผ่นดินไทยที่เขารักและหวงแหนในฐานะที่เกิดเป็นคนไทยอย่าง
สมบูรณ์ทั้งนิตินัย และพฤตินัย จริงอยู่สมัยหนึ่งบรรพบุรุษของพวกเขาก็เข้ามาพึ่ง
พระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ไทย แต่นั่นเป็นเรื่องในอดีตนานเป็น
ศตวรรษมาแล้ว ในเมื่อพ่อแม่ปู่ย่าตายายของพวกเขา เกิดบนผืนแผ่นดินไทย
รวมทั้งพวกเขาเองด้วย พวกเขาจึงถือว่าพวกเขามีใช้ผู้มาอาศัยพึ่งผืนแผ่นดินไทย

อย่างคนอพยพ หากแต่พวกเขาที่มีสิทธิเป็นเจ้าของผืนแผ่นดินไทย ในฐานะคนไทย ตามรัฐธรรมนูญไทย เช่นเดียวกับคนไทยอื่น ๆ ที่บรรพบุรุษเข้ามาสู่ผืนแผ่นดินไทย ก่อนหรือหลังพวกเขา นี่แหละคือปณิธานอันแรงกล้าของพวกเขา ที่ทำให้พวกเขา พร้อมที่จะสละทุกอย่างแม้กระทั่งชีวิต และเบื้องหลังแห่งประวัติศาสตร์ เพื่อเทิดทูน ความเป็นไทยในตัวเขา

เป็นเรื่องของนักวิชาการและผู้บริหารระดับชาติที่จะให้ความมั่นใจแก่ พวกเขาว่า ประวัติศาสตร์ก็ต้องเป็นประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ไม่ทำให้คนไทย คนใดเป็นไทยน้อยลงแม้สักเดือย หากตัวเขาเองมิได้สร้างประวัติส่วนตัวที่เลวร้ายไว้ พวกเขาไม่ควรคิดผิดในการละทิ้งภูมิหลังเพื่อแสดงตัวเป็นผู้รักชาติ ตรงกันข้ามคนไทยที่ไร้ภูมิหลังบนผืนแผ่นดินไทย ย่อมขาดสิ่งยึดเหนี่ยวให้ติดอยู่กับ ผืนแผ่นดินไทย ส่วนผู้ที่ไร้ภูมิหลังแห่งประวัติศาสตร์ของตนบนผืนแผ่นดินไทยมากเท่าใด ผู้นั้นย่อมมีใจผูกพันกับแผ่นดินผืนนี้ อันเป็นเวทีแห่งประวัติศาสตร์ของตน และของบรรพบุรุษ

บทสรุป

งานวิจัยครั้งนี้จะว่าเป็นจุดเริ่มต้นหรือเป็นการบุกเบิกศึกษาเรื่องราวของหมู่บ้านมิตตคามก็ว่าได้ เพราะเรื่องนี้ยังไม่เคยมีผู้ใคร่เริ่มทำไว้ก่อนเลย เนื่องจากเป็นงานวิจัยขั้นบุกเบิก จึงมีลักษณะเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลมากกว่าจะเป็นการศึกษาข้อมูล อย่างไรก็ตามผู้วิจัยก็ได้พยายามตีความเท่าที่จะทำได้ แม้จะเป็นการตีความที่เสี่ยงอย่างมาก เนื่องจากเป็นการเก็บข้อมูลครั้งแรกเช่นนี้ ข้อมูลย่อมจะไม่ครบถ้วนและมีสวนผิดพลาดอยู่มาก แต่ผู้วิจัยก็ถือว่า งานวิจัยวิชาการเช่นนี้ ควรมีการตีความตามข้อมูลเท่าที่มีอยู่ เพื่อท้าทายให้มีผู้สนใจแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อชดเชยการตีความให้ถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่ง ๆ ขึ้นต่อไป

ความยากลำบากในการวิจัยครั้งนี้ ประการแรกก็คือ ยังไม่เคยมีผู้ใดได้รวบรวมข้อมูลไว้อย่างเป็นล่ำเป็นสันมาก่อนเลย ทุกอย่างต้องสืบถามจากชาวบ้าน ซึ่งก็มีข้อมูลให้ได้คนละเล็กละน้อยเท่านั้น ที่พอจะเป็นชิ้นเป็นอันบ้างก็คือบทความสั้น ๆ ในหนังสืออนุสรณ์ของโบสถ์ ซึ่งก็มีเรื่องราวกระท่อนกระเท่นเหลือเกินและไม่ได้เขียนตามหลักวิชาการ แต่ก็นับว่าเป็นแหล่งข้อมูลที่ดีที่สุดในที่นี้จะหาได้ สำหรับเป็นแนวทางให้สืบถามจากปากคำของชาวบ้านและสืบหาจากหนังสือเก่าแก่ของชาวบ้านได้ต่อไป ความยุ่งยากประการที่สองก็คือ ชาวบ้านสมัครใจสืบประวัติศาสตร์ของตัวเอง เพราะกลัวว่าประวัติศาสตร์ของตนจะทำให้เป็นไทยไม่สมบูรณ์ การสืบหาข้อมูลจึงประสบความยุ่งยากมาก หากเป็นบุคคลภายนอกเข้าไปสืบถามอาจจะถูกขับไล่ออกมาได้ง่าย ๆ เฉพาะบุคคลรู้จักมักคุ้นเท่านั้นที่พอจะสืบถามได้บ้างควยวิธีสืบทนอาจไม่เป็นทางการ หากจะขัดเสียด

พูดเอาไว้ก็มักจะถูกตั้งข้อสงสัยว่าจะเอาไปทำอะไรกัน มักจะมีปฏิกิริยาระมัดระวัง คำพูดขึ้นพื้นที่หรืออาจจะไม่ยอมพูดอะไรเลยก็ได้ หากจะออกแบบสอบถามถึงเชื้อชาติ หรือเบื้องหลังประวัติศาสตร์ของหมู่บ้านก็จะไม่ได้รับความร่วมมือเลย ทั้งนี้ยกเว้น เรื่องราวของข้าราชการชั้นสูงซึ่งลูกหลานจะเล่าด้วยความภาคภูมิใจ แต่ก็ได้ เรื่องราวจากแต่ละคนไม่มากนัก และส่วนมากก็ซ้ำ ๆ ซาก ๆ ในเรื่องที่มีอยู่แต่น้อยนั้น เพราะส่วนมากก็รู้มาจากแหล่งเดียวกันซึ่งมีข้อมูลไม่มากนัก ทำให้ผู้วิจัยอดคิดไม่ได้ว่าความยุ่งยากในทำนองเดียวกันนี้อาจจะเกิดขึ้นกับการวิจัยหมู่บ้านที่มีลักษณะพิเศษทั้งหลายบ้างก็ได้ เป็นเหตุให้เราต้องสูญเสียข้อมูลเบื้องหลังวัฒนธรรมของชาติไทยในส่วนรวมไปอย่างน่าเสียดาย จึงเป็นเรื่องน่าคิดว่าจะทำอย่างไรจึงจะให้ชาวไทยที่มีเบื้องหลังทางประวัติศาสตร์เป็นพิเศษเช่นนี้ รู้สึกได้ว่าพวกเขาที่มีสิทธิเป็นคนไทยอย่างสมบูรณ์และเป็นจริง ๆ โดยมีเบื้องหลังตามความเป็นจริงโดยไม่จำเป็นต้องหลอกตัวเองและหลอกผู้อื่นว่า ตนก็เป็นผู้หนึ่งที่สืบเชื้อสายจากเผ่าไทยน้อยที่อพยพมาจาก สุนทรา กุยจีว กังไต ในสมัยกระโน้นเหมือนคนไทยอื่น ๆ ทั้ง ๆ ที่ในปัจจุบันเราไม่อาจจะรู้ได้แล้วว่าใครบ้างที่เป็นคนไทยประเภทดังกล่าวอย่างแท้จริง และจะมีสักกี่คนที่เป็นคนไทยเช่นนั้นจริง ๆ ตามความเป็นจริงแล้วคนไทยในปัจจุบันส่วนมากสืบเชื้อสายจากชนชาติที่อยู่ในแหลมทองนี้มาก่อนหรือมิฉะนั้นก็อพยพเข้ามาในแหลมทองหลังจากเผ่าไทยน้อยไม่มากนักน้อย บางคนก็เชื่อว่าไทยน้อยที่พูดถึงนั้นเป็นคนไทยเพียงกลุ่มน้อยนิดเท่านั้น ความจริงแล้วผู้ที่สืบเชื้อสายจากเผ่าไทยน้อยอย่างสมบูรณ์ หากจะมีจริง ก็คงจะเป็นเพียงชนกลุ่มน้อยในจำนวนพลเมืองไทยในปัจจุบัน จึงเป็นภารกิจของนักประวัติศาสตร์ไทยที่จะต้องช่วยกันหาวิธีเขียนประวัติศาสตร์ชาติไทยขึ้นใหม่ให้ครอบคลุมถึงชาวไทยส่วนรวมทุกเผ่าทุกเหล่าเท่าที่จะทำได้ หรือถ้าหากเป็นประวัติศาสตร์ไทยฉบับย่อก็ควรให้ครอบคลุมถึงชาวไทยส่วนมาก โดยทิ้งท้ายให้ตระหนักได้ว่าคนไทยที่มีลักษณะพิเศษอื่น ๆ ก็อยู่ในข่ายของประวัติศาสตร์ไทยในฉบับที่พิศดารมากขึ้นตามลำดับ จนกล่าวได้ว่าประวัติศาสตร์ไทยที่สมบูรณ์ที่สุดควร

จะครอบคลุมถึงประวัติความเป็นมาของคนไทยทุกหมู่เหล่า และอารยธรรมไทยที่
 สมบูรณ์จะต้องประกอบด้วยกิจกรรมที่งามทุกอย่างของคนไทยทั้งหมดรวมกัน ตั้งแต่
 เริ่มตั้งชาติไทยจนถึงปัจจุบัน หากนักวิชาการใดตระหนักถึงเรื่องนี้อย่างแท้จริง
 ผู้วิจัยเชื่อว่าความภูมิใจในชาติของคนไทยจะสมบูรณ์ขึ้นและจริงใจมากกว่าความ
 รักชาติตาม "รัฐนิยม" ดังที่เคยชักชวนกันมาและยังปฏิบัติกันอยู่โดยปริยายจน
 ทรามเท่าทุกวันนี้

ควยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น เป็นเหตุให้นักส่วว่าหลักฐานอันมีค่า
 สำหรับประวัติศาสตร์ชาติไทยอันอยู่เบื้องหลังชนกลุ่มน้อยกำลังจะสูญหายไปอย่าง
 รวดเร็วพร้อมกับความตายของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยจึงรู้สึกว่าการที่นักประวัติศาสตร์และ
 นักสังคมศาสตร์จะช่วยกันรีบเก็บข้อมูลไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้โดยทุกวิถีทาง
 ก่อนที่หลักฐานจะสูญหายไปจนไม่อาจปลูกให้ฟื้นคืนชีพมาได้อีก ข้อมูลที่สูญหายไปก็
 มากมายเหลือเกินอยู่แล้ว และที่กำลังจะสูญหายไปเรื่อย ๆ ก็มีอยู่มาก เราไม่
 อาจจะสะกิดกันการสูญหายได้อย่างสมบูรณ์ และไม่มีชาติใดที่สามารถรักษาหลักฐาน
 ทางประวัติศาสตร์ไว้ได้อย่างครบถ้วน นี่เป็นเรื่องธรรมดาของวิชาประวัติศาสตร์
 แต่เราก็ไม่ควรปล่อยให้สูญเสียหากเรามีทางจะเก็บรักษาไว้ได้ เรื่องนี้นักวิชาการ
 ต้องช่วยกันทำเป็นที่ม คนเดียวจะทำได้เพียงในวงจำกัด ผู้วิจัยเรื่องนี้เห็นว่าพอจะ
 เก็บรวบรวมเรื่องราวของหมู่บ้านมิตตคามไว้ได้สักส่วนหนึ่ง ก็ได้พยายามเก็บ
 รวบรวมไว้เท่าที่เวลาและทุนจะอำนวย งานวิจัยเรื่องนี้จึงมีไชจะสำเร็จเสร็จสิ้น
 ไปกับผลงานชิ้นนี้ แต่ผลงานชิ้นนี้เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการวิจัยหมู่บ้านมิตตคาม
 และเป็นจุดกระตุ้นให้เริ่มวิจัยที่อื่น ๆ ต่อไปที่มีลักษณะในทำนองเดียวกัน แต่ยังไม่
 มีมีการเริ่มวิจัยแต่ประการใดทั้งสิ้น

งานวิจัยประเภทนี้จะสมบูรณ์ขึ้น หากได้มีการค้นคว้าหลักฐานจากจดหมายเหตุ
 แห่งชาติและพงศาวดารประกอบเรื่องราวด้วย ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าคงจะมีบันทึกไว้
 พอสมควร อย่างน้อยในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระราชสำนักและงานราชการ การวิจัย

ครั้งนี้ยังไม่ได้ทำค่านี้อยู่ เพราะด้วยเวลาและทุนจำกัดเท่าที่มีอยู่ ย่อมไม่พอที่จะทำทั้งภาคสนามและภาคเอกสาร จำเป็นต้องคัดเลือกใจเลือกค่านี้อีกค่านึง ผู้วิจัยซึ่งนำหนักดูแล้วเห็นว่า การวิจัยภาคเอกสารอาจจะเสียเวลาทำต่อไปได้ เพราะเอกสารที่เก็บไว้ ณ กองจดหมายเหตุแห่งชาติและที่หอสมุดแห่งชาติคงไม่สูญหายไปเร็วนัก แต่ว่าการวิจัยภาคสนามเป็นเรื่องรีบด่วน หากไม่รีบเก็บข้อมูลไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ข้อมูลจะสูญหายไปทุกวัน สำหรับภาคสนามผู้วิจัยหมายรวมถึงการเก็บเอกสารที่มีเฉพาะในมือของคนในหมู่บ้านเท่านั้นด้วย หากไม่รีบฉวยโอกาสเก็บรวบรวมไว้ก็มีโอกาสจะสูญหายไปได้ทุกวันนี้เช่นกัน

จากการวิจัยภาคสนาม ผู้วิจัยพบว่ากลุ่มคนไทยในหมู่บ้านมิตตคามในปัจจุบัน มีเชื้อสายมาจากชนอย่างน้อย 5 เชื้อชาติด้วยกัน ชนชาติแรกได้แก่กองทัพพรตโปรตุเกสซึ่งได้รับพระราชทานที่ดินตั้งค่ายโปรตุเกสขึ้น ณ ที่แห่งนี้ ซึ่งหมายความว่ามีการอพยพมาอยู่ด้วย รวมทั้งมีโบสถ์ มีตลาดและอุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่าง ๆ จนเป็นหมู่บ้านที่เพียงพอในตัวเอง ทหารโปรตุเกสมาตั้งค่ายในราว พ.ศ. 2200 โดยพระบรมราชานุญาตของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทำหน้าที่เป็นทหารหน้าด่านรักษาพระนคร ชาวเขมรที่เป็นข้าราชการบริวารติดตามนักองค์เองเข้ามาในปี พ.ศ. 2325 ส่วนที่นับถือศาสนาคริสต์ได้รับพระบรมราชานุญาตจากพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ มหาราชให้เข้ามาอาศัยอยู่กับชาวโปรตุเกสเนื่องจากนับถือศาสนาเดียวกันและอาจจะมีชาวโปรตุเกสที่รับราชการในราชสำนักเขมรปะปนมาด้วย ชาวเขมรอยู่ได้เพียง 12 ปีก็อพยพกลับไป คงเหลือแต่ที่สมรสกับชาวโปรตุเกสเท่านั้น แต่ทั้งนี้ก็มีอิทธิพลพอที่จะทำให้ค่ายโปรตุเกสแห่งนี้ได้ชื่อว่า "บ้านเขมร" มาจนทุกวันนี้ ต่อมาในปี 2377 ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ มีชาวญวนคริสต์หนีภัย การเบียดเบียนศาสนาจากกองทัพของเจ้าพระยาบดินทร์เดชาฯ จึงโปรดเกล้าฯ พระราชทานที่ดินให้อยู่ติดกับค่ายโปรตุเกส เพราะทรงเห็นว่านับถือศาสนาเดียวกัน หมู่บ้านใหม่นี้ได้ชื่อว่า "บ้านญวน" ในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2

เพื่อตอบสนองรัฐธรรมนูญของรัฐบาล ทั้งบ้านเขมรและบ้านญวนจึงได้ชื่อใหม่รวมกันว่า หมู่บ้านมิตตคามและไซมาจนบัดนี้ (บางคนเขียนเพี้ยนเป็น "มิตรคาม" ซึ่งผิดหลักภาษาไทย เพราะมิตรเป็นคำสันสกฤต ≠ คามเป็นคำมคธ) ตลอดระยะเวลา ดังกล่าวแห่งวิวัฒนาการของหมู่บ้านมิตตคาม ย่อมมีบุคคลภายนอกซึ่งมีเชื้อสายไทยหรือจีนมาแต่เดิม เข้าไปผูกพันจนมีการแต่งงานผสมเลือดเนื้อเชื้อสายอยู่ตลอดเวลา และอาจจะมีเชื้อสายอื่น ๆ เข้าไปปะปนนอกเหนือไปจาก 5 เชื้อสายดังกล่าวอีกก็ได้ อาจจะมีคนกล่าวได้ว่าในปัจจุบันจะหาเชื้อสายแท้หรือบริสุทธิ์ทางสายใดสายหนึ่ง คงจะหาไม่ได้อีกแล้ว เพราะไม่มีใครคิดหรือตั้งปณิธานจะรักษาสายเลือดทางสายใดไว้โดยสักคนเดียว ทุกคนจึงตระหนักว่าตนเป็นไทยตามความหมายที่แท้จริง กล่าวคือ ในฐานะที่เกิดบนผืนแผ่นดินไทยและมีจิตใจผูกพันอยู่กับบ้านเกิด เมืองนอนของตนอย่างเต็มที่ และทุกคนพร้อมที่จะสละเลือดเนื้อและชีวิตเพื่อปกป้องผืนแผ่นดินไทยอย่างน้อยทุกคนก็ภูมิใจอยู่ว่าบรรพบุรุษของตนได้ถวายตัวรับใช้จักรีวงศ์มาตลอดทุกรัชกาลด้วยใจสวามิภักดิ์ชื่อสัตย์สุจริต ได้รับแต่ความดีความชอบและพระมหากรุณาธิคุณมาโดยตลอด

ภาษาที่ใช้กันในหมู่บ้านมิตตคามมีหลายภาษาที่ตกตะกอนอยู่เป็นชั้น ๆ รวากับชั้นดินในวิชาธรณีวิทยา เพื่อเข้าใจวิวัฒนาการของภาษาในหมู่บ้านแห่งนี้ จำเป็นต้องแยกพูดกันเป็นภาษา ๆ

ภาษาที่ใช้ในหมู่บ้านมิตตคาม ขณะที่เป็นการค้าไปปรตุเกสได้แก่ ภาษาไปปรตุเกส ภาษาไทยค้อย ๆ แทรกเข้าทีละน้อย ๆ จนเกือบจะเข้าแทนที่ภาษาไปปรตุเกสอยู่แล้ว ก็พอดีชาวเขมรเข้ามาร่วมอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน เป็นเหตุให้คนทั้งหมู่บ้านพูดภาษาเขมรในชีวิตประจำวันอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง แต่ทว่าในระหว่างนั้น ทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนาใช้ภาษาไทย จึงเชื่อได้ว่าคนในหมู่บ้านที่ไม่ใช่ชาวเขมรอพยพจะต้องใช้ภาษาไทยได้ควย ครั้นชาวเขมรที่อพยพกลับคืนสู่ประเทศไปแล้ว ผู้ที่ยังอยู่ในหมู่บ้านต่อไปคงหันมาใช้ภาษาไทย แต่เขียนหนังสือด้วยอักษรโรมัน คงจะเป็นเพราะว่าชินตามากกว่าอักษรไทย ภาษาไทยอักษรโรมันนี้แหละ

เรียกกันว่าภาษาเขมร ซึ่งนิยมใช้ในวงการศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิกในประเทศไทย อยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่งก่อนที่จะนิยมใช้อักษรไทยกันอย่างทั่วถึง ชาวญวนอพยพเข้ามาตั้งหมู่บ้านใกล้ฉีกกันโนบริ บริเวณที่เป็นหมู่บ้านมิตตคามนอกในปัจจุบัน ในระยะแรกไม่รู้ภาษาไทยกันเลย จึงพูดกันแต่ภาษาญวนเก่าที่นำเอาติดตัวมา ซึ่งเป็นภาษาถิ่นและโบราณตามแถบภาคใต้ใกล้แดนเขมร ภาษาดังกล่าวใช้พูดกันเรื่อยมาในหมู่บ้านแห่งนี้จนถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐนิยมของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามมีผลให้ยุติการพูดภาษาญวนในหมู่บ้านและการสวดเป็นภาษาญวนเก่าในโบสถ์ ที่เรียกว่าภาษาญวนเก่าก็เพราะภาษานี้มิได้พัฒนาไปตามภาษาเวียดนาม แต่คงรักษาสภาพเดิมแต่ทว่าลึกลงไปที่ละเล็กละน้อยและแทรกภาษาไทยหรือสำนวนไทยเข้าไปแทนตามความต้องการใช้ภาษา ในปัจจุบันเหลือผู้สูงอายุไม่กี่คนที่พอจะพูดภาษาดังกล่าวได้ ยิ่งผู้ที่สามารถสวดมนต์เป็นภาษาญวนเก่ายิ่งหาตัวได้ยากเข้าทุกทีในไม่ช้าก็คงจะกลายเป็นภาษาที่สูญหายไปในประวัติศาสตร์อย่างน่าเสียดายที่น่าเสียดายก็เพราะภาษานี้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยหาใช้วัฒนธรรมเวียดนามไม่ เพราะพวกเหล่านี้กลายเป็นคนไทย พัฒนาภาษาดังกล่าวบนผืนแผ่นดินไทย มีบทบาททุกอย่างผูกพันอยู่กับวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ ของไทย ประเทศเวียดนามและชาวเวียดนามหาได้รับรู้หรือมีส่วนร่วมเห็นเกี่ยวกับด้วยแต่ประการใดไม่ จึงควรที่เราจะหาวิธีอนุรักษ์ไว้ก่อนที่จะสูญหายไปอย่างไม่มีทางซุกซุ่มขึ้นมาได้อีก

ชนบทรอบนิยมประเพณีของหมู่บ้านมิตตคามก็เช่นกัน มีหลายแบบหลายอย่างตกตะกอนอยู่เป็นชั้น ๆ แต่ทว่าทุกอย่างจะวนเวียนอยู่รอบศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิกเป็นแกนกลาง แต่เดิมคงมีประเพณีอื่น ๆ อีกมากที่ไม่เกี่ยวกับศาสนาหรือเกี่ยวข้องกับแต่น้อย ประเพณีเหล่านี้สูญหายไปอย่างรวดเร็ว จนบัดนี้เกือบจะไม่มีใครปฏิบัติอะไรเป็นพิเศษกันเลย เพราะหันมาปฏิบัติประเพณีไทยตามปกติกันหมดแล้ว ซึ่งน่าเสียดายมาก น่าจะมีการอนุรักษ์ไว้ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของ

วัฒนธรรมไทย เฉพาะถิ่นซึ่งมีเบื้องหลังประวัติศาสตร์พิเศษของตน อย่างเช่น ประเพณีไทยภาคเหนือ ประเพณีไทย ปากสัก เป็นต้น หากจะมีประเพณีไทย หมู่บ้านมิตตคามและที่อื่น ๆ อีก ก็น่าจะทำให้ประเพณีไทยมีลักษณะหลากหลาย ซึ่งเมื่อรวมกันทั้งหมดแล้วจะเห็นว่าวัฒนธรรมไทยมีความรุ่มรวยและพิศดารน่าชื่นชมกว่าที่เป็นอยู่ขณะนี้แน่นอน

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า หมู่บ้านมิตตคามมีลักษณะพิเศษสุด ในฐานะที่เป็นจุดรวมของคนหลายเชื้อชาติ หลายภาษา และมีขนบธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ กัน ที่มารวมกันอยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้ก็เพราะนับถือศาสนาคริสต์ นิกายคาทอลิกด้วยกันเท่านั้น การวิจัยครั้งนี้ทำในลักษณะทั่วไปเพื่อหาแนวทาง เจาะลึกเฉพาะเรื่องต่อไป ประเด็นที่น่าสนใจวิจัยต่อไป เป็นการวิจัยเฉพาะ เรื่อง เท่าที่พบมีอยู่หลายเรื่อง เช่น ควรวิจัยเอกสารในพงศาวดารและจดหมายเหตุ เพื่อหาหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้านแห่งนี้ จากหลักฐานดังกล่าวอาจจะตั้งประเด็น สอบถามปากคำผู้สูงอายุของหมู่บ้าน เพื่อสอบรายละเอียดให้ไค้ประวัติของหมู่บ้าน แห่งนี้ได้ละเอียดและชัดเจนมากขึ้น นอกจากนั้นยังควรวิจัยภาษาฉวนเก่าที่เคย ใช้กันในหมู่บ้านแห่งนี้ให้ละเอียดจนเห็นภาพเป็นภาษาถิ่นภาษาหนึ่งของไทย เช่นเดียวกับภาษาถิ่นของชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ ขณะนี้ยังพอจะวิจัยได้ เพราะยังมี ผู้สูงอายุในหมู่บ้านประมาณ 20-30 คน ที่ยังพูดภาษาฉวนเก่าระหว่างกันเองได้ หากรอนานไปก็คงจะวิจัยได้ยากเข้าทุกที เพราะผู้รู้เหล่านี้จะค่อย ๆ ลดจำนวน ลงไปเรื่อย ๆ อย่างไม่มีทางสะกิดกัน ประเพณีเก่าแก่ของหมู่บ้านแห่งนี้ก็น่าจะมีการวิจัยหารายละเอียดโดยเฉพาะต่อไป แต่ผู้วิจัยเชื่อว่า จะหารายละเอียด เพิ่มเติมได้ไม่มากนัก เพราะเท่าที่สำรวจไปแล้วก็รู้สึกว่าจะสอบถามเพิ่มเติมได้ กว้านี้ไม่มากนัก อีกเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจวิจัยอย่างรีบด่วนเช่นกันก็คือ เรื่องราว ของชาวมิตตคามนอกที่อพยพออกไปตั้งหมู่บ้านในต่างจังหวัด พวกเขาเอาภาษา ฉวนเก่าและประเพณีฉวนเก่าติดตัวไปและไปพัฒนาต่อในถิ่นฐานใหม่ของตน ผู้สูง อายุคนหนึ่งหมู่บ้านมิตตคามที่เชี่ยวชาญในเรื่อง "หมู่บ้านในเครือ" กล่าววว่า

หากไคยีนใครพูดภาษาญวนเก่าสักครู่เดียวก็จะเคาได้ว่า มาจากหมู่บ้านแห่งใด
 ในเครือ ซึ่งแสดงว่า แต่ละกลุ่มที่แตกแขนงออกไปก็พัฒนาทั้งภาษาและชน-
 ธรรมนิยมเดิมของหมู่บ้านมิตตคามออกไปในทิศทางต่าง ๆ กัน จึงน่าสนใจรู้ว่า
 แต่ละแห่งพัฒนาไปอย่างไร จนในที่สุดผู้คนทุกแห่งก็กลายเป็นคนไทยอย่างสมบูรณ์
 แล้วทั้งสิ้น ที่น่าสนใจยิ่งขึ้นก็เพราะจากการสอบถามไค้ทราบว่า หมู่บ้านในเครือ
 เหล่านี้ยังรักษาภาษาญวนเก่าและประเพณีเดิมของตนไว้มากกว่าที่หมู่บ้านมิตตคาม
 เองเสียอีก โดยยังมีการพูดและปฏิบัติกันอยู่ตามเดิมอีกมาก จึงน่าจะมีผู้สนใจ
 ออกไปเก็บรวบรวมข้อมูลเหล่านี้ไว้ก่อนที่จะร่อยหรอสูญหายไปในที่สุด อีกแง่หนึ่ง
 ที่ควรจะมีการวิจัยมาเปรียบเทียบกัน คือ มีกลุ่มหมู่บ้านผู้สืบเชื้อสายญวนเก่าอีก
 หลายแห่งที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิกในบริเวณจังหวัดจันทบุรี ระยอง ตราก
 และชลบุรี ซึ่งพัฒนาอย่างเป็นอิสระจากกลุ่มของหมู่บ้านมิตตคาม จึงน่าจะมีการวิจัย
 เพื่อเปรียบเทียบกัน จะได้ความรู้ความเข้าใจอะไร เพิ่มขึ้นอย่างแน่นอน นอกจากนั้น
 ยังมีกลุ่มหมู่บ้านผู้สืบเชื้อสายญวนเก่าที่นับถือพุทธศาสนาอีกหลายแห่ง เช่นที่สะพานขาว
 ที่บางโพธิ์ และที่จังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น ซึ่งมีการพัฒนาเป็นอิสระเช่นกัน จึงน่าจะ
 มีการวิจัยเปรียบเทียบไว้เช่นกัน

บทสรุปของงานวิจัยเรื่องนี้จึงมิใช่จุดจบ หากเป็นจุดเริ่มต้นให้มีการวิจัย
 ในแดนใหม่ ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้เปิดแนวทางไว้ให้มากมาย งานวิจัยครั้งนี้จึงเป็นเพียง
 งานบุกเบิก หากบุกเบิกแล้วมาชะงักงันอยู่เพียงแค่นี้ งานบุกเบิกก็คงจะต้องถือได้
 ว่าล้มเหลว และข้อมูลที่ควรสืบเก็บรวบรวมไว้ต่อไปก็จะชิงกันสูญหายไปอย่างไม
 เกรงออกเกรงใจผู้ใดทั้งสิ้น ประวัติศาสตร์ไทยและวัฒนธรรมไทยก็คงจะขาดสิ่ง
 พึ่งมีไปอีกส่วนหนึ่ง คงที่ได้ขาดอะไรต่ออะไรไปมากมายหลายเรื่องแล้ว และก็คง
 จะขาดอะไรต่ออะไรต่อไปอีกมาก จนกว่าคนไทยเราจะสำนึกถึงความสำคัญของ
 การรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาติในลักษณะไม่ลำเอียงกันอย่างเพียงพอ
 เมื่อนั้นแหละ การขาดอะไรต่ออะไรในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทยคงจะ
 ค่อย ๆ ลดน้อยลงจนถึงขั้นมาตรฐานของนานาชาติ

ผู้วิจัยเรื่องนี้จึงหวังว่า งานวิจัยนี้นอกจากจะให้ข้อมูลเพิ่มขึ้นนิดหนึ่ง
 สำหรับการศึกษาประวัติศาสตร์ของกรุงเทพมหานครแล้ว คงจะได้ช่วยกระตุ้นให้
 เกิดความตระหนักในความสำคัญของการรู้การเข้าใจเบื้องหลังของชุมชนที่มีลักษณะ
 พิเศษในประเทศไทย ทั้งนี้ไม่ใช่เพื่อการแบ่งแยก แต่เพื่อความเข้าใจประวัติ-
 ศาสตร์และวัฒนธรรมไทยในส่วนรวมให้สมบูรณ์ขึ้น เพื่อเป็นข้อมูลให้จัดระบบการ
 ปกครองได้เหมาะสมขึ้น และเพื่อเป็นข้อมูลให้จัดระบบการศึกษาให้เกิดความ
 เข้าใจดีต่อกันตลอดจนความเคารพ ความรู้สึกนึกคิดของกันและกันในหมู่คนไทย
 ด้วยกันได้ดียิ่งขึ้นด้วย ความเข้าใจที่ว่า "ความสามัคคีคือการคิดเหมือนกัน อยู่เหมือน
 กัน ทำเหมือนกัน" นั้น ควรจะลบทิ้งเสียได้แล้ว ถึงเวลาแล้วที่เราควรจะรับ
 ความจริงเสียที่ว่า เราควรส่งเสริมให้แต่ละคนเป็นตัวของตัวเองและให้แต่ละหมู่
 คณะมีเอกลักษณ์ประจำหมู่คณะ ในขณะที่เดียวกันก็อบรมให้ตระหนักถึง "เอกภาพ
 ในความหลากหลาย" และ "สามัคคีในการประนีประนอมความคิดเห็นที่ต่างกัน"
 ความมั่นคงของชาติและความเจริญก้าวหน้าของสังคมน่าจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของ
 การที่แต่ละคนต่างก็ทำหน้าที่ของตนให้สอดคล้องกันและกันยิ่งกว่าจะว่าตามกัน
 และวิ่งตามกันไปเป็นพรวนมิใช่หรือ

บรรณานุกรม

งานฉลองครบรอบปีที่แห่งคริสตศาสนิกชนญวนสามแสน, 16 ธันวาคม ค.ศ. 1934.

ณัฐวดี สุทธิสงคราม. สามเจ้าพระยา. กรุงเทพฯ: อาศรมอักษร, 2506.

ชีวิตและเกียรติคุณของเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี),

หน้า 146-455.

พระราชบัญญัติว่าด้วยลักษณะฐานะของวัดภาคหลวงโรมันคาทอลิก ร.ศ. 128.

กรุงเทพฯ: นิติเวช, 2510.

พระศาสนจักรในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานสารสาสน์, 2510.

พันธูสาสน์. "รัตนโกสินทร์สองร้อยปี," ปีที่ 9 ฉบับที่ 81, 2525, 3-30.

สารคาทอลิกฉบับที่วิญสมโภช าพณา ยอแซฟ บรรจง อารีพรรค 19 ธันวาคม

1981." คำนานสั่งเขปวัดคอนเซ็ปชัน," หน้า 32-35.

หนังสือภาวนาสำหรับบ้นคาถับบุษยกฤษตั้งจะได้อวดอ่านทั้งชั่วปี. บางกอก,

ศักราชพระกฤษโตเจ้า 1869.

อนุสรณ์วันเสด็จพระราชดำเนินงานฉลอง 300 ปี วัดคอนเซ็ปชันแห่งพระแม่เจ้า

วันที่ 2 ธันวาคม 2517.

- Bot Pleng Tang Tang. Bangkok: Rong Phim Assamxan,
1889.
- Bui-Quang-Tung. Contribution à l'Etude des Colonies
Vietnamiennes en Thailand. Saigon: France-
Asie, 1958.
- Deo-Dang-Vy. Dictionnaire Vietnamien-Francais.
Saigon: Khai Tri, 1964.
- Le-Ba-Kong. Tu-Dien Viet-Anh. Saigon: Zien Hong,
1963.
- Le-Ba-Kong. Tu Dien Anh-Viet. Saigon: Zien Hong,
1965.
- Nguyen-Dinh-Hoa. Speak Vietnamese. Rutland: Charles
E. Tuttle Co., 1966.
- Thanh-Nghi. Phap-Viet Tan Tu Dien. Saigon: Khai
Tri, 1967.
- Thien Chua Thanh Giao Nhut Khoa. Bangkok: Rong Phim
Assamxan, 1927.
- Phra Morakha. Bangkok, Sakkerat Phra Christo Chao
1846.
- Poole, Peter. The Vietnamese in Thailand: A
Historical Perspective. Ithaca: Cornell
University Press, 1970.
- Praninthin, Kamnot Khong Phra Sangkharat. Bangkok,
Christa Sakkerat 1892.

ภาคผนวก

1. โฉนดที่ดินพระราชทานหมู่บ้านมิตตคาม
2. ตัวอย่างภาษาไทยอักษรโรมัน (ถอดเป็นอักษรไทยในหน้า 30-31)
3. ศัพท์ภาษาญวนเก่าของหมู่บ้านมิตตคาม

อยู่ที่ บ้านดอนขาม ในหมู่บ้านที่ ตำบล ในเขตอำเภอ ...
แขวงเมือง ... ว่าได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้
ผู้มีชื่อข้างได้ออกหมายไว้แล้วทั้งเงงเงงเกิดที่ดินแปลงนี้

ซึ่งอยู่ที่ บ้านดอนขาม ตำบล ... ในเขตอำเภอ ...
แขวงเมือง ... เจ้าพนักงานได้ลงเส้นกระแสพยานชั้นสูตรถูกต้องกันแล้ว ตามสำรับ
ระวางที่ ... หมายเลขที่ดินที่ ... คิดเป็นเนื้อที่ประมาณ ๒๙๔๕๐ ตางมาหรือ ...

เขตที่ติดต่อกับที่อื่น คือ :-

ทิศตะวันออก	จด <u>บ้านดอนขาม</u> <u>บ้าน</u> <u>บ้าน</u> <u>บ้าน</u>
ทิศตะวันตก	จด <u>แม่น้ำท่าพระ</u> <u>คลอง...</u>
ทิศเหนือ	จด <u>บ้านดอนขาม</u> <u>บ้าน</u> <u>บ้าน</u>
ทิศใต้	จด <u>บ้านดอนขาม</u> <u>บ้าน</u> <u>บ้าน</u>

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ผู้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตถือที่ดินแปลงนี้ มีทั้งกรรม
สิทธิ์แล้วต้องอยู่ในความจำเป็นจะต้องประพฤติดังตามความในพระราชกำหนดกฎหมายสำหรับที่ดินซึ่งคงใช้อยู่ใน
เวลานี้ แลที่จะได้แก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือตั้งขึ้นใหม่ในภายหลังไปนั้นทุกประการ

ถ้าผู้ใดจะได้รับประโยชน์จากที่ดินแปลงนี้ด้วยประการใด ๆ มีกรซื้อขาย, จำนำ, เช่า, รั้งมรดก, ให้เป็น, ถ้ายด
แลกเปลี่ยนแปลง เป็นต้น ต้องนำโฉนดนี้มาให้เจ้าพนักงานแก้ไขทะเบียนตามข้อบังคับแล้ว จึงจะนับว่าการนั้น
ด้วยกฎหมาย เว้นแต่ถ้าเข้าถือไม่เกิน ๓ ปีจึงไม่จำเป็นต้องแก้ไขทะเบียน

เพื่อให้เป็นหลักถานแห่งหนึ่งชื่อโฉนดนี้ เจ้าพนักงานผู้มีชื่อในท้ายหนังสือนี้ได้ลงชื่อแลประทับตราตำแหน่ง

ตัวอย่างภาษาไทยอักษรโรมัน ถอดเป็นอักษรไทยในหน้า 30-31

(40)

khó bók phì nong thànglái hải cheng
ik sák khám nung thót, khur và
mưa phì nong cha: khrai ăn náng:
sứ lêm nị, kô jã pái náng nái sáthán
thì chái cha: vák vək pái dài ngái, lè
jã ăn rêu nək duai, tể và hải sám-
ruem chitr chái hểng tôn siá kôn, lè
mưa cha: ăn jũ năn kô hải jók chái
khưn há P. óngk nưang nưang pái,
khó tể P. óngk chong prót khào đon
chái khaphachào phưa cha: dài khào
chái nái khám sảng sôn thì tua ăn jũ
năn, lè prônibát thām tam dôi sutchá-
rit. Dăngnị lè: chũng nángsứ sámút nị
cha: pèn khưn pèn prajót kễ phì nong
thànglái pèn ăn mak. Amen.

PHRA: MORAKHA.

KHRU' THANON HON THANG AN
thieng thẹ.

BOT TON.

Kláo duai ráo mánút dài kót ma
sámrab sǐng ăn dài.

Phra: phu pèn chào P: óngk dài prót
sǐng sǎng mánút thànglái ma năn, xǎi và
sámrab thì chạ: ma sásóm sápha: sǐng
sín lè phưang aju: nái kan lên tǎng tǎng
tể nái lókani năn kô hámidài, hể
và ráo mánút nị pèn ăn ək prásót jǐng
kưn sáraphát sǐng khóng, phét, morá-
khót, kẻo vén ngon thong thǎng puang
nái phëndin nị, kô ráo mánút chạ: kót
ma sámrab sǐng khóng thàngnăn karai
dài? Sǐng P. óngk sǎng ráo hải kót pèn
mánút ma năn, thàn dài sǐng sǎng ma
pèn jǎng ək kưn sǐng thǎng puang, thàn
dài prót hải prakób pái duai vǐnjan
chitr ăn thì cha: khóng jũ pèn níd bo
ru tai lói, kô cha: kót ma sámrab thì
cha: lên sánuk sábai, lè mua máo duai
kan lóki ăn cha: sún hái pái dǎng sǎi fa
léb năn karai dài? Sǐng Phra: phu pẹ

ศัพท์ภาษาญวนเก่าของหมู่บ้านมิตตคาม

การถ่ายถอดอักษรที่ทองออกเสียงพิเศษ

เ-าง	ให้อ่านเหมือน	เ-า	ควบกับ	-ง
ฆ	"	"	ง	อย่างเช่น go ในภาษาอังกฤษ
ญ	"	"	gn	ในภาษาฝรั่งเศส
ม.ก.	ให้อ่านว่า	เหมือนกัน		

<u>ศัพท์ไทย</u>	<u>ศัพท์ญวนเก่า</u>	<u>ศัพท์เวียดนามปัจจุบัน</u>
กระต่าย	เขี้ย	ม.ก.
กระตูก	เขื่อง	เขื่อง
กระตูกซี่โครง	เขื่อง เขื่อง	โบ เขื่อง
กระโถน	เอ่าง โย	เอ่าง โย
กระเป่า	ไค	ตุ่ย
กอน	กุก	ม.ก.
กั้นข้าว	ไค อัง	ไม่ทราว
กางเกง	ก้วง	เกว๊น
กำพร้าว	โม่ โทย	ม.ก.
โรงเลี้ยงเด็กกำพร้าว	ญา เฟื่อง	เหวี่ยน โม่ โทย
กิน	อัง	ฮัน
กินข้าว	อัง เกม	ฮัน เกม
กินขนม	อัง บั้น	ฮัน บั้น
กุง	โตม	กอน โตม
ภู	ทาว	ม.ก.

ศัพท์ไทย

คริสต์มาส

ครู

ควาย

คาทอลิก

คุณธรรม

" ความนบนอบ

" ความเชื่อฟัง

" ความถ่อมตน

" พรหมจรรย์

เครื่องบิน

जान

จิ้งจก

จีน

ชาม

เชื้อเพลิง

ฉนวน

เตา

ศัพท์ฉวนเกา

เล่ ซิน หลือก

เทียบ

เกวี่ว

กอ คาว

คิก หั้น

คิก จิว หลี่

คิก ยิง เลี้ยว

คิก เคียม เหมื่อง

คิก เค้าง กริน

เต้า ไบ

เหยี่ย

หั่งสัง

เจต

บาก

ยิง เลี้ยว

อัน นาม

รั่ว

ศัพท์เวียดนามปัจจุบัน

เล่ ย่าง ซิน

เทียบ ย้าว

เจิว

เก่าง ย้าว

คิก หั้น

ลือ วัง เลี้ยว

" " "

" เคียม เหมื่อง

" เค้าง จิน

ม้าย ไบ

เคี้ยว

หั้น ลัน

เจ็อย เต้า

บาก

วัง เลี้ยว

เหวียต นาม

รั่ว

ศัพท์ไทยศัพท์ญวนเก่าศัพท์เวียดนามปัจจุบัน

คอก

เบาง

ม.ก.

คอกไม้

วา

ฮวา

คอกกุหลาบ

วา ลาย

เฮาง

คำ

แดง

แดน

คิน

เค็ก

เค็ก

คินสอ

เย๊ก จั๊

บุต จั๊

คูค

นุก

นุก

คูคนม

บู เสื่อ

นุก บู

เค็ก

กอน นิค

เง็อย แบ

แดง

คอ

ม.ก.

ตะเกียง

แดง

แดน

ตะเกียบ

คั้ว

ม.ก.

คัต

กั๊ก

กั๊ก

คัตฉม

กั๊ก เตาก

กั๊ก เตาก

คั๊

ฆาง

ม.ก.

คา

ม๊ก

มัต

คี

คั๊

ม.ก.

ระฆัง

จวง

ม.ก.

คีระฆัง

คั๊ จวง

มู๊จ จวง

เตา

ลอ

ม.ก.

เตียง

เย็อง

ม.ก.

โต๊ะ

เตอ

บาน

ศัพท์ไทย

ถวย

ถวยรูป

ถวยบาย

พระมหาไถ่

ทราย

ทาง

ที่ไหน

อยู่ที่ไหน

ธรรมทูต

นก

นม (น้ำ)

นมวัว

นรก

นักบุญ

นักบุญชาย

นักบุญหญิง

นักบุญมรณสักขี

นักบุญยอแซฟ

นักบุญฟรันซิส

นักบุญเปโตร

นักบุญเปาโล

ศัพท์ยวนเก่า

แจง

จวบ หั้น

จวก ไต่ย

จ้ว จวก ไต่ย

กาก

ค่าง

โจ๋ น่าว

เออ โจ๋ น่าว

เอาง โถ่

จิม

เสื่อ

เสื่อ ม้อ

เคี้ย หงุก

หั้น

เอาง หั้น

บ้า หั้น

หั้น คื่อ ยี่ ค่าว

เอาง หั้น ยู แย

เอาง หั้น ฟาน ซี โก

เอาง หั้น เย โร

เอาง หั้น เพาโล

ศัพท์เวียดนามปัจจุบัน

แจง

จวบ อั้น

ม.ก.

ม.ก.

กาท

เคื่อง

เนย มา

เออ เนย มา

เจ็อน ย้าว

กอน จิม

ม.ก.

ม.ก.

ม.ก.

ม.ก.

หั้น นาม

หั้น หั้น

หั้น คื่อ วี ค่าว

หั้น ยู แย

หั้น ฟาน ซี โก

หั้น เว โย

หั้น เพา โล

ศัพท์ไทย

นักบุญวาง
 นาฬิกา
 นาฬิกาข้อมือ
 นาฬิกาแขวน
 น้ำ
 น้ำนม
 น้ำฝน
 น้ำปลา
 น้ำค้าง
 น้ำแข็ง
 เนื้อ
 เนื้อหมู
 มอ
 บิน
 โบสถ์
 ประตู
 ประตูบาน
 ปลา
 ปลาร้า
 ตกปลา
 ปอด
 ปาก

ศัพท์ญวนเก่า

เอาง ทั้น ยาง
 เค้าง โห้
 เค้าง โห้ ไต
 เค้าง โห้ แกรว
 เนือก
 เลือ
 เนือก เมื่อ
 เนือก ม้า
 เขื่อง
 เนือก ต้า
 ถิก
 ถิก แฮว
 ฮาว
 ไบ
 ญา เทอ
 เกื่อ
 เกื่อ ญา
 กา
 ม้า
 เกิว ต้า
 โผย
 เหมียง

ศัพท์เวียดนามปัจจุบัน

ทั้น ยาง
 ม. ก.
 เค้าง โห้ ทยอ
 เค้าง โห้ แจว
 ม. ก.
 ม. ก.
 ม. ก.
 ม. ก.
 ไม่ทราบ
 ม. ก.
 ม. ก.
 ม. ก.
 ถิก เลิน
 กาย เขื่อง
 ม. ก.
 ม. ก.
 ม. ก.
 ม. ก.
 ไม่ทราบ
 ม. ก.
 โผย
 ม. ก.

ศัพท์ไทย

ปากเหม็น

ปากชั่ว

ปากเก่ง

ปากมาก

เบ็ด

แป้ง

โปรเตสแตนต์

ผลไม้

ฝน

น้ำฝน

ฝรั่ง (อุยูโรป)

ผืน

พน

พนออก

พระ

พระเจ้า

พระมหาไถ่

พระผูกอบกู่

พระกุมาร

พระเจ้าอยู่หัว

พระราชินี

ศัพท์ญวนเก่า

เหมียง ทุ้ย

เหมียง ไช้ว

เหมียง ไฮ

ย้า เจียง

หยิศ

เพ็ง

คาว หังค

กร้าย เกีย

เมื่อ

เนือก เมื่อ

อา ฉียง

ฟง

ฟง รา

จิว

คิก จิว เทรีย

จิว จวก ไท่

จิว กิว ทั

จิว ไห้ เคง

เอาง ยัว

หนือ เปือง

ศัพท์เวียดนามปัจจุบัน

เหมียง โสย

เหมียง ไช้ว

เหมียง แค้ว แล้ว

ไฮ น้อย เจียง

หวิต

เพิน

คาว ดิน ลาน

ชวา

ม.ก.

ม.ก.

ทวก ฉียง

ฟุน

ฟุน ยา

ม.ก.

จิว เจีย

ม.ก.

ม.ก.

จิว ไห้ ฐึ

วั

หนือ เวือง

ศัพท์ไทย

พระสงฆ์

พอ

พุทธเจ้า, พระ

พุทธศาสนา

พุทธรูป

นับถือพุทธศาสนา

พัน

ฟ้า

ฟ้าผ่า

ภาพ

ถ่ายภาพ

ภาษา

ภาษาไทย

ภาษาญวน

ภาษาฝรั่งเศส

ภาษาฝรั่ง

ภาษาดาว

ภาษาจีน

มะนาว

มะม่วง

ศัพท์ญวนเก่า

เทีย ก่า

จา

เฝิด

คาว เฝิด

เฝิด

เทอ ฝิด

รัง

เกว๊ย

เกว๊ย แซก

หิ้น

จูป หิ้น

เตียง

เตียง เขียม

เตียง ฮัน นาม

เตียง รัง ซา

เตียง เตย

เตียง แลว

เตียง เจด

กราย จัน

กราย ซาย

ศัพท์เวียดนามปัจจุบัน

สิน หมุก

ม.ก.

บุค

คาว บุค

เตื่อง บุค

โตน ชุง บุค

ยัง

เจีย

เค็ม แซต

ฮัน

จูป ฮัน

เตียง, โงน หงู

เตียง ไท

เตียง เหวียต

เตียง ฟ้าย

เตียง เจิว เอิว

เตียง ลาว

เตียง เต้า

ชวา จัน

ชวา ซาย

ศัพท์ไทย

มัน (ของสัตว์)

(รส)

(หัว)

มันฝรั่ง

ม้า

มิสซา

พังมิสซา

มิ่ง

มิด

มิดมิด

เมื่อ

เมื่อไร

แม่

แม่พระ

-

แม่เลี้ยง

แม่ยาย

แม่ตัว

ไม้

ไม้เรียว

ไม้หวาย

ศัพท์ญวนเก่า

เหมอ

แหว

ควาย

ควาย เคีย

เหงื่อ

(แปลว่าหญิงแพศยาควย)

เด

แหม เด

เมีย

โตย

โตย ท่า

จิ้ง

จิ้ง นาว

แหม, มา

คิก แหม

คิก จัว บ่า

แหม นวย, แหมแซ

แหม เขยอ

แหม เจ้าง

เกีย

รอย

เกีย เมีย

ศัพท์เวียดนามปัจจุบัน

ม.ก.

ม.ก.

ม.ก.

ควาย เจิว เอิว

ม.ก.

เด มี ซา

เจ้า เด มี ซา

ม.ก.

ม.ก.

เอิม อู

คี่

คี่ นาว

แหม

คิก แหม

คิก บ่า

ม.ก.

แหม เหวอ

ม.ก.

ม.ก.

ษณษ

ไม้ทราย

ศัพท์ไทย

ยา
ยุโรป
ทวีปยุโรป
ชาวยุโรป
เยซู, พระ
เยซู

รถ
รถยนต์
รถไฟ
รถถีบ
รองเท้า
รัก
รักใคร่
คู่รัก
รำ
โรงเรียนเด็กกำพร้า
โรงเรียน

ลงโทษ
พระลงโทษ
ล้าง
ล้างน้ำ
ล้างมือ

ศัพท์ฉวนเกา

ทวัก
เคีย
เนื่อก เคีย
เคีย
ก๊ก จิว เย ยู
เคี้ยว

แซ
แซ
แซ เหลื่อ
แซ คาม
ไย
เหื่อง
เหื่อง เอี้ยว
เงื่อย เหื่อง
มั่ว
ญา เหื่อง
ญา เกรื่อง

ผาก
จิว ผาก
เหวื่อ
เหวื่อ เนื่อก
เหวื่อ ไต

ศัพท์เวียดนาม

ม. ก.
เจิว เอิว
เจิว เอิว
เงื่อย เจิว เอิว
จิว เย ชู
ม. ก.

แซ
แซ โอ โต
ควน แซ เหลื่อ
แซ คาม
ม. ก.
เอี้ยว
เอี้ยว เม้น
เงื่อย ตั้น
เกี้ยว วู
เหวี่ยน โม โกย
เจื่อง เทาก

ผาค
จิว ผาค
เหวื่อ
เหวื่อ เนื่อก
เหวื่อ ไต

ศัพท์ไทย

ศาสนจักร

ศาสนา

ศาสนาคริสต์

ศาสนาพุทธ

ศาสนาอิสลาม

คริสตชน

ผู้ไม่ใช่คริสตชน

สัมพันธ์หวาน

สวรรค์

บาป

ทำบาป

บาปหนัก (หนา)

บาปเบา

สังฆราช

สันตะปาปา

สูบ

สูบบุหรี่

สูบดิน

เสื่อ

ศัพท์ญวนเก่า

คาว โห้ย

คาว

คาว

คาว เือก

คาว จ้า ย่า

แก คาว

แก หงาย

ก๊วก

เที่ยง ค้าง

โตย

ผ่าน โตย

โตย หนึ่ง

โตย แหก

คิกจา, คิก ย่าว หมุก

คิก หั้น พา พา

สูบ

สูบ ทวก

สูบ อ่า เฝียง

อ่าว

ศัพท์เวียดนามปัจจุบัน

ม.ก.

ย่าว

เกอ เตาก ย่าว

มุก ย่าว

โฮย ย่าว

เงื่อย เกอ เตาก ย่าว

ไม่ทราว

ชวา กาม

เทียน ค้าง

ม.ก.

ผ่าน โตย

ม.ก.

ม.ก.

ยัมหมุก

คิก ย่าว ห้าง

ม.ก.

ม.ก.

สูบ ทวก เฝียง

ม.ก.

<u>ศัพท์ไทย</u>	<u>ศัพท์ฉนวนเก่า</u>	<u>ศัพท์เวียดนามปัจจุบัน</u>
หนังสือ	จื้อ	ซัท
หนังสือคำสอนศาสนา	ซัท เฝิง	ซัท โบน
หน้า	หมัก	หมัต
หน้าต่าง	โล	ม. ก.
หม้อ	เทีย	บัก สี
หม้อก	มู เชื่อง	เชื่อง มู
หมู	แส	เลิน
หมูหัน	แส ไกว	ไมทราย
หลังคาบ้าน	เต้าก หญ้า	มาย หญ้า
หัวใจ	เต้า เล่าง	เล่าง
เหม็น	ทุย	โอย
เหลืออง	ยาง	ว่าง
อวน	หม้อบ	แบว
อาบนํ้า	ต้า	ม. ก.